

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ

ในบทนี้จะกล่าวถึงปัจจัยหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา เพราะการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจนั้นนับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาเรื่องแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจ นักทฤษฎีที่สนใจศึกษาแนวนี้มักจะตั้งปัญหามาศึกษาเสมอว่า อะไรที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดอำนาจแก่บุคคลขึ้นมา ซึ่งคำตอบก็มีมากมาย เช่น การให้เหตุผลในเรื่องความเชื่อหรือคุณค่าในสังคมนั้นว่า เป็นตัวการสำคัญที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา บางท่านก็กล่าวถึงการมีตำแหน่งในโครงสร้างสังคมโดยมองว่า ในโครงสร้างสังคมนั้นจะมีตำแหน่งบางตำแหน่งที่ก่อให้เกิดอำนาจมากน้อยต่างกัน, บางท่านก็กล่าวถึงสถานะทางเศรษฐกิจ โดยมองว่าปัจจัยนี้เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมา บางท่านก็กล่าวถึงบุคคลิกส่วนตัวหรือการมีพันธมิตร, การมีพรรคพวก เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาเรื่องปัจจัยอะไรที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมาจึงได้รับความสนใจศึกษาค้นคว้าเสมอ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะเฉพาะของความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสาน เป้าหมายสำคัญคือ ต้องการค้นคว้าว่า ในวรรณกรรมนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมาได้อย่างไร

อย่างไรก็ตาม การศึกษาเฉพาะมนุษย์แม้เป็นสิ่งสำคัญแต่ก็ไม่เพียงพอที่จะหาความหมายที่ครบถ้วนสมบูรณ์ได้ เพราะตามความเชื่อในวรรณกรรมนี้ปรากฏสิ่งที่มีอำนาจมากมายหลายอย่าง มนุษย์เป็นเพียงสิ่งที่มีชีวิตพวกหนึ่งในจักรวาลเท่านั้น ในจักรวาลอันกว้างใหญ่นี้ยังประกอบไปด้วยผู้มีอำนาจมากมาย เช่น ยักษ์, สัตว์, ผี, นักบวช (พระรสี), พระอินทร์ เป็นต้น และสิ่งที่มีอำนาจต่าง ๆ เหล่านี้มีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้เพื่อต้องการที่จะให้ภาพของปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีความสมบูรณ์ จึงศึกษาทุกอย่างที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องอำนาจ การศึกษาจึงศึกษาทั้งปัจจัยของมนุษย์, ยักษ์, สัตว์, ผี, พระรสี, พระอินทร์ เพราะทั้ง 6 พวกนี้เป็นผู้ที่มีบทบาทในเรื่องอำนาจมากและชัดเจนที่สุด

การศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจในบทนี้จะแยกเป็นชนิด ๆ ไป เช่น ปัจจัยก่อ

ให้เกิดอำนาจของมนุษย์มีอะไรบ้าง, บัจฉัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของยักษ์มีอะไรบ้าง, บัจฉัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของสัตว์มีอะไรบ้าง เป็นต้น นอกจากนั้น จะวิเคราะห์ให้เห็นว่าบัจฉัยต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจอย่างไรบ้าง หลังจาก que ศึกษาบัจฉัยของสิ่งที่มีอำนาจทุกชนิดแล้วก็นำบัจฉัยของผู้ที่มีอำนาจต่าง ๆ มาศึกษาเปรียบเทียบว่าเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร และเพราะอะไร และจะได้นำแนวความคิดของนักคิดตะวันตกมาเปรียบเทียบด้วย โดยจะวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันอย่างไร และสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอะไรบ้าง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มนุษย์กับอำนาจ

ในรัฐของมนุษย์นั้นผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในรัฐ และผู้ปกครองได้ใช้อำนาจที่ตนมีอยู่เพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ บทบาทการใช้อำนาจของผู้ปกครองเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดตามเนื้อหาวรรณกรรม สำหรับประชาชนนั้นมีบทบาทน้อยมาก ส่วนมากจะทำตามอำนาจของผู้ปกครองเสมอ

ปัจจัยที่ทำให้ผู้ปกครองมีอำนาจ คือ

1. แหล่งกำเนิดจากสวรรค์

แหล่งกำเนิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ผู้ปกครองมีอำนาจขึ้นมา แหล่งกำเนิดที่ว่านี้คือ ผู้ปกครองล้วนมาจากสวรรค์ทั้งสิ้น ลักษณะเช่นนี้ชี้ว่าผู้ปกครองนั้นมีแหล่งกำเนิดที่แตกต่างจากประชาชนโดยทั่วไป ตามความเชื่อที่ว่าสวรรค์คือดินแดนแห่งความร่มเย็น, สงบสุข สนุกสบาย มีแต่ความอยู่ดีกินดี และสันติสุข ดังนั้น ผู้ที่อยู่บนสวรรค์จึงเป็นผู้ที่มีบุญ เป็นผู้วิเศษ โดยคนทั่วไปที่สร้างความดีในชาตินี้ไว้น้อยย่อมจะไม่สามารถขึ้นไปอยู่ในสวรรค์ในชาติต่อไปได้ สวรรค์เป็นแดนของผู้มีบุญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อาศัยอยู่ ผู้มีบุญและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีอำนาจ, และเป็นเทพองค์หนึ่งที่ลงมาปกครองมนุษย์ มนุษย์จึงยอมรับผู้ปกครอง และการปกครอง เช่นในวรรณกรรมนิทานอีสานแทบทุกเรื่องกล่าวถึงที่มาของผู้ปกครองว่ามาจากสวรรค์ทั้งสิ้น เช่น วรรณกรรมเรื่อง พญาคันคาก ก็กล่าวไว้ชัดเจนว่า พญาคันคากซึ่งเป็นตัวเอกของเรื่อง ซึ่งต่อมาก็ได้เป็นกษัตริย์และมีอำนาจมากนั้น มีแหล่งกำเนิดมาจากสวรรค์ ดังเนื้อความกล่าวไว้ว่า

บัดนี้ จักกล่าวถึงโพธิสัตว์เจ้าบุญมีตนประเสริฐ ก่อนแล้ว

พระกัณเภาอยู่ฟ้าสวรรค์พุดพรำนาน

มีหมู่สาวสวรรค์ฟ้าบริวารแสนหนึ่ง

เจ้าก็สุขขี้ขันคำซ้อนบ่มี

เจ้าก็คิดอยากลงสืบสร้างสรรพสิ่งกองบุญ

พระกัเสด็จลงมาสู่เมืองคนที

ยามเมื่อลีลาแก้วเทวีเอกราช

นางก็หลับซ้อยซ้อยมีชูเมื่อคิง

เมื่อนั้น โพธิสัตว์เจ้าคนมีบุญมาก

พระกันิรมิตเนื้อตัวน้อยกว่าผม

แล้วจึงเสด็จเข้าห้องนางลีลา

หาชูคิงเมื่อหายใจเข้า

ท้าวก็ทำตนให้เป็นโสมคันคาก

เนาอยู่ห้องนางแก้วแม่ตน¹

¹ผ่าน วงษ์อ้วน, พญาคันคาก, หน้า 5.

ศัพท์ : เถิง = ถึง, เนา = พัก, อาศัย, คำข้อน = ความเดือดร้อน, ชูตั้ง = จมูก
 คันทาก = ตางคก

เนื้อความนี้หมายความว่า พระโทธิสัตว์ผู้มีบุญองค์หนึ่งอยู่บนสวรรค์ มีนางฟ้า
 เป็นบริวารมากมาย พระองค์มีความสุขมาก ไม่มีเรื่องเดือดร้อนแต่อย่างใด ต่อมาพระ
 จิงคิดอยากจะทำบุญอีกจึงเสด็จลงมาเมืองมนุษย์มาเข้าในท้องเป็นโอรสของนางสีดาอัน
 เป็นมเหสีของเจ้าเมือง ๆ หนึ่ง การเข้ามาอยู่ในท้องนี้พระองค์แปลงกายเล็กยิ่งกว่า-
 เส้นผมแล้วเข้าในท้องทางจมูก และแปลงกายเป็นคางคกอยู่ในท้อง

วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น² ก็กล่าวถึงผู้ปกครองที่จะมีอำนาจมากกว่า มี
 แหล่งกำเนิดมาจากสวรรค์ ดังเนื้อความกล่าวถึงการกำเนิดของ 4 กุมาร ซึ่งเป็นตัวเอก
 ของเรื่องว่า

แต่นั้นอินทราชาเจ้าโอกาสนิรมนต์

จอมเทโวอยู่ดาวดึงส์แก้ว

ภิกษุเทวราเจ้าทั้งหลายคนประเสวีริฐ

ควรเจ้ากลางเกิดใช้ชาติแท้ เวรช้ายแต่หลังก่อนเทอญ

บัดนี้มารดาเจ้าจอมบุญทั้งสี่

คอยอยู่ท่าภายใต้ที่ปลนพุนคาย

ควรที่เทวาเจ้าทั้งหลายใช้ชาติ

เหมติขปาช้ายเวรแล้วจึงตัวมาชอบแล้ว

แต่นั้นเทวบุตรเจ้าทั้งหลายน้องพี่

ชัยพากย์ดอพระอินทร์เจ้าที่แข็ง

อันว่าเวรกรรมนี้กระทำมาแล้วชาติก่อน

ไผ่หอนหนักวันไปมมจากเวรใต้เต

แสนมีอำนาจกล้าหีนแผ่นดินไตรภพก็ตายแล้ว

เว้นที่อรหันตาหนักเวรหนีไค้

²จำปา 4 ต้น เป็นเรื่องทีกล่าวถึงโอรส 4 องค์ของพญาลุณีแห่งเมืองปัตตวา
 ซึ่งถูกใส่ร้ายและถูกขับไล่อู่ในป่า ต่อมาถูกจับฆ่าตายด้วยอุบายจึงเกิดมาเป็นต้นจำปา 4
 ต้น ต่อมาพระรสีชูปชีวิตขึ้นมาอีกจึงกลับบ้านเมืองของตน ระหว่างทางรบกับยักษ์มา--
 ตลอด (รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก)

บัดนี้ ข้าจักอำลาเจ้าจอมธรรมเทวโลก
 ข้าจักลงเกิดใช้ภายใต้ที่ปกนพระเอย
 ขอแก้อินทาเจ้ามีตาพันช่อง
 พระจึงหลั่งน้ำเชื่อมฝูงข้าวยาไลแต่ทอน³

ศัพท์ : นีรมนต์ = การเชื่อเชิญ, จอมเทโว = พระอินทร์, คาวคิงส์ = สวรรค์คาวคิงส์
 อยู่ท่า = รอคอย, เหมิด = หมด, ต้าวมา = กลับมา, ชัปหากย์ = รับคำ
 หอน = ไม้, ม่ม = พัน, จอมธรรม = หมายถึงพระอินทร์, ที่ปกน = ทวีป
 มนุษย์, เชื่อม = มงคง, ไล = ละทิ้ง

เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์อยู่บนสวรรค์ได้พิจารณาแล้วส่งเทวดา
 4 องค์ให้มาเกิดในเมืองมนุษย์เป็นการใช้กรรม ถ้าหมดกรรมแล้วจึงค่อยกลับมาสวรรค์
 ตามเดิม เพราะกรรมนั้นเป็นเรื่องของการกระทำในชาติก่อน ไม่มีใครจะหลบหลีกได้
 แม้แต่จะมีอำนาจเท่าใดก็ตาม นอกจากพระอรหันต์จึงจะไม่มีกรรมอีก ค้อมาเทวดาทั้ง
 4 จึงอำลาพระอินทร์ลงไปใช้ชาติในเมืองมนุษย์ ก่อนจะลงมาจากสวรรค์นั้นเทวดาทั้ง 4
 ได้ขอให้พระอินทร์ช่วยดูแลตนด้วย โดยเฉพาะเมื่อเกิดปัญหาหรือความยากลำบากเกิดขึ้น
 วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ก็ได้กล่าวถึงแหล่งกำเนิดของกาสะเกษว่า มา
 จากสวรรค์ คึงเนื้อความกล่าวถึงแม่ของกาสะเกษขอลูกจากสวรรค์ซึ่งก็คือกาสะเกษนั้น
 เอง โดยกล่าวว่า

แต่นั้น อินทร์เจ้าดวงสวรรค์หลังโลก
 เห็นหน่อเชื่อนางท้าวปรารณา
 อินทร์ก็คิดย้าผู้คำปรารณานาง
 ก็จึงหันเทพพร้ามวลมาเค้า
 ก็จึงเอียงคำให้แหวมุตรหกหมื่น
 ใฝ่ผู้ดีก็อยากสร้างเมืองบ้านโลกคน นั้นเด

³พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ทับ, หน้า 69.

อินทร์จึงหลังแล เชื่อม เทวบุตรหกหมื่น
ก็จึงเห็น เกสสัตตดาบุตรหน่อท้าวบุญกว้างอยู่ เทียม
ก็หากเป็นดวงชนพระสุรากลุ่มิ่ง
อินทร์กล่าวแก้ปลงให้ทอดกะตี่
จงลงไปเสวยสร้างพาราณสีคุ้มไพร่
อย่าให้ขาดซ่อนเขิน เชื้อสืบทงษ์ พ่อเนอ⁴

ศัพท์ : อินทร์ - พระอินทร์, หลัง - มองดู, คิดชั่ว = ฐู, จึง - จึง,
เทวา = เทวดา, มาเตา - มารวมกัน, ไผ่ = ไคร, คีต = คีต,
อยู่เทียม = อยู่เคียงข้าง, ทอดกะตี่ = บอกเรื่องราวให้ฟัง, คุ้มไพร่

: มาปกครองประชาชน

เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์ซึ่งอยู่บนสวรรค์ได้เหลียวมองดูโลก
มนุษย์ก็ได้รู้ว่านางกาฬะเกษวอนชอลูกจึงเรียกประชุมเทวดาทั้ง 6 หมื่นคนให้มารวมกัน
และถามว่าใครต้องการไปเกิดเป็นผู้ปกครองในเมืองมนุษย์บ้าง ต่อมาพระอินทร์ก็มอง
เห็นเทวดาองค์หนึ่งชื่อ เกสสัตตดาบุตร พระอินทร์จึงสั่งให้ลงมาเกิดในโลกมนุษย์ซึ่งก็
คือ กาฬะเกษนั่นเอง

จากตัวอย่างวรรณกรรมที่ยกมาส่วนหนึ่ง คือ พญาคันคาก, จำปา 4 ต้น,
กาฬะเกษนี้ ชี้ให้เห็นถึงแหล่งกำเนิดของผู้ที่มีอำนาจมาจากสวรรค์ทั้งสิ้น ผู้ปกครอง
ในรัฐของมนุษย์นั้นมีลักษณะ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่แล้ว เพราะอยู่บนสวรรค์ พอมาเป็นผู้ปก
ครองในรัฐมนุษย์จึงทำให้มีอำนาจมาก

วรรณกรรมนิทานอีสานจำนวนมากระบุแหล่งที่มาของอำนาจของผู้ปกครองว่า
มาจากสวรรค์ สำหรับประชาชนธรรมดาคนนั้นไม่ได้มีแหล่งกำเนิดมาจากสวรรค์ ดังนั้น
จึงไม่มีอำนาจอะไร ไม่ใช่ผู้มีบุญมาเกิด การที่ประชาชนยอมรับอำนาจของผู้ปกครองปัจ
เจกหนึ่งที่สำคัญคือ ประชาชนมองว่าผู้ปกครองมีความเหมาะสมที่จะปกครอง เพราะมีคุณ
ลักษณะพิเศษเหนือคนอื่นในหลาย ๆ ประการ อย่างไรก็ตาม มีวรรณกรรมส่วนหนึ่งไม่ได้
ระบุที่มาของผู้ปกครองว่ามาจากสวรรค์ นี่สะท้อนว่าผู้มีอำนาจอาจจะมาจากสวรรค์หรือ

⁴พระอริยานุวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 19 - 20.

ไม่กี่คำ

แนวความคิดที่ว่าปัจจัยของการมีอำนาจอย่างหนึ่ง คือ แหล่งกำเนิดซึ่งถือว่ามีผู้ปกครองมาจากสวรรค์นี้ เป็นแนวคิดโบราณของคนไทยทุกภาค และเป็นแนวคิดที่สำคัญของชาวตะวันออก เช่น จีนและอินเดีย เป็นต้นที่เชื่อในความเป็นสมมุติเทพของผู้ปกครอง คือ มีแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ ความเชื่อเช่นนี้เป็นการสนับสนุนและยกย่องระบอบกษัตริย์ในการปกครอง เป็นการแยกให้ชัดเจนระหว่างลักษณะของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองว่าแตกต่างกัน ทำให้ระบอบกษัตริย์มีฐานะมั่นคง และมีความชอบธรรมในการปกครอง แนวคิดเช่นนี้แตกต่างจากนักคิดตะวันตกมาก เพราะนักคิดตะวันตกแม้บางท่านจะยอมรับระบอบกษัตริย์ เช่น Plato แต่ก็ไม่ได้มองว่ากษัตริย์มาจากสวรรค์ โดยถือว่ากษัตริย์คือมนุษยธรรมคาที่เป็นชั้นสูง กษัตริย์ไม่ได้เป็นสมมุติเทพ ไม่ได้มาจากสวรรค์ Machiavelli ก็เช่นกัน มองผู้ปกครองว่าเป็นมนุษยธรรมคาหรือนักคิดสมัยใหม่ เช่น Locke, Rousseau, Marx, ก็มองว่าผู้ปกครองคือมนุษย์ ไม่ใช่เทพเจ้า เว้นแต่ยุคกลางของยุโรปเท่านั้นที่ศาสนามีอิทธิพลครอบงำ จึงเชื่อว่าผู้ปกครองมาจากสวรรค์ จากแนวคิดที่แตกต่างกันระหว่างตะวันตกและตะวันออก เช่นนี้มีผลทำให้ผู้ปกครองในทางตะวันออกมักจะอ้างความชอบธรรมในการปกครองของตนว่า ตนมีแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ พร้อมกับปฏิเสธบทบาทการเมืองของประชาชน และประชาชนก็เชื่อเช่นนั้น ส่วนแนวคิดตะวันตกโดยส่วนใหญ่เป็นเนื่องจากการศึกษาในอำนาจและความสามารถของมนุษย์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเป็นไปโดยรวดเร็ว เพราะความเชื่อมั่นในตัวมนุษย์ คือแนวคิดหลักของประชาธิปไตย

ปัจจุบันนี้แนวคิดเกี่ยวกับสมมุติเทพของผู้ปกครองยังดำรงอยู่หนาแน่น และได้ประสานกลมกลืนกับแนวคิดแบบประชาธิปไตยไป ทำให้รูปแบบการปกครองประชาธิปไตยของไทยแตกต่างจากทางยุโรปและสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีประชาชนบางท่านโจมตีว่าเป็นประชาธิปไตยครึ่งใบบ้าง, ก่อนใบบ้าง, เสี้ยวใบบ้าง คือไม่ใช่ประชาธิปไตยเต็มรูปตามแนวคิดของตะวันตกนั่นเอง

2. สถานะตำแหน่งในสังคม

ตระกูลและเชื้อสายของผู้ที่มีอำนาจจะปรากฏเสมอว่าจะต้องเป็นตระกูลหรือเชื้อสายกษัตริย์ นี่เป็นฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลที่จะมีอำนาจในสังคม เช่นวรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ ได้กล่าวถึงตระกูลและเชื้อสายของกาฬะเกษว่าเป็นเชื้อสายกษัตริย์ ดังเนื้อความตอนหนึ่งที่กาฬะเกษกล่าวกับนางมาลีจันทร์ ว่า

พื้นธรรมชาติเชื้อแนวท้าวหน่อพญา

เป็นลูกมหาราชเจ้าพญาใหญ่สุริวงษ์

หงหาราชสีจากมานาล้ำ

มิใช่แนวนามเชื้อกุ่มกัณฑ์ยักษ์ใหญ่⁵

ศัพท์ : แนว = ตระกูล, หง = ครอง

เนื้อความนี้หมายความว่า กาฬะเกษกล่าวกับนางมาลีจันทร์ว่า ตนเป็นเชื้อสายของพระมหากษัตริย์แห่งเมืองทวารวดี มิใช่เชื้อสายของยักษ์กุ่มกัณฑ์แต่อย่างใด

วรรณกรรมเรื่อง ขุนทีง ได้กล่าวถึงผู้ที่มีอำนาจ คือขุนทีงว่าเป็นกษัตริย์ มิใช่ตระกูลของคนธรรมดาโดยทั่วไป โดยกล่าวถึงตอนหนึ่งขุนทีงพูดกับนางชะนีว่า

กุนี่แนวกษัตริย์เชื้อ

ภูมืองค์พระราช

ชาติที่สัศวป่าไม้

บ่มีไค้เทียบเทียม แท้แล้ว⁶

ศัพท์ : เทียบเทียม = เสมอ, เท่ากัน

เนื้อความนี้หมายความว่า ขุนทีงกล่าวกับนางชะนีว่าตนเองเป็นเชื้อกษัตริย์สำหรับนางชะนีนั้นเป็นตระกูลสัตว์ ไม่อาจจะเอามาเปรียบเสมอกันได้

ถึงแม้ว่าวรรณกรรมส่วนมากเกือบทุกเรื่อง กล่าวถึง ตระกูลและเชื้อสายของผู้ที่มีอำนาจว่ามาจากเชื้อสายกษัตริย์ แต่วรรณกรรมบางส่วนกล่าวถึงผู้ที่มีอำนาจว่ามาจากตระกูลสามัญชน เป็นประชาชนที่ยากจน ดังเรื่อง ท้าวกำกาคำ⁷ กล่าวว่า

⁵ พระอริยานุวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 51.

⁶ พิฑูร มลิวัลย์, ขุนทีง, หน้า 120.

⁷ ท้าวกำกาคำ เป็นเรื่องที่ได้กล่าวถึงชีวิตของท้าวกำกาคำที่มีรูปร่างอัปลักษณ์มาก คือ ตัวเหมือนลิง หิวคำเหมือนกา จากความสามารถในการเป่าแคนเก่งและพระอินทร์ช่วย ในที่สุดได้แต่งงานกับธิดาเมืองหนึ่งและได้เป็นกษัตริย์ต่อมา (รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก)

บัดนี้จักกล่าวถึง ทะลิตะกาผู้ตัวเมีย ทุกข์ยากก่อนแล้ว
 ชื่อว่านางเหล่าน้อยเป็นคู่ตัวเมีย สองก็หากันปลูกก่อ เอือนแปลงยาว
 สองก็หากันสร้าง เอือนกินคอมเพ็น⁸

ศัพท์ : เถิง = ถิง, เอือน = บ้าน, แปลง = สร้าง, ยาว = บ้าน

เนื้อความนี้หมายความว่า กล่าวถึงสามีภรรยาคู่หนึ่งเป็นคู่ที่ทุกข์ยากมาก ทั้ง
 สองร่วมกันปลูกบ้านทำมาหากินเหมือน ๆ เพื่อนบ้านคนอื่น

จากวรรณกรรมที่ยกมานี้ได้ชี้ให้เห็นว่า สถานะและตำแหน่งในสังคมเป็นปัจจัย
 ที่สำคัญที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา คือ ผู้มีอำนาจล้วนอยู่ในตระกูลและเชื้อสายกษัตริย์ทั้งสิ้น
 วรรณกรรมแทบทุกเรื่องได้กล่าวไว้เช่นนี้ อย่างไรก็ตาม ก็มีบางเรื่องที่กล่าวถึง
 เชื้อตระกูลของผู้ที่มีอำนาจว่าเป็นคนธรรมดาสามัญที่ทุกข์ยากก็มี เช่น ท้าวกำกาคำ เป็น
 ทน ถึงแม้ว่าท้าวกำกาคำจะมีตระกูลและเชื้อสายต่ำ แต่ก็มีที่มาจากสวรรค์ส่งมาเกิด
 เช่นกัน ซึ่งในที่สุดท้าวกำกาคำก็ได้เป็นกษัตริย์ในระยะต่อมา แต่วรรณกรรมที่กล่าวถึงชาติ
 ตระกูลของคนธรรมดา เช่นนี้มีน้อยมาก จึงไม่ถือเป็นหลัก ส่วนตระกูลที่มาจากกษัตริย์ใน
 เป็นลักษณะทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ ปรากฏในวรรณกรรมแทบทุกเรื่อง

วรรณกรรมอีสานโดยทั่วไปส่วนใหญ่แล้วเป็นวรรณกรรมที่ยกย่องระบอบกษัตริย์
 มาก ผู้ที่มีอำนาจ คือ บุคคลที่อยู่ในระบอบกษัตริย์ เช่น พระมหากษัตริย์ และราชวงศ์
 ดังนั้น สถานะตำแหน่งที่อยู่ในเชื้อสายกษัตริย์ เช่นนี้จึงเป็นตัวละครที่สำคัญที่ทำให้ได้เป็นผู้
 ปกครองขึ้นมา

แนวความคิดที่ยกย่องระบอบกษัตริย์เช่นนี้ ได้ฝังรากลึกมานานสำหรับคนไทย
 ทุกภาคของประเทศ ประชาชนเคยชินกับการปกครองระบอบนี้มานานมาก และการยก-
 ย่องลักษณะนี้ก็ยังคงดำรงอยู่ในสังคมไทยเป็นเวลานาน

วรรณกรรมอีสานไม่ให้ความสำคัญกับประชาชนในเรื่องอำนาจเลย ประชาชน
 เป็นผู้ที่ถูกปกครอง, เป็นผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของผู้ปกครอง ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในอำ-
 นาจอการปกครอง อำนาจเป็นเรื่องชนชั้นนำที่อยู่ในราชวงศ์เท่านั้น การที่ประชาชนไม่มี
 บทบาทนั้นก็เพราะความเชื่อที่ว่าผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์มีความเหมาะสมที่สุดในการปก-

⁸ สุกงม สมจิตศรีปัญญา, ท้าวกำกาคำ, หน้า 2.

ครอง ส่วนประชาชนไม่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมในทุก ๆ ด้าน

สำหรับในทางตะวันตกแล้ว สถานะตำแหน่งก็เป็นสิ่งสำคัญมากในการปกครอง ผู้ที่มีสถานะตำแหน่งสูงก็ย่อมจะมีอำนาจมากตามไปด้วย การยกย่องชนชั้นสูงในการปกครองโดยเฉพาะระบอบกษัตริย์นี้ นักคิดตะวันตกตั้งแต่สมัยโบราณก็โต้แย้งกันมาก เพราะบางทาก็สนับสนุนระบอบกษัตริย์ แต่บางทาก็ไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะนักคิดในยุคใหม่ที่ทำให้ความสำคัญแก่อำนาจของประชาชนมากกว่าและเมื่อสังคมพัฒนาไป แนวความคิดอำนาจของประชาชนก็กลายเป็นกระแสครอบงำ ส่วนในสังคมไทยความนิยมในสถาบันพระมหากษัตริย์ยังมีอยู่อย่างหนาแน่นมั่นคง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. การมีของวิเศษประจำตัว

ผู้ที่มีอำนาจทุกคนมักจะต้องมีของวิเศษประจำตัว ของวิเศษนี้เป็นสิ่งที่มีลักษณะพิเศษ คือ สามารถแสดงอำนาจด้วยตัวมันเองได้ ขึ้นกับผู้ที่มีอำนาจจะใช้มันหรือไม่
วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น ได้กล่าวถึงของวิเศษประจำกายผู้ที่มีอำนาจโดยกล่าวถึงพระอินทร์มอมของวิเศษแก่ท้าวเพชรราช ซึ่งเป็นตัวเอกในเรื่อง ว่า

เพื่อให้เพชรราชนี้ต่างวิเศษศรีศิลป์

ครั้นว่าตะบิงอันใดให้ยกขอแฉงซี

ครั้นจักเอามือชี้แม่น้ำก็เขินขาดเป็นวัง

ครั้นว่าชี้ใส่หินผามุนกระจวนหลายม้าง

ครั้นขอมือชี้สรรพสัตว์มรณาตไปแล้ว

ครั้นขอมือชี้สัตว์ตายก็กลับเกิดมาแล้ว⁹

คำนี้ : ต่าง = แทน, ศรีศิลป์ = ธนูวิเศษ, ตะบิง = ถัด, ยกขอ = ยกขึ้น,

ชี้ = ชี้, เป็นวัง = เป็นแอ่งน้ำ, มุนกระจวน = ห้างหลาย, มรณาต = ตาย

เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์ได้ให้วิเศษเป็นของวิเศษประจำตัวเพชรราชแทนธนู นีวิเศษนี้มีอำนาจคือ ถ้าต้องการอะไรให้ชี้ไปที่นั่น ถ้าชี้ไปที่แม่น้ำก็จะขาดเป็นแอ่งน้ำ, ถ้าชี้ไปที่ภูเขาก็จะพังหลาย, ถ้าชี้ไปที่ผู้ที่ตายไปแล้วก็จะกลับคืนมีชีวิตได้ดังเดิม

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ได้กล่าวถึงของวิเศษประจำตัวของสังข์ศิลป์ชัย
ว่าคือธนู ดังเนื้อความกล่าวถึงการยิงธนูวิเศษของสังข์ศิลป์ชัย ว่า

เสียงยิงเพียง

ฟ้าถล่มลงเหว

ทั้งสองสลบ

ท้าวคนตรอมสับสน

ภูมีท้าว

ธรรณุก้าวแกว่ง

ปืนลวงลำ

ผาเหี้ยนเกลื่อนกอง

แล้วลวงขึ้น

เตียงเมฆเมโฆ

เทพาชม

เป็งบุญขอย้อง

⁹พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ต้น, หน้า 151.

เป็นเล่ายังแสงเท้า   สิมพลีสระใหญ่
ฝันลวงเข้า   เตียงท้าวครุฑหลวง¹⁰

ศัพท์ : เฝียง = เสมือน, ธรงธนู = ยิงธนู, ผาผืน = ผาทะเลาย,
 ยอย่อง = ยกย่อง, ฝัน = มุ่งไปที่, เตียง = ถึง

เนื้อความนี้หมายความว่า ธนูของสังข์ศิลป์ชัยนั้นมีความหมายมาก เมื่อยังไปบน
 ท้องฟ้า เสียงดังมากเหมือนฟ้ากัมน์ ทำให้ที่ 2 คนสลบไปด้วยความตกใจ ธนูวิ่งไปถูกภู-
 เขา ภูเขาถล่ม ธนูวิ่งไปไกลถึงเมฆบนฟ้า เทวดาต่างชื่นชมมากถึงความมีอำนาจนี้
 ลูกธนูไปไกลถึงเมืองพญาครุฑ

วรรณกรรมเรื่อง ขุนทึ่ง ได้กล่าวถึงของวิเศษที่ขุนทึ่งได้มา คือ หม้อ, ง้าว,
 ตะขอ ซึ่งพญานาคเอามาให้ สิ่งของวิเศษเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น
 ง้าว มีประโยชน์สำหรับการรบ, ตะขอมีประโยชน์สำหรับการเดินทาง, หม้อมีประโยชน์
 สำหรับการอยากได้อาหาร, เงินทอง จะเกิดได้เองถ้าต้องการ ตัวอย่างหม้อวิเศษ
 วรรณกรรมกล่าวว่า

หม้อวิเศษนั้น   แวนประเสริฐของดี
บ่อนอกแกงหุงกิน   หม้อดีแพงไว้
โภคาพร้อม   เงินค่าเมียมี
มี บั๊ฮั   ในหม้อช้อน แม่แล้ว¹¹

ศัพท์ : บ่อนอก = ไม่สามารถ, แพง = รัก, โภคา = อาหาร, บั๊ฮั = ไม่รู้จักหมด
 ช้อน = ทุกอัน

เนื้อความนี้กล่าวถึงหม้อวิเศษที่ขุนทึ่งได้มา คือ หม้อนี้ไม่สามารถที่จะใช้ต้มแกง
 ได้ แต่ถ้าต้องการอาหาร เงิน ทอง เมีย หม้อนี้จะให้ได้ ในหม้อมีทุกอย่างที่ต้องการ
 จากตัวอย่างวรรณกรรมที่ยกมาทั้ง 3 เรื่อง จะชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีอำนาจจะ
 ต้องมีของวิเศษประจำตัว เช่น เรื่องจำปา 4 คน ก็กล่าวถึงวิเศษ ซึ่งเป็นของ
 วิเศษประจำตัวท้าวเพชรราชอันเป็นตัวเอกในเรื่อง, เรื่องขุนทึ่งก็กล่าวถึงการมีหม้อ
 วิเศษของขุนทึ่ง, จะเห็นได้ว่าของวิเศษเหล่านี้ล้วนมีความหมายมาก ซึ่งคนธรรมดาสามัญ

¹⁰ปรีชา พิณทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 97.

¹¹ทิพบุร มลิวัลย์, ขุนทึ่ง, หน้า 99.

ที่ไม่มีอำนาจจะมีไม่ได้ ของวิเศษเหล่านี้มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสิ่งของธรรมดาโดยทั่วไป เช่น นีววิเศษก็ต่างจากนีวธรรมดา คือ นีววิเศษดำขึ้นไปก็ขาดไม่ได้ ขึ้นไปที่ภูเขา เขาก็ทะเลาย ขึ้นที่แม่น้ำก็ขาดสาย หรือธนูวิเศษก็ต่างจากธนูธรรมดา เพราะธนูวิเศษนั้นมีคุณสมบัติพิเศษ คือยิงไปได้ไกลถึงเมืองฟ้าเมืองสวรรค์, เสียงธนูดังเหมือนฟ้าจะถล่ม หรือหม้อวิเศษนั้นก็ต่างจากหม้อธรรมดา เพราะหม้อวิเศษนั้นอาหาร ทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ อยู่ในหม้อทั้งสิ้น ถ้าต้องการสิ่งใดก็อธิษฐานเอาเอง

ของวิเศษต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะใช้เพื่อการรบหรือไม่ใช้เพื่อการรบก็ได้ ขึ้นกับเนื้อหาวรรณกรรมแต่ละเรื่อง อย่างไรก็ตาม ก็เป็นการยืนยันว่า ผู้ที่มีอำนาจทุกคนล้วนแต่จะต้องมีของวิเศษประจำตัวทั้งสิ้น

แนวคิดที่เชื่อว่า ผู้มีอำนาจล้วนจะต้องมีของวิเศษติดตัวนี้ เป็นเรื่องซีตัวหนึ่งถึงความแตกต่างระหว่างผู้ปกครองและประชาชน ในขณะที่ประชาชนไม่มีสิ่งเหล่านี้ แต่ผู้ปกครองมี ดังนั้น ผู้ปกครองจึงมีความเหมาะสมที่จะปกครองในขณะที่ประชาชนทั่วไป ก็เหมาะสมที่จะอยู่ใต้อำนาจปกครองตลอดไป ของวิเศษคือเครื่องมือหรือสิ่งของที่ยอดเยี่ยมที่สุดที่ผู้มีสิ่งเหล่านี้จะใช้ไปเพื่อแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ เมื่อผู้มีอำนาจมีสิ่งเหล่านี้ประจำตัว โดยเฉพาะอาวุธวิเศษ เขาก็จะใช้สิ่งเหล่านี้ในการต่อสู้กับผู้มีอำนาจอื่น ๆ ได้ ความเชื่อเรื่องของวิเศษคล้ายกับเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ สิ่งเหล่านี้จะสามารถแสดงอำนาจที่เร้นลับและทรงพลังได้

ปัจจุบันนี้ความเชื่อลักษณะไสยศาสตร์แบบนี้ไม่ได้หายไปไหนในสังคมไทยทั่วไป แต่ยังมีฝังรากลึกมากทั้งในหมู่ผู้ปกครองและข้าราชการระดับต่าง ๆ รวมทั้งในหมู่ประชาชนด้วย แม้เทคโนโลยีปัจจุบันจะพัฒนาไปมาก แต่ก็มีแนวโน้มแนวคิดเช่นนี้ไปประสานกับความก้าวหน้าทางวิชาการ เช่น การทำพิธีปลุกเสก เป็นต้น แนวคิดแบบนี้ทางตะวันตกก็ปรากฏเช่นกัน แต่นักคิดทางรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่เน้นที่จะศึกษาเรื่องนี้

4. รูปร่างที่สวยงาม

รูปร่างลักษณะของผู้ที่มีอำนาจนั้นจะแตกต่างจากประชาชนโดยทั่วไป คือ จะต้องงดงามเสมอ วรรณกรรมเรื่อง ท้าวกำกาคำ ได้กล่าวถึงรูปร่างที่แท้จริงของท้าวกำกาคำ ว่า

ท้าวก็ดอดตามไว้คาคี เมียนแจบ

.....

อันว่านางขนาดน้อยเหลือวเห็น กวนนาค

ทรงเพศเพียงสมเจ้าเทพอินทร์¹²

ศัพท์ : คอบ = รูปร่างที่ไม่แท้ที่คลุมตัวจริงเอาไว้, เมียน = ซ่อนไว้,

กวนนาค = ผู้เป็นใหญ่

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อท้าวกำกาคำจะเข้าไปหานางลุนซึ่งเป็นธิดาของกษัตริย์เมืองหนึ่งนั้น ท้าวกำกาคำได้ดอดรูปที่ไม่แท้ ออก เมื่อนางลุนพบเห็น จึงพบว่าความจริงนั้นท้าวกำกาคำมีรูปร่างดังพระอินทร์ที่เดียว

วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง - นางไอ่ ได้กล่าวถึงความงามของผาแดงไว้ว่า

ในเขตกว้าง บ่คือท้าวชอกคำ

ธรรมชาติท้าว งามซึ่งพระอินทร์หลอม

จอมใจเมือง คั่งแม่ตองแค้น

แหมท้อ ชายในค้ำว เมืองคนโลกลุ่ม เฮานี้

บ่มีปุ่น เปียบได้ เพียงค้ำวท้อโย¹³

ศัพท์ : บ่ = ไม่, หลอม = ทำขึ้น, แหม = พระอินทร์, แหม = มอง

เนื้อความนี้หมายความว่า ในเขตบริเวณที่ไม่มีใครจะเสมอเหมือนความงามของท้าวผาแดงได้ ซึ่งงดงามดังพระอินทร์ทำขึ้น ในโลกนี้ไม่มีชายใดจะงามเท่าผาแดงสักคน

¹²สุภณ สมจิตศรีปัญญา, ท้าวกำกาคำ, หน้า 59.

¹³กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง - นางไอ่และประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 27.

วรรณกรรมเรื่อง กาพย์เหเม ใกล้เคียงถึงความงามของกาพย์เหเมตอนหนึ่ง ซึ่งนางมาลีจันทร์ กล่าวไว้ว่า

หลังลำท้าวงามยอขั่งเขียน

คิดขำขี้เขี้ยวแม้นเหวดา

.....

.....

เจ้านี้ลูกแค้นตัวคืนที่ไถมานี้เอา

เป็นคนถือขู่ฆ่าอินทหาเจ้า

รื้อว่าเหวดาด้าวเมืองสวรรค์เหวโลก ลงโผคน้องพอให้สว่างใจ นั้นหรือ

ศัพท์ : หลังลำ = มองดู, คิดขำขี้ = นึกรู้, แม้น - ไซ้, รือ = หรือ,

โผก = โพรก, สว่างใจ = สบายใจ

จากวรรณกรรมทั้ง 3 เรื่อง ที่ยกมากล่าวเป็นตัวอย่างนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีอำนาจทุกคนนั้นรูปร่างหน้าตาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก คือ จะต้องงดงามเสมอ ผู้มีอำนาจบางคน ตอนแรกปรากฏรูปที่ไม่งาม แต่สิ่งนั้นเป็นรูปไม่แท้ทั้งสิ้น แต่ความจริงนั้นจะต้องงดงามเสมอ เช่น การดอกรูปที่ไม่งามที่ลวงตาออกกลับเป็นรูปร่างที่งดงามปรากฏให้เห็นแก่ผู้อื่น ดังนั้น รูปร่างหน้าตาที่งดงามจึงเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้บุคคลมีอำนาจอย่างยิ่ง

แนวคิดที่ว่ารูปร่างหน้าตาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมานี้เป็นเครื่องแบ่งแยกระหว่างคุณสมบัติของผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองอย่างหนึ่ง ขณะที่ผู้ปกครองทุกคนล้วนจะต้องมีรูปร่างที่สวยงามทั้งหญิงและชายนั้น ประชาชนธรรมดาไม่มีลักษณะเช่นนั้น นี่สะท้อนว่ารูปร่างหน้าตาที่งดงามเป็นที่ยอมรับในหมู่ประชาชนว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจ

ในทางตะวันตกปัจจัยตัวนี้ไม่ใช่เรื่องสำคัญอะไรนัก นักคิดตะวันตกให้ความสำคัญกับความรู้และความสามารถมากกว่า เช่น Plato ให้ความสำคัญด้านความรู้ทางปรัชญามาก หรือ Machiavelli ก็ให้ความสำคัญกับความสามารถในการปกครองมากกว่า Marx ให้ความสำคัญกับชนชั้นและยุทธศาสตร์, ยุทธวิธีของการปฏิวัติ ฯลฯ

5. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

ความรู้นี้เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับบุคคลที่มีอำนาจ ความรู้ที่เป็นปัจจัยที่ทำให้มีอำนาจนี้ ไม่ได้หมายความว่าการศึกษาที่ว่าต้องจบมหาวิทยาลัยดังปัจจุบัน แต่เป็นความรู้ที่ก่อให้เกิดการมีความสามารถพิเศษบางอย่าง เช่น

วรรณกรรมเรื่อง ท้าวคำกาคำ กล่าวถึงท้าวคำกาคำว่า มีความรู้พิเศษบางอย่างที่คนอื่นไม่มี คือ เป่าแกนแก่ง ดังเนื้อความกล่าวไว้

ท้าวก็เป่าจ้อย ๆ อ้อยอื่นกินนะรี หากฤในเมืองคนเฝ้าออระอิ่ง
 เมื่อนั้น ผุ่งหมู่ชายโคงพร้อมทั้งกันลึงปาก ผุ่งหมู่สาวสำนักอ้อยลมเปลื้อง
 แก่งหลา เขาก็เซาหัง แท้ชาวเมืองหมอลมู่ หั้งขุนทวนสู่นคน หั้งพร้อม
 เมื่อนั้น สาวขามน้อยวางใบปะไป ไปเบ็งท้าวคืนต้องถ้อยต่อ บางห้อง
 สิ้นคำต้องคอไม้แก่นคำ เลือคนขาดอ้อยแดงเซมตั้งฝาง บางห้องปะหลาไว้
 วางใบปะ แล่น มันก็มะเนมมะนา ปน แล่นไปเปลือยคำ บางห้องข่าวสำนักอ้อย
 ช้อยป็นนมสาวก็มีไอจามน้อยทังบมีเหลว ก็เทือสังจพร้าพร้อมทั้งท้าวเป่า
 แคน¹⁴

ศัพท์: ขาม = งาม, วางใบ = วางการหอฝ้าย, เบ็ง = ถู, ถ้อยต่อ = ถูคอไม้,
 บางห้อง = บางพวก, บมี = ไม่มี

เนื้อความนี้หมายความว่า ท้าวคำกาคำได้เป่าแกนในเมือง เมืองที่เคยอีก
 ที่ก กลับเงียบสงบลง เพราะทุกคนต่างหังเสียงแกนหังนั้น ซึ่งเป่าได้เพราะมาก ผู้--
 ชายคุยกันก็หยุดคุย, ผู้หญิงที่หอฝ้ายก็หยุดท้าว ชาวเมืองทุกคนต่างหังเสียงแกนหังสิ้น
 หญิงสาวต่างวิ่งไปหังเสียงแกนให้ไกล ๆ บางคนถูคอไม้คำเอาเท้าจนเลือออก บาง
 คนก็หยุดหอฝ้ายวิ่งมาหัง หังเมืองสงบเงียบหมด เพราะล้วนแต่หังเสียงแกนหังสิ้น

วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ได้กล่าวถึงความรู้ของท้าวกาสะเกษ คือความ
 รู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ดังเนื้อความกล่าวถึงการเรียนวิชาจากพระรสี
 ๑

¹⁴สุภณ สมจิตศรีปัญญา, ท้าวคำกาคำ, หน้า 44.

บัดนี้ จักกล่าวถึงไภษะเภชบาไชย
 เนาสดิถย์นำพระขอมฤๅษีเจ้า
 เพื่อจักเขียนมนต์แก้วคอมฤๅษีศาสตรเพท
 บาก็ขอชู้สิกรนอบเคียรกอยไห้ว
 เขียนเอาแก้วมณฑลย์ศาสตรเพท
 คอมแจ่มเจ้าฤษีสร้างชู้ตรอง
 ท่านกับนบอภให้สอนแก้วคาบพระขรรค์¹⁵

ศัพท์ : เถึง = ถึง, บาไชย = ผู้เป็นใหญ่, เนาสดิถย์ = ทักอาศัย,
 เขียน = เรียน, บา = ชายหนุ่ม, คอม = ช่วยเหลือ, บูชา
 เนื้อความนี้หมายความว่า ไภษะเภชได้ทักอาศัยกับพระฤษีเพื่อเรียนศาสตร์
 เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ พระฤษีก็สอนให้โดยเฉพาะสอนเกี่ยวกับการใช้คาบ
 วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ได้กล่าวถึงความรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บุคคล
 มีอำนาจขึ้นมา ดังเช่นผู้ปกครองเบ็งจาลเสียใจมากที่ยักษ์มาลักพาน้องสาวของตนไป
 จึงขอให้ลูกทั้ง 6 ช่วยติดตามด้วย การติดตามหาผู้ที่ไม่มีอำนาจเท่านั้นจึงจะทำได้ ลูก
 ทั้ง 6 ก็ตอบตกลงโดยกล่าวว่า จะต้องไปเรียนวิชาก่อนจึงจะมีความสามารถดังกล่าว
 ได้ ดังเนื้อความกล่าววว่า

แม้ว่าการ <u>แก้ตน</u>	<u>ถือตัว</u> ตงหมัก
ลูกขอ <u>ขันอาสา</u>	<u>ข่อย</u> ตีนตางเจ้า
ห่อว่า <u>ไปหั้นตรงยู้</u>	อาคมคุณประเสริฐ
ขอ <u>ขาบเจ้าลู่ม้า</u>	เดินกัน <u>คูงเขียน</u> ก่อนเห็น ¹⁶

ศัพท์ : แก้ตน = บิดา, ถือตัว = ขาดลำบาก, ข่อย = ช่วย, ไปหั้น = ไม่หั้น,
 ยู้ = รู้, ขาบ = กราบ, เขียน = เรียน
 เนื้อความนี้หมายความว่า ลูกทั้ง 6 รับว่างานที่บิดาต้องการให้ทำนั้นขาดลำ
 บากมาก แต่พวกตนก็จะรับอาสาไปทำ แต่ว่าพวกตนยังขาดความรู้เกี่ยวกับวิชาอาคม

¹⁵พระอริยานุวัตร, ไภษะเภช, หน้า ๘๘.

¹⁶ปรีชา นิลทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 106.

ดังนั้น จึงขอทราบลาไปเรียนวิชาอาคมต่าง ๆ ก่อน

จากตัวอย่างวรรณกรรมที่ยกมานี้ ได้ชี้ถึงความรู้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมา เช่น ท้าวกำภาคฯ มีความรู้พิเศษบางอย่างที่ไม่มีใครเหมือนคือ เป้าแดงแดง สิ่งเหล่านี้ทำให้เป็นที่ยอมรับยกย่องแก่ชาวเมืองทั่วไป เรื่องกาสะเกษก็ได้ชี้ถึงการเรียนศาสตร์เกี่ยวกับวิชาอาคมต่าง ๆ ของกาสะเกษก่อนที่จะไปเผชิญปัญหาต่าง ๆ เช่นกันกับเรื่องสังข์ศิลป์ชัย เมื่อลูก ๆ ทั้ง 6 จะช่วยงานใหญ่ที่มีค่าใช้จ่าย คือ ไปตามหาอาจากเมืองชัย ลูก ๆ ก็จะต้องเรียนวิชาความรู้ในศาสตร์ด้านคาถาอาคมต่าง ๆ ก่อน สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความสำคัญของการมีความรู้นั้นเอง ความรู้ในวรรณกรรมนี้ส่วนมากที่สุดเป็นความรู้ในศาสตร์ด้านเวทมนต์คาถาต่าง ๆ เพื่อจะได้สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้

ความรู้ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญมากที่ทำให้ผู้ปกครองมีอำนาจขึ้นมา ในขณะที่ประชาชนทั่วไปไม่มีความรู้เช่นนี้ ดังนั้น ประชาชนจึงไม่มีอำนาจ ความรู้อาจเกิดจากการเรียนรู้ หรือผู้ปกครองบางคนความรู้เกิดได้เอง เพราะความรู้ที่เกิดขึ้นมาเองเนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้มีปัญญาเกิด และอยู่ในตระกูลของระบอบกษัตริย์ จากคุณสมบัติพิเศษของผู้ปกครองเช่นนี้ ทำให้ความรู้เกิดขึ้นได้เองไม่ต้องไปเรียนที่ไหนอีก ความรู้ที่ว่าเป็นความรู้ทางไสยศาสตร์ เช่น เวทมนต์คาถาต่าง ๆ นอกจากนั้นบางครั้งผู้มีอำนาจบางคนถ้าต้องการมีอำนาจมาก ๆ ก็จะต้องไปเรียนรู้ เช่น การเรียนจากพระรสีในป่า เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยด้านความรู้นี้ ชี้ให้เห็นว่าบุคคลที่มีอำนาจจะต้องมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดเป็นพิเศษ สามารถที่จะรอบรู้ถึงวิชาการที่จะทำให้ตนมีอำนาจขึ้นมา

ปัจจุบันนี้แนวคิดที่ว่าความรู้ทำให้เกิดอำนาจ ก็เป็นที่แพร่หลายในสังคมไทย ดังจะเห็นแผนการขยายการศึกษาออกไปอย่างกว้างขวาง ประชาชนนิยมส่งบุตรหลานเข้าศึกษาชั้นสูงให้มาก ๆ และผู้ที่จบการศึกษาสูง ๆ ก็จะได้รับยกย่องมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย ดังนั้น โดยทั่วไปแล้วการให้ความสำคัญเกี่ยวกับความรู้จึงเป็นที่ยึดมั่นมานานตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน แต่ที่ต่างกันคือความรู้ในสมัยโบราณเป็นความรู้ที่มีลักษณะเป็นไสยศาสตร์และเวทมนต์ต่าง ๆ ส่วนสมัยปัจจุบันเป็นความรู้ทางวิชาชีพ หรือความรู้ทางวิทยาศาสตร์มากกว่า

แนวคิดตะวันตกให้ความสำคัญกับปัจจัยตัวนี้มากเช่นกัน ตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน

จุบัน เช่น Plato ที่สนใจความรู้ทางปรัชญา Machiavelli ก็เน้นเสมอถึงความรู้ในกิจการเป็นผู้ปกครอง Marx เน้นที่ความรู้ในการปฏิบัติ, โดยเฉพาะในสังคมสมัยใหม่ของโลกปัจจุบันนี้ ความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะจะเป็นปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จในชีวิต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง

กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองมีอำนาจขึ้นมา ผู้ปกครองจะใช้กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งของตนไปต่อสู้ในการรบและการสงครามเพื่อให้ได้ชัยชนะ และเพื่อบรรลุจุดประสงค์ต่าง ๆ ของตน วรรณกรรมเรื่อง พญาคันคาก ได้กล่าวถึงกองทัพพญาคันคากเมื่อยกไปรบกับพญาแลน ว่า

เสนาไหลหลังไปชวาซ้าย
แปดหมื่นสี่พันพญาข้างมาแท้พญาหลวง
พระกึ่งตัวสูงกว่าเขาทั้งค่าย¹⁷

ศัพท์ : เสนา = ทหาร, ทง = ถรอบตรอง, ทั้งค่าย = ทั้งหมด

เนื้อความนี้หมายความว่า ทหารได้เดินเต็มไปหมดทั้งซ้ายและขวา ขบวนทัพนี้มีทหารที่ข้างมารวมมากมาย ข้างที่มาก็มีถึง 8 หมื่นสี่พันตัวมาแท้พญาคันคาก สำหรับพญาคันคากก็นั่งข้างตัวใหญ่กว่าทุกคน เนื้อความได้ชี้ถึงกองทัพพญาคันคากว่าเป็นกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งมาก

วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ได้กล่าวถึงกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งของกาสะเกษว่า

โยธาเท้าตงคอยถาแตก
เทือนฟาดฟั้งคินฟ้าหงั้นโง
เทือนถึงเท้าหาราณสีเมืองเก่า
พระบาทเจ้าเมืองล้านคั้นใจ¹⁸

ศัพท์ : โยธา = ทหาร, เทือน = สั่นสะเทือน, หงั้นโง = ประทุขึ้น, สั่นสะเทือน
ถึง = ถึง

เนื้อความนี้หมายความว่า กองทัพของกาสะเกษเดินทางไปเมืองหาราณสีนั้น ประกอบด้วยทหารจำนวนมาก กองทหารเดินทางบุกป่าฝ่าดงผ่านภูเขานำไพร่บริวาร

¹⁷ ผาน วงษ์อ้วน, พญาคันคาก, หน้า 42.

¹⁸ พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 361.

นั้นถูกทำลายไป พื้นดินแตกสั่นสะเทือนจนไต่ย็นถึงเมืองพาราณสี ทำให้ผู้ปกครองตื่นกลัว
มาก

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ไต่กล่าวถึงกองทัพสังข์ศิลป์ชัยที่สู้รบกับกองทัพ
พญานาคโดยสังข์ศิลป์ชัยอาศัยพญาครุฑช่วยเหลือ ดังกล่าวไว้ว่า

พระกัป็น <u>สาร</u> ไซ้	ตีตรา <u>ลาย</u> เลข
ธนู <u>แนบ</u> น้าว	ผยอง <u>ขั้ว</u> มหมื่น <u>ค</u> อย
<u>แยง</u> ที่ <u>ท</u> ้าว	ครุ <u>ฑ</u> รา <u>ช</u> รา <u>เ</u> ียง
ภูมิ <u>เ</u> เห็น	ช้ำ <u>ไ</u> ย <u>ล</u> นิง <u>น</u> ้อย
กษัตริ <u>า</u> เจ้า	<u>คา</u> พล <u>แล</u> ว <u>ล</u> ่วง
พระ <u>ย</u> า <u>ค</u> ร <u>ุ</u> ฑ <u>เ</u> ลือ <u>ม</u>	ไ <u>ท</u> ล <u>ม</u> ั่ว <u>มี</u> ค <u>ม</u> น ¹⁹

ศัพท์ : สาร = เอกสาร, ลายเลข = ตัวอักษร, ขั้วม = ขั้วม, แยง = มุ่งไปที,
คาพล = ระคมพล

เนื้อความนี้หมายความว่า สังข์ศิลป์ชัยขณะรบกับพญานาคได้ส่งสารไปถึงพญา
ครุฑ โดยยิงธนูแนบเอกสารไป พอพญาครุฑเห็นก็รีบยกกองทัพมาช่วยทันที
แนวคิดที่ว่ากองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิด
ผู้มีอำนาจมีอำนาจขึ้นมา ความคิดนี้ยึดมั่นมานานตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เพราะเมื่อมนุษย์
อยู่เป็นสังคมหรือเป็นรัฐแล้ว มนุษย์มักเกิดความขัดแย้งกับรัฐอื่น ๆ เสมอ เช่น ความ
ต้องการเป็นใหญ่ ความต้องการผลประโยชน์บางอย่าง ดังนั้น กิเลสของมนุษย์เหล่านี้
ก่อให้เกิดการรบ เกิดสงครามตลอดมา ดังนั้น การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง จึง
เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้ปกครองรัฐต่าง ๆ จะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการปกป้องตนเองและทำลาย
ผู้อื่น ผู้ปกครองผู้ใดที่มีกองทัพที่เข้มแข็ง เช่นที่ย่อมได้เปรียบต่อกองศัตรูที่ต่อสู้กันอยู่ และ
โอกาสที่จะชนะก็มีมาก

ปัจจุบันนี้ก็เช่นกัน ผู้ปกครองผู้ใดที่มีกองทัพที่ใหญ่โตเข้มแข็งก็ย่อมเป็นที่เคารพ
และเกรงกลัวจากรัฐอื่น ๆ รวมถึงการทำให้ตนมีอำนาจมั่นคงถาวรทั้งในรัฐและนอกรัฐด้วย
แนวคิดเช่นนี้ทั้งตะวันตกและตะวันออกก็เหมือนกัน ไม่ว่าจะเป็แนวความคิด

¹⁹ปรีชา นิลทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 244.

ในสมัยโบราณหรือแนวคิดยุโรปยุคกลางจนถึงปัจจุบันก็ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยตัวนี้มากเพราะถ้ารัฐใดเข้มแข็งมีกองทัพที่ใหญ่โตก็จะสามารถปกป้องผลประโยชน์ของตนได้ ถ้าอ่อนแอขาดทหารที่เข้มแข็งก็จะถูกรุกรานจากรัฐอื่น ๆ แนวคิดเรื่องกองทหารนี้ Karl Marx ให้ความสำคัญมาก เพราะเขาเชื่อมั่นในวิธีการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรงมาก เช่นเดียวกับที่เชื่อมั่นในอำนาจของชนชั้นกรรมาชีพซึ่งจะต้องใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา นั่นคือ ต้องตั้งกองทหารที่ใหญ่โตและเข้มแข็งขึ้นมาต่อสู้ ช่างชิงอำนาจจากชนชั้นอื่นมาเป็นของชนชั้นกรรมาชีพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ

พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมา พรรคพวกที่ว่านี้อาจจะเป็นคนหรือสัตว์ หรือสิ่งอื่น ๆ ก็ได้ซึ่งได้คอยช่วยเหลือสนับสนุนอำนาจของบุคคลนั้น

วรรณกรรมเรื่อง ขุนช้าง ได้กล่าวถึงพรรคพวกที่คอยช่วยเหลือขุนช้างที่สำคัญคือสัตว์ โดยเฉพาะการที่สัตว์คอยช่วยเหลือตอนที่ขุนช้างถูกเนรเทศ ดังเนื้อความกล่าวไว้ว่า

แม้ว่าสัตว์สิ่งช้าง	เหมือนป่าหญิงคณา
เขาก็มาวันทา	ชูตัวส่งเฝ้า
เป็นเพื่อสมภารเจ้า	กุมารน้อยอ่อน
สัตว์จึงมาอ่อนน้อม	ถนอมเข้าแวงระวัง หันแล้ว
มีทั้งราชสีห์ช้าง	หัวระทมอมม้าย
หลายหมู่เต่า	มาเฝ้าชู้วัน ²⁰

ศัพท์ : คณา = มาก, วันทา = ไหว้, ชูตัว = ทักท้วง, หัวระทม = ควาย,
เต่า = มารวมกัน

เนื้อความนี้หมายความว่า ขณะที่ขุนช้างถูกเนรเทศไปอยู่ป่านั้น บรรดาสัตว์ต่าง ๆ เช่น สิงห์โต, ช้าง และสัตว์ป่าต่าง ๆ จำนวนมากได้มาราบไว้ มาเฝ้าขุนช้าง มาคอยช่วยเหลือระมัดระวังอันตรายที่จะเกิดแก่ขุนช้าง

วรรณกรรมเรื่อง หาแดง - นางไอ่ ได้กล่าวถึงเหตุขอมได้ส่งพี่น้องของตนไปปกครองเมืองข้างเคียง เพื่อจะได้สร้างเป็นแนวร่วม เป็นพันธมิตรในการป้องกันผู้อื่นที่จะมารุกราน ดังเนื้อความกล่าวว่า

คนพี่น้อง	ให้ไปนั่งเชียงเทียน
ทางคราวคืน	โยชน์ยาวแยงไต
แปลงปลุกสร้าง	เชียงเทียนครองนั่ง
<u>ค่าย</u> แผลอม	เมืองท้าวนั่งปอง

²⁰พิบูล มลิวัดย์, ขุนช้าง, หน้า 63.

	ปาเกียรติ์	หัวทะเลเหนือ
อันว่า	เมืองศรีแก้ว	ไทรทองนามเต็มทอง
	ครองนครรัตน	แบ่งปันบันให้
	เมืองศรีแก้ว	น้องที่เชียงเหียน
	ครองเมืองทอง	แต่งเป็นเมืองน้อง ²¹

ศัพท์ : เชียงเหียน = ชื่อเมืองหนึ่ง, ตาย = กำแพง, บันให้ = แบ่งให้

เนื้อความนี้หมายความว่า พระยาขอมได้แบ่งเขตแดนให้พี่น้องของตนไปครองเมืองต่าง ๆ โดยรอบเมือง โดยถือเอาเมืองของตนเป็นศูนย์กลาง โดยที่ตนจะไป-- ครองเมืองเชียงเหียนให้ก่อสร้างเมืองให้แข็งแรง ประกอบด้วยคูเมืองล้อมเมืองไว้ ตนน้องให้ไปครองเมืองศรีแก้วและเมืองต่าง ๆ เหล่านี้เป็นพันธมิตรกัน ป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ

วรรณกรรมเรื่อง พระลัก - พระลาม²² ได้กล่าวถึงพรรคพวกและพันธมิตรของพระลามตอนยกทัพไปรบยักษ์เพื่อชิงนางสีดากลับมา ว่า

บุญเอืองเจ้าพระลามศรีสัตตนาถ
 พระกัณฑ์หายสารค่าทวารเวียงเข้า
 พระบาทพร้อมทั้งอ่อนพะสีจันทร์
 กับทั้งหละมานครุทองนำเจ้า
 เสตตะกุมารท้าวโยธาพร้อมทำ
 ชูคนชูแก้ว ท้าวท้าวแก้ว
 เขาก็หงคองช้างชูชนเวียงใหญ่ แลเขอ
 เขาก็ไหลหลังเข้าเวียงกว้างชูหาย²³

²¹กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง - นางไอ่และ
ประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 12.

²²พระลัก - พระลาม มีเนื้อหาเช่นเดียวกับเรื่องรามเกียรติ์ คือพระลาม
 ตามหานางสีดาที่ถูกยักษ์ลักพาตัวไป (รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก)

²³พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก - พระลาม (รามเกียรติ์), หน้า 107.

ศัพท์ : ศรีสัตตนาถ = ชื่อเมืองหนึ่ง, หง = ขึ้นขี่, ครอบครอง, สาร = ช้าง,
 ทวารเวียง = ประตูเมือง, ทะลีจันทร์ = ชื่อคน, หุละมาน = หนุมาน,
 ครุฑทอง = พญาครุฑ, เสตถะกุมาร = ชื่อคน, โยธา = กองทัพ,
 ชูคน = หุคน, บักัว = ไม้ม้วน, ชูชน = เจ้าชน, เวียงใหญ่ = พระราช
 วัง

เนื้อความนี้หมายความว่า กองทัพพระลามแห่งเมืองศรีสัตตนาถนั้นเป็นกอง
 กำลังที่เข้มแข็งมาก พระลามนั่งช้างเพื่อบุกเข้าประตูเมืองยักซ์ นอกจากนั้นพรรคพวก
 ที่มาช่วยก็มีทะลีจันทร์, หนุมาน, เสตถะกุมาร, พญาครุฑ หุคนล้วนแต่เป็นผู้มีอำนาจ
 มาช่วยเหลือพระลามในการรบครั้งนี้

จากวรรณกรรมที่ยกมาทั้ง 3 เรื่องนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีอำนาจนั้นจะต้องมี
 บัจฉัยบางอย่างที่เป็นตัวส่งเสริมให้มีความอำนาจขึ้นมา คือ การมีพรรคพวกและพันธมิตรเช่น
 เรื่องขุนขี้เหล็กได้กล่าวถึงพรรคพวกที่คอยช่วยเหลือขุนขี้เหล็ก คอยระมัดระวังปกป้องขุนขี้เหล็กคือ
 บรรดาสัตว์ต่าง ๆ ในป่า เรื่องหาแดง - นางไอ่ ก็ได้ชี้ให้เห็นถึงการสร้างเมืองที่
 เป็นพันธมิตรของตน ของพญาขอม โดยการส่งให้พี่น้องไปครองเมืองใกล้เคียงเพื่อต้อง
 การให้เป็นเมืองหน้าด่าน เมื่อเกิดสงครามหรือถ้าเกิดปัญหาต่าง ๆ ก็จะได้ช่วยเหลือ
 กัน สำหรับเรื่องพระลัก-พระลาม ก็ได้กล่าวถึงกองทัพพระลามที่ยกไปรบเมืองยักซ์
 พระลามไม่ได้ไปคนเดียว แต่ไปเป็นกองทัพ และมีพรรคพวกที่มีอำนาจต่าง ๆ มา
 ร่วมช่วยเหลือการรบในครั้งนี้ด้วย

ดังนั้น พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง
 ที่ทำให้บุคคลมีอำนาจขึ้นมา แนวคิดที่ถือว่าการมีพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐเป็น
 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมาได้นี้ได้ชี้ให้เห็นว่า บุคคลใดบุคคลหนึ่งแม้จะมีความสามารถ
 เพียงใดก็ยังมีจำกัดอยู่ เพราะเป็นความสามารถของตน ๆ เคี้ยว ดังนั้น การมีพรรค
 พวกและพันธมิตรคอยช่วยเหลือจึงเป็นสิ่งจำเป็นมาก จะได้ช่วยเหลือกันได้เป็นการเพิ่ม
 อำนาจให้ผู้ปกครองนั้นมีความอำนาจมากกว่าเดิม เช่น การเพิ่มปริมาณคน, เพิ่มปริมาณอาวุธ
 เป็นต้น

แนวคิดเกี่ยวกับพรรคพวกและพันธมิตรนี้ ในปัจจุบันก็ใช้อย่างกว้างขวางมาก
 เพราะผู้ปกครองหรือรัฐต่าง ๆ ล้วนเข้าใจถึงข้อจำกัดของตนถ้าอยู่โดดเดี่ยว ดังนั้น
 จึงจำเป็นมากที่จะต้องหาพรรคพวกและพันธมิตรให้มาก ๆ ในการเมืองระหว่างประเทศ

ก็นิยมใช้การรวมกลุ่มประเทศต่าง ๆ ทั้งทางการค้าและการเมือง เพื่อร่วมกันในการ
 ต่อรองหรือต่อสู้กับรัฐอื่น ๆ ภายในประเทศเช่นกัน ผู้ที่มีอำนาจหรือต้องการมีอำนาจล้วน
 หาพรรคพวกทั้งนั้น เช่น การสมัครเข้ารับเลือกตั้งก็ต้องมีพรรคพวกของตน, การทำการ
 ต้าก็ต้องมีกลุ่มหรือสมาคมการค้า, หรือในวงการทหารก็มีการรวมกลุ่มเป็นพวก เป็นรุ่นทั้ง
 นั้น

ในทางตะวันตกก็ไม่ได้อ่างกันเลย ต่างก็เห็นถึงความสำคัญของการมีพรรค
 พวกและพันธมิตรมาก ทั้งในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน นักคิดที่ให้ความสนใจในเรื่องของพรรค
 พวกและพันธมิตรนี้ ที่สำคัญเช่น นักคิดที่ศึกษาเรื่องของการสงครามระหว่างมนุษย์ย่อม
 จะเข้าใจว่า การมีพรรคพวกและพันธมิตรมาก ๆ นั้น มีประโยชน์ในการต่อสู้ของตนมาก

ศูนย์วิทยบริการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

8. การยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนา

การยึดมั่นในธรรมะของผู้ปกครองนับเป็นปัจจัยที่สำคัญมากอย่างหนึ่งที่จะส่งเสริมความมีอำนาจของผู้ปกครองนั้น การมีธรรมะทำให้ผู้ปกครองแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ยึดหลักธรรมะ และจะได้รับการเชื่อถือจากสิ่งต่าง ๆ ทั้งมวล เพราะถ้าผู้ปกครองไม่ยึดมั่นธรรมะก็จะไม่ได้รับความเชื่อถือจากรัฐต่าง ๆ

วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ได้กล่าวถึงการสั่งสอนธรรมะของกาสะเกษแก่พวกยักษ์ทำให้พวกยักษ์ต่าง ๆ เคารพบูชาและเชื่อถือกาสะเกษมาก ดังเนื้อความกล่าวไว้

เขาก็จอมมือไหววามนุแห่งอาจ

เทเทศน์สั่งสอนเสือนิ่งทั้ง

เบ็ญจขันธ์เห็นแจ้งหลังธรรมหาขบ

ทศราชธรรมแต่งตั้งซึ่งเนื้อจ้อคะถิ²⁴

ศัพท์ : ทงอาจ = มีอำนาจ, เสือ = ยักษ์, เบ็ญจขันธ์ = ศิล 5, หลัง = มองเห็น, ทศราชธรรม = ทศพิทธราชธรรม, จ้อคะถิ = จำเอาไว้

เนื้อความนี้หมายความว่า กาสะเกษได้สั่งสอนพวกยักษ์ต่าง ๆ ที่มาอ้างว่า จะต้องยึดถือ 5, ยึดทศพิทธราชธรรมในการปกครอง พวกยักษ์ที่ฟังต่างให้ความเคารพกาสะเกษเป็นอย่างมาก

วรรณกรรมเรื่อง พญาคันคาก ได้กล่าวถึงผู้ปกครองว่าจะต้องยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ดังที่ตอนหนึ่งได้กล่าวถึงพญาคันคากสอนพญาแถนหลังจากที่พญาคันคากรบชนะพญาแถนว่า

เมื่อนั้น ภูมิเจ้าพญาหลวงคันคาก

พระก็สอนคลองธรรมแก่แถนปางนั้น

ทั้งเขสอนลอนพร้อมชาวแถนจบเพทอคมนั้น

อย่าได้บังเบียดเจ้าบุญกว้างบดี้แท้แล้ว

อันว่าสมภารนี้ดียิ่งกว่าศาสตร์ศิลป์อคมแก้ว

แม้ว่าจบเพทพร้อมบุญแท้ศาสตร์ศิลป์²⁵

²⁴ พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 223.

²⁵ ห่วน วงษ์อ้วน, พญาคันคาก, หน้า 74.

ศัพท์ : แดน = เขตแดนชั้นจตุรทิศ บางแห่งเรียกว่าผีแดน, สมภาร = ผู้มีบุญ
 เนื้อความนี้หมายความว่า พญาคันคากได้สอนพญาแดนเป็นธรรมะว่าขอให้ชาว
 แดนทั้งธรรมะทั้งค่อไปนี้ อย่าได้ทำอันตรายแก่ผู้มีบุญ เพราะผู้มีบุญนั้นมีคุณค่ามากกว่า
 อาคมศิลปศาสตร์ต่าง ๆ

วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ ได้กล่าวถึงพญาขอมที่เป็นกษัตริย์ปกครอง
 เมืองหนึ่งว่าเป็นผู้มีอำนาจแสดงออกที่สำคัญ คือ การทำบุญบั้งไฟ ประเพณีการทำบุญ
 บั้งไฟถือเป็นประเพณีที่สำคัญทางพุทธศาสนาของชาวอีสาน จุดประสงค์สำคัญเพื่อการ--
 แสดงความเคารพสักการะแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ของพุทธศาสนา ทั้งเนื้อความกล่าวว่า

บัดนี้	จักกล่าวถึง	พระบาทเจ้า	จอมเอกพญาขอม	ก่อนแล้ว
พระก็		ขอมกองบุญ	แต่งปูนแปลงตั้ง	
		เดือนหกขึ้น	ไฟหลวงบั้งไฟใหญ่	
...	.....	.....	.....	.....
พวก		สมณะเจ้า	ไหลหลั่งมาโสม	
		ทั้งชีพรามณ์	จอกเขาโสังข้าน	
		สมภารสร้าง	พญาขอมบุญใหญ่ ²⁶	

ศัพท์ : เถึง - ถึง, ขอม - รวม, บั้ง - บั้งไฟ, สมณะ - พระสงฆ์,

จอกเขา - หุ้ดหัก, โสังข้าน - โรงเรือน

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อถึงเดือน 6 พญาขอมก็จัดประเพณีบุญบั้งไฟ
 ขึ้นมา พวกพระสงฆ์, ชี, พรามณ์ก็มารวมกันเป็นจำนวนมาก พวกพระได้มาหุ้ด
 หักที่โรงหีที่สร้างไว้

จากเนื้อความทั้ง 3 เรื่อง ที่ยกมากล่าวนี้ล้วนแต่เป็นเรื่องขี้ถึงปัจจุบันที่ทำให้
 ผู้ปกครองมีอำนาจขึ้นมา นั่นคือ ผู้ปกครองจะต้องยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนา การ
 ยึดมั่นในธรรมะทำให้ผู้น้อมรับเชื่อฟัง เพราะว่าธรรมะเป็นสิ่งที่ดีงาม ใครที่ยึดมั่น
 ในธรรมะจะต้องถือว่าเป็นผู้มีบุญ มีอำนาจ

²⁶ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่และ
 ประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 74 - 79.

วรรณกรรมเรื่องกาฬะเกษกล่าวถึง กาฬะเกษสอนธรรมแก่พวกยักษ์ต่าง ๆ ให้ยึดมั่นในศีล 5 และทศพิธราชธรรมในการปกครอง ซึ่งพวกยักษ์ก็ยอมรับและยอมขึ้นต่ออำนาจของกาฬะเกษ ส่วนวรรณกรรมเรื่องพระเวทยันดา กล่าวถึงพระเวทยันดาได้สอนพระเวทยันดาเกี่ยวกับหน้าที่ที่ถูกต้องที่จะปฏิบัติต่อผู้มีบุญ และเชื่อว่าผู้มีบุญนั้นมีคุณค่ามากกว่าสิ่งอื่นใด ซึ่งพวกพระเวทยันดา ก็ยอมรับเชื่อฟังและขึ้นต่ออำนาจของพระเวทยันดา และเรื่องผาแดง-นางไอ่ ก็กล่าวถึงการทำบุญบั้งไฟของพญาขอม การทำบุญนี้เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาอย่างหนึ่งของชาวอีสาน การทำบุญของพญาขอมทำให้พระสงฆ์, ประชาชน และเมืองอื่น ๆ ต่างชื่นชมในควมมีอำนาจของพญาขอมว่าเป็นผู้ปกครองที่ดี ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ปกครองที่ดีนั้นจะต้องยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนาทั้งนั้น

แนวคิดที่กล่าวถึงการยึดมั่นในศาสนาเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้บุคคลมี อำนาจขึ้นมา นี้ ได้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญแก่ศาสนา มาก เพราะเมื่อบุคคลใดยึดมั่นในศาสนาอำนาจก็จะมากตามไปด้วย และไม่มีหมด ถ้าใครที่ไม่ยึดมั่นในศาสนา อำนาจก็มีน้อย และจะถูกทำลายในที่สุด

แนวความคิดนี้ในทางตะวันตก นักคิดทางรัฐศาสตร์ไม่ค่อยให้ความสำคัญมากนัก เว้นแต่ในสมัยกลาง เช่น St. Augustine และ St. Thomas Aquinas ที่ศาสนาครอบงำอยู่ จึงให้ความสำคัญแก่ศาสนาอย่างสูง นอกนั้นตั้งแต่ Plato, Machiavelli เป็นต้นมา ล้วนไม่เห็นในศาสนามากนัก อย่างไรก็ตาม มนุษย์ยังมีความต้องการที่ฝังใจอยู่ ศาสนาจึงยังคงดำรงอยู่ต่อมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ปกครองทุกคนก็จำเป็นที่จะต้อง-- แสดงตนว่ายึดมั่นในศาสนาอยู่บ้าง เพราะถ้าไม่ทำเช่นนั้นสังคมก็จะไม่ยอมรับ

ปัจจุบันนี้ในสังคมไทยปัจจัยศาสนาที่จะก่อให้เกิดอำนาจนั้นไม่เด่นชัดดังสมัยก่อน ในสมัยก่อนผู้ปกครองเคร่งครัดศาสนา มาก หรือจะต้องแสดงตนว่าเป็นคนเคร่งครัดใน-- ศาสนา ดังจะเห็นการสร้างวัดสร้างพระพุทธรูปมากมาย เป็นต้น แต่ปัจจุบันนี้ผู้ที่ต้องการอำนาจเพียงแต่แสดงตนว่าเป็นคนที่ยังมีศาสนาอยู่ก็พอแล้ว ไม่จำเป็นต้อง-- แสดงตนว่าเคร่งครัดอะไรมากนักก็ได้ ความเจริญทางวัตถุมากขึ้นศาสนากลับเสื่อมลงสาเหตุหนึ่งก็คือมนุษย์หันไปให้ความสำคัญกับวัตถุในการดำรงชีวิตมากกว่าศาสนา

9. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้รัฐและผู้ปกครองของรัฐนั้นมีอำนาจขึ้นมา โดยเฉพาะในความสัมพันธ์กับรัฐอื่นๆ รัฐและผู้ปกครองที่มีสภาพเช่นนี้จะทำให้มีอำนาจมาก ทำให้รัฐอื่นเกรงกลัวและมาอ่อนน้อมขึ้นเสมอ

วรรณกรรมเรื่อง กาหะเกษ ได้กล่าวถึงเมืองทวารวดี และผู้ปกครองชื่อ สุริวงษ์ เกศนุราช ไว้ว่า

เมืองหลวงกว้างรุ่งรังล้านยาน
 ค่ายแผ่ล้อมระวีงชั้นชั้วตา
 แต้นั้นราชาท้าวสุริวงษ์คนอาจ
 ผาสาทตั้งลุ่มฟ้าเหียงควาวชื่อพะโยม
 นางสนมลนในวังนับหมื่น
คีน ๆ เต้าเหี้ยวเผ้าบาทำ
 อันว่าเกศนุราชทอนไท้เทวีเทียมราช
 งามยิ่งย้อยนางฟ้าเก็งกัน หุ่นแล้ว
 ภูมิป้องเทวีเทียมพาง
ฮักขิ่ง เหียงแพงไว้เก็งเมือง
 กับเคื่องคำฮอนการ ใตจักสิ่ง
 ยุงคำเข้า เหี้ยวเผ้าบาทำ
สัทพะสัน ลนเงินคำลัวหลาก
 อันว่าอากร ตกแต่งไว้ชน เข้าชู้วัน
 มีหังฉัด ทันตข้างในโฮง นับหมื่น
 หือระแทนมา ในหั้นหมื่นพัน
 ในวังกว้างระงมคนคัมตั้ง
 นายนั่ง ป้อนบัน หนุาคูตัว
บ่อ อาจคัวร์ ณาไค่น ครหลวงสนุก มาก
 ลืออาจใช้ เขา ขำ มั่ง มูล

ปุณฺณูเบ็องเสนาซำมหาค
 ชุงค้ำเข้าเทียวเผ้าบาทค้ำ
 อันว่าเมืองหลวงกว้างรุ้งรังล้านหย่าน
 น้ำไหลอมตื้นต้ายแวงระวัง
 ลืออาจอ้างชาวเทศแดนไกล
 สำเภทองเทียวถึงชู่เมืองมาเต้า
 ลือซาเท้าพญาหลวงทศราช
ภาคใหญ่ตั้งชายโตมค้ำแพง
 ในทะเลานกว้างลือซาแข่งโลก
 ผาสาทตั้งลุ่มฟ้าเป็นด่องถัดน
 ปาเกียรกว้างค่างามเอียงชุง
 ยอดพุงพนแดงเข้มเชื้อเอียง
 สัพพะสันล้นของตามทุกเอียง
 เครื่องเทศพร้อมของช้อมมากมูล²⁷

ศัพท์ : ค้ำว = ชื่อไม้เครื่องบนสำหรับยึดเสาค้านขวาง, พะโยม = ทองฟ้า,
 ถิ่น = เสียงดัง, เต้า = รวมกัน, ไท้ = ผู้เป็นใหญ่, เก็ง = เท้ากัน,
 ยัก = รัก, แพง = รัก, ค้ำยอน = เค็ดรอน, สัพพะสัน = สรรพสิ่ง,
 อากร = ภาณี, ชู่วัน = ทุกวัน, โยง = โรง, หั้น = นั้น, คับคั่ง = มาก
 มาย, บัน = แบ่ง, กูตัว = ทุกตัว, คัระนา = มาก, ถึง = ถึง,
 ชู่เมือง = ทุกเมือง, มาเต้า = มารวมกัน, ภาค = กำหนดราคา,
 ทะลาน = สนาม, เชื้อเอียง = สุกใส, ตาม = หมู่บ้าน, เอียง = อย่าง
 เนื้อความนี้หมายความว่า เมืองพาราณสีนั้นเป็นเมืองที่กว้างใหญ่ มีกำแพง
 ล้อมรอบหลายชั้น ท้าวสุริวงษ์ซึ่งเป็นผู้ปกครองพักอยู่ที่ปราสาทที่สวยงาม มีนางสนมมาก
 มาย นอกจากนั้นก็ยังมีเหย้าที่สวยงามมากซึ่งมาเผ้าทุกวัน เงินทองและสิ่งของจากภา
 ยิกก็มากมาย นอกจากนั้นยังมีช้างนับหมื่นตัว มีม้านับพันตัว ในวังมีคนมากมาย การ

²⁷ พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 2.

คำชายก็ตึกตึกมาก มีเรือสำเภาจากต่างแดนมาค้าขายด้วยมากมาย

วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น ก็ได้กล่าวถึงสภาพเมืองจักรขึ้น ไว้ว่า

จักกล่าวถึงนครกว้างเมืองใหญ่จักรขึ้นก่อนแล้ว

ยังมีภูบาลหงส์เมืองแทนสร้าง

อันว่านามกรเจ้าราชาเสวยราชย์ปางนั้น

ชื่อว่า "จักรขึ้นทราช" เจ้าทองสร้างสืบเมือง

บ้านางล้อมพอนหันหอกหมื่น

มีแต่หน้าขึ้นช่วยแฉ่งข้างพระยอดเมือง

อันว่ามเหสีแก้วเทวีเทียมบาท

ปานตั้งหยาดแต่ฟ้าแผ่ฟ้าแทนเจ้าเอย

พระก็ทรงเมืองกว้างจักรขึ้นนคร

ขงเขตกว้างไกลล้ำโยชน์ยาวนานแล้ว

พระก็ทศราชล้ำครองนั่งในธรรม

สมภารเพ็ง เก็ง ดาว ถึง ส่า

อันว่าเสนาข้าโยธาแสนโกฎิ

ทุกคำเข้า แทน ฟ้า พระ ยอด เมือง

ข้าง และ ม้า อนันต์ เนก เหลือ หลาย

พิงพลาย ยา ข่อย อยู่ สง ควา ญ ป้อน

มีทั้ง เขี้ย เงิน ล้น เขี้ย คำ นับ โกฎิ

เสื้อ และ ผ้า เต็ม คุ่ม ช่วง ปรางค์

ฝูง ไพร นอ ยอยู่ ทาง เกษิม สุข

เขาก็กระห่านาสวนขึ้นบานหลายบ้าน

ชลธารย้อย ฝน ยាយ ชำ แผ่นดิน

ยินสนุก อยู่ สร้าง แปง บ้าน ให้ สูง เอ ือง

ทั้งทวย คำ ศรี รัฐ หลวง แสน สำ

ทุกคำ เข้า แปง ชื่อ จ่าย ชาย

บ่อนทุก ช ยาก แดน นอน ง ล้น มั่ง มูล เจ้า เอย²⁸

²⁸ พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ต้น, หน้า 4 - 5.

ศัพท์ : เถิง = ถิง, นั้ตเรศ = เมือง, ภูบาล = ผู้เป็นใหญ่, หง = ครอบครอง
 ดอง = ครอบ, ล้อม = ล้อมรอบ, หน้ำซึ้น = ใบหน้าที่สคิโส, แผงข้าง =
 แผงข้าง, เก็ง = เท่ากัน, ยาย = กระจาย, โขง = โรง, เยียะ
 ยุงฉาง, ซวายซำ = รินรด, ชุงเขื่อง = รุ่งเรือง

เนื้อความนี้หมายความว่า เมืองจักรซึ้นเป็นเมืองใหญ่ มีผู้ปกครองชื่อ
 จักรซึ้นราช พระองค์มีนางสนมถึง 6 หมื่น ซึ่งมีแต่ผู้ที่สวยงามทั้งนั้น มเหสีก็สวย
 งามมาก พระเจ้าจักรซึ้นราชตั้งอยู่ในทิศทิศราชธรรม มีทหาร, ข้าราชการนับแสน
 นับโกฏิ มีม้าข้างมากมาย มีคลังเงินคลังทองนับโกฏิ ประชาชนอยู่อย่างมีความสุข ผน
 ฟ้าก็ตกต้องตามฤดูกาล สภาทหารค้าขายก็ตึกตึกมาก มีพ่อค้าเศรษฐีทำการค้าขายมาก
 มาก

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ไ้กล่าวถึงนครเบ็งจาล ว่า

ยังมีนั้ตเรศล้า	ซึ้นชื่อเบ็งจาล
นิคมคณ	ตั้งเห็งพอคือ
เขื่องหลวงลัน	รุ่งรังล้านย่าน
น้ำแม่ล้อม	ระวังค้ายซั้วทัน
ชุงค้ำเข้า	ชาวเทศเที้ยวสะเปา
อุคมโดย	ตั้งควาคิงส์ฟ้า ²⁹

ศัพท์ : นั้ตเรศ = เมือง, ตั้ง = ตั้งตั้ง, พอคือ = มากมาย,
 ลันย่าน = มีขอบเขตกว้างขวาง, ชุง = รุ่ง, ชาวเทศ = ชาวต่างประเทศ
 สะเปา = เรือสำเปา, ควาคิงส์ = สวรรค์ขึ้นควาคิงส์

เนื้อความนี้หมายความว่า ยังมีเมืองใหญ่เมืองหนึ่งชื่อเบ็งจาล เป็นเมืองที่มี
 หลเมืองมากมาย มีขอบเขตเมืองกว้างขวาง มีแม่น้ำล้อมเป็นเขตแดน ทุกค้ำเข้าชาว
 ต่างเมืองมาค้าขายกันมาก ทำให้เมืองนี้อุคมสมบูรณ์ตั้งเมืองสวรรค์

จากเนื้อความทั้งเรื่องกาสะเกษ และจำปา 4 ต้น และสังข์ศิลป์ชัย ไ้
 ให้เห็นว่า สภาบ้านเมืองเป็นปัจจัยที่สำคัญเกี่ยวกับอำนาจของผู้ปกครองมาก ผู้ปก-

²⁹ปรีชา พิณทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 3.

ครองที่มีอำนาจมากนั้นจะต้องครอบครองเมืองที่ใหญ่โต, มีกำแพงเมืองมั่นคง, มีการค้าขายดีคึกคัก ผู้ปกครองจะต้องมีปราสาทที่ใหญ่โตสวยงาม, มีข้าราชการทหารมากมาย, มีเงินมีทอง, มีช้างม้ามากมาย เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ประชาชนธรรมดาไม่มี นี่ก็เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่แบ่งแยกลักษณะแตกต่างระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน

สำหรับปัจจัยตัวนี้นักคิดตะวันตกก็ให้ความสำคัญมากเช่นกัน โดยเฉพาะนักคิดที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงและสงคราม ต่างก็เข้าใจกันว่า ปัจจัยตัวนี้จะมียุทธศาสตร์เสริมอำนาจของคนมาก อย่างไรก็ตามมีนักคิดไม่น้อยที่ไม่เน้นในปัจจัยตัวนี้ เช่น Plato เขาเข้าใจถึงบทบาทปัจจัยตัวนี้แต่ก็ให้ความสำคัญกับความรู้อของผู้ปกครองมากกว่า เช่นเดียวกับ Machiavelli ก็เน้นที่ผู้ปกครองที่ดีจะต้องมีความรู้ในศิลปะของการปกครองหรือนักคิดกลุ่มสัญญาประชาคมก็สนใจศึกษาการก่อตั้งผู้ปกครองโดยการยินยอมจากประชาชนมากกว่า

แนวคิดปัจจัยตัวนี้ในปัจจุบันสังคมไทยก็ให้ความสำคัญมาก ดังจะเห็นการเปรียบเทียบรัฐเล็กกับรัฐใหญ่ รัฐเล็กขอมอ่อนน้อมและเกรงใจ, เคารพรัฐใหญ่ ๆ เป็นต้น

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

มนุษย์

มนุษย์ ถือเป็นรัฐที่สำคัญรัฐหนึ่งในจักรวาล เป็นรัฐที่แสดงบทบาทมากที่สุดกว่ารัฐอื่น ๆ ในรัฐของมนุษย์นั้นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดคือผู้ปกครองซึ่งเป็นระบอบกษัตริย์ ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีอำนาจขึ้นมา และมีอำนาจมากกว่าผู้อื่น คือ

1. แหล่งกำเนิด - ผู้ที่มีอำนาจมากจะต้องเป็นผู้ที่มาจากสวรรค์ทั้งสิ้น
คือมีสภาพเป็นเทพองค์หนึ่งมา เกิดในเมืองมนุษย์
2. สถานะและตำแหน่ง
ในสังคม - ผู้ที่มีอำนาจมากเมื่อเป็นมนุษย์แล้วต้องอยู่ในตระกูล
หรือเชื้อสายของกษัตริย์เท่านั้น
3. การมีของวิเศษ - ผู้ที่มีอำนาจจะต้องมีของวิเศษบางอย่างประจำตัว
ประจำตัว ของตน ที่สำคัญคืออาวุธต่าง ๆ เช่น ธนูวิเศษ,
ดาบวิเศษ, หม้อวิเศษ, หรือของวิเศษอื่น ๆ
4. รูปร่างที่สวยงาม - ผู้ที่มีอำนาจจะต้องมีรูปร่างที่สวยงามเสมอ บาง
ครั้งอาจปรากฏรูปร่างอัปลักษณ์ แต่ก็เป็นเพียง
ปรากฏการณ์ภายนอก เป็นเสมือนเปลือกไม้ใช้รูป
ร่างที่แท้จริง ซึ่งต่อมารูปร่างที่แท้จริงจะปรากฏ
สวยงามเสมอ
5. ความรู้เกี่ยวกับ
ศาสตร์ศิลป์ต่าง ๆ - ความรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา คน
ที่มีความรู้มากจะได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่นมาก
ความรู้ที่สำคัญที่สุด คือ ความรู้ในศาสตร์ศิลป์ต่างๆ
ที่เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้สามารถ
แสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นความรู้บาง
ชนิดอาจไม่เกี่ยวกับศาสตร์ที่ว่า แต่เป็นความรู้เฉพาะ
เช่น การเป่าแคนเก่ง ก็ทำให้ได้รับการยอมรับมาก
เป็นต้น
6. กองทัพอันใหญ่โต
และเข้มแข็ง - ผู้มีอำนาจจะต้องมีกองทัพอันใหญ่โตและเข้มแข็งในการ
ช่วยเหลือคน โดยเฉพาะเมื่อเกิดสงครามกับรัฐอื่น ๆ

7. พรรคพวกและพันธมิตร

- ผู้ที่มีอำนาจจะต้องมีพรรคพวกและพันธมิตรมาก พรรคพวกและพันธมิตรของมนุษย์อาจจะเป็นพวกสัตว์ ยักษ์ ฯลฯ ก็ได้ สิ่งเหล่านี้เป็นตัวการที่คอยช่วยเหลือเมื่อผู้มีอำนาจทำการอะไรต่าง ๆ หรือมีปัญหาต่าง ๆ พรรคพวกและพันธมิตรอาจเป็นภายในรัฐของตนและระหว่างรัฐต่อรัฐก็ได้

8. การยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนา

- ผู้ที่มีอำนาจจะต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนา เช่น จะต้องยึดมั่นในศีลและหลักทศพิธราชธรรมต่าง ๆ ผู้ที่เคร่งครัดในธรรมะ เช่น ชอบทำบุญทำทาน จะได้รับความเคารพอย่างสูงทั้งภายในรัฐตนและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ

9. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

- ผู้ที่มีอำนาจจะต้องเป็นผู้ที่ครอบครองรัฐที่เจริญรุ่งเรือง มีความมั่งคั่งและรัฐที่กว้างใหญ่

จากที่กล่าวทั้งหมดนี้ได้ชี้ให้เห็นแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจว่า

อำนาจจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่จะทำให้ให้อำนาจเกิดขึ้นมา เช่น บุคคลที่ต้องการมีอำนาจก็ต้องแสวงหาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อจะทำให้ตนเองมีอำนาจขึ้นมา

อำนาจเป็นของบุคคลในระบอบกษัตริย์ ผู้ที่มีอำนาจในรัฐ คือ กษัตริย์ และราชวงศ์เท่านั้น ส่วนประชาชนไม่มีอำนาจและจะมีไม่ได้ เพราะไม่ใช่บุคคลที่อยู่ในแคววของกษัตริย์ ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวไปทั้งหมดนั้น ล้วนแต่เป็นปัจจัยของระบอบกษัตริย์ทั้งสิ้น และปัจจัยเหล่านี้ก็จะมีความสัมพันธ์กัน คือ เมื่อเป็นผู้มีบุญจากสวรรค์มาเกิดก็จะได้-- เป็นเชื้อสายของระบอบกษัตริย์ และก็จะมั่งร่ำรวยทั้งความ, มีความรู้, มีกองทัพที่ใหญ่โตเข้มแข็ง, เกรงครีตในศาสนาไปค้ำ

วรรณกรรมนิทานอีสานจึงเป็นวรรณกรรมที่สนับสนุนและเชิดชูกษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง

แนวคิดเหล่านี้เป็นแนวคิดที่สนับสนุนชนชั้นสูงในการปกครองว่ามีความเหมาะสมที่จะปกครอง ส่วนประชาชนไม่มีปัจจัยเหล่านี้และไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครอง

สำหรับแนวคิดทางตะวันตกนั้นในสมัยโบราณมีแนวคิดแตกต่างกัน คือบางส่วนก็เห็นด้วยกับระบอบกษัตริย์ เช่น Plato บางท่านก็ไม่เห็นด้วย เช่น Aristotle ที่ให้ความสำคัญกับกฎหมายและชนชั้นกลางในการปกครองมาก ส่วนของอีสานนั้นกล่าวหนักแน่นชัดเจนอย่างเด็ดขาด ต้องเป็นระบอบกษัตริย์เท่านั้นจึงจะเป็นผู้ปกครองได้ ถึงแม้ว่าแนวคิดอีสานบางอย่างจะคล้ายกับทางตะวันตก เช่น บังคับด้านการเมืองทัพ, ทัณฑ์มิตร เป็นต้น แต่ที่แตกต่างที่สำคัญคือ เกี่ยวกับด้านความคิดทางไสยศาสตร์ ในขณะที่ทางตะวันตกนักคิดทางรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ แต่อีสานยึดแนวความคิดเรื่องนี้และให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มาก

ปัจจุบันนี้แนวคิดที่นิยมระบอบกษัตริย์ที่ใ้พระมหากษัตริย์มีอำนาจเด็ดขาด ได้ลดความสำคัญไปมากในสังคมไทย เพราะสภาพการณ์เปลี่ยนไป แนวคิดประชาธิปไตยแพร่เข้ามามาก อิทธิพลการมีส่วนร่วมของประชาชนมีมากขึ้น อย่างไรก็ตามการยกย่องบุคคลในเชื้อสายกษัตริย์ก็ยังดำรงอยู่อย่างหนาแน่น เพราะเป็นความเชื่อดั้งเดิมในสังคมไทย

ผู้ที่ต้องการอำนาจจึงต้องแสวงหาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อทำให้ตนเองมีอำนาจขึ้นมา โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ, การทหารและการยอมรับจากประชาชน

วรรณกรรมนิทานอีสานส่วนใหญ่มักจะกล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์คล้าย ๆ กัน เช่นการมีสถานะตำแหน่งสูงในรัฐ, การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ, การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง, การมีพรรคพวกและทัณฑ์มิตร, การยึดมั่นในธรรมะ, การมีของวิเศษประจำตัว, การมีสภาพรัฐที่เจริญรุ่งเรืองและมั่งคั่ง เป็นต้น อย่างไรก็ตามบางปัจจัยก็ไม่ได้ปรากฏในวรรณกรรมบางเรื่อง เช่นไม่ได้กล่าวถึงแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ ดังเรื่องผาแดง-นางไอ่, ชุนทิง, พระลัก-พระลाम นางหม่อม, ชูลู-นางอ้ว เป็นต้น แต่ก็กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจอื่น ๆ แทน นี้สะท้อนว่า ผู้ปกครองที่มีอำนาจมากนั้นอาจจะมีแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ หรือไม่ก็ได้ ส่วนลักษณะร่วมกันของปัจจัยคือ การมีกำลังกายที่แข็งแรง ผู้ปกครองทุกคนไม่ได้มีปัจจัยตัวนี้ ดังนั้น ปัจจัยตัวนี้จึงไม่สำคัญอะไรเลย ขอให้มียปัจจัยอื่น ๆ นอกจากนั้นก็เพียงพอแล้ว

ยักษ³⁰

ยักษเป็นผู้มีอำนาจหนึ่งในจักรวาล มีสภาพเป็นรัฐมีผู้ปกครอง, มีผู้ใต้ปกครอง และอาณาเขตของตนเอง บัจจัยที่ทำให้ยักษมีอำนาจขึ้นมา คือ

1. สถานะตำแหน่งในสังคม

สถานะตำแหน่งในสังคมนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา ยักษในวรรณกรรมมีสาขามากมาย วรรณกรรมเอกบางชิ้นกล่าวแต่เรื่องการรบยักษตลอดทั้งเรื่อง ยักษมีทั้งสภาพเป็นรัฐ คือมีผู้ปกครอง มีประชาชน และอาณาเขตที่แน่นอนของตน และยักษบางตัวก็ไม่มีสภาพเป็นรัฐ แต่วรรณกรรมส่วนมากมักกล่าวถึงบทบาทของยักษที่มีสภาพเป็นรัฐมากกว่ายักษตัวเดียวโดด ๆ ในการแสดงอำนาจ ผู้ปกครองของยักษจึงเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด เป็นการปกครองระบอบกษัตริย์เช่นเดียวกับมนุษย์

เช่น วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย กล่าวถึงยักษเวสสุวัณ ตอนหนึ่งยักษเวสสุวัณพูดกับพรรคพวกและบริวารว่า

กูนี้เป็นกษัตริย์ <u>เลื้อ</u>	แดนสี่ทิศทิศ
<u>โผ</u> จักมา <u>ผาย</u> แท้	กู <u>ไค</u> บมี ³¹

ศัพท์ : เลื้อ = ยักษ, โผ = โจร, ผาย = ปราบ, บมี = ไม่มี

เนื้อความนี้หมายความว่า ยักษเวสสุวัณได้กล่าวกับบริวารของตนว่า ตัวเขาเองเป็นกษัตริย์ของพวกยักษที่มีอำนาจมาก ไม่มีใครจะสู้กับอำนาจของตนได้

วรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ ก็กล่าวถึงยักษผิมนต์ เป็นผู้ปกครองของยักษรัฐหนึ่ง ดังตอนที่ยักษผิมนต์ระดมทหารของตนเพื่อหาทางปราบกาฬะเกษ ว่า

³⁰ ยักษ คือ อมนุษย์พวกหนึ่งถือว่ามีรูปร่างใหญ่โตน่ากลัว มีเขี้ยวอกโจ่ง

ชอบกินมนุษย์และสัตว์มีฤทธิ์เดชเหาะได้ จำแลงตัวได้เช่น ยักษกุมภคัท เป็นต้น

³¹ ปรีชา ทัศทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 415.

เมื่อนั้น พระบาทเจ้าดอนฟากกองไซ
เค็งเค็งคังทั่วเมืองเือนเ็น
 เตโซเซมปานไฟแปวเป็ง
เสเนตลันไหลขึ้นคังโฮง
 ราชากลาโกธาหงเจียต³²

ศัพท์ : ฟากกอง = ตีกลอง, เค็งเค็ง = เสียงคัง, เือนเ็น = สั่นสะเทือน
 ปาน = เปรียบเสมือน, เสเนต = ทหาร, คังโฮง = เต็มห้องพระโรง,
 โกธา = โกรธ

เนื้อความนี้หมายความว่า ยักษ์ผู้หนึ่งได้ตีกลองเสียงคังสั่นทั่วเมือง เพื่อ
 เรียกพระคัมภีร์มาปราบกาพะเกษ ยักษ์ผู้หนึ่งมีความโกรธแค้นกาพะเกษมาก

จากเนื้อความทั้งเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย และกาพะเกษที่ได้ยกมานี้ ได้ชี้ให้เห็น
 ถึงสภาพของยักษ์ที่ใช้อำนาจในสังคมว่า มักจะไม่ใช่อยักษ์คนเดียววรรรมา แต่มักจะเป็น
 ผู้ปกครองของยักษ์ ดังนั้น สถานภาพและตำแหน่งในสังคมของยักษ์ก็นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่
 ทำให้ยักษ์มีอำนาจขึ้นมา การปกครองของยักษ์ก็มีลักษณะเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช
 เช่นเดียวกับมนุษย์

แนวคิดที่ว่าสถานะตำแหน่งเป็นบ่อเกิดของอำนาจนั้น ทั้งมนุษย์และยักษ์ดังกล่าว
 ไว้เช่นเดียวกัน คือ สถานะตำแหน่งที่สูงจะต้องมีอำนาจเสมอไป ภาพพจน์ของยักษ์เป็น
 ภาพพจน์ที่ไม่ดี คือ ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นเสมอ แต่ยักษ์ก็มีระบอบกษัตริย์ปกครอง
 เช่นเดียวกับมนุษย์ ดังนั้น การปกครองในระบอบกษัตริย์จึงเป็นลักษณะทั่วไปของรัฐหรือ-
 กลุ่มต่าง ๆ ที่รวมตัวกันเป็นสังคม นี้ชี้ให้เห็นว่าความรู้และความเข้าใจของ อีสานนั้น
 รู้และเข้าใจอย่างเดียว คือ ระบอบกษัตริย์เท่านั้น ความรู้ในระบอบอื่นไม่มี ผู้ปกครอง
 มีอย่างเดียวนั้นคือผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์ ซึ่งเป็นผู้มีและใช้อำนาจในการปกครอง
 การปกครองในระบอบกษัตริย์ของยักษ์ก็เช่นเดียวกับมนุษย์ คือ มีผู้ปกครอง มีประชาชนและ
 มีอาณาเขตที่แน่นอนของตน ผู้ปกครองสูงสุดคือกษัตริย์ของตน ส่วนประชาชนหรือบริวาร
 ของตนก็เหมือนกับรัฐของมนุษย์ คือ ไม่ได้มีส่วนร่วมในอำนาจแต่อย่างใด ประชาชนมี--
 ลักษณะเป็นผู้ที่อยู่ใต้อุปถัมภ์ และมีหน้าที่ทำตามคำสั่งของผู้ปกครองซึ่งจะขัดขืนไม่ได้

³² พระอริยานุวัตร, กาพะเกษ, หน้า 98.

2. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

การมีความรู้ในเวทมนต์ต่าง ๆ ทำให้ยักข์สามารถใช้เวทมนต์เหล่านี้ในการแสดงออกถึงอำนาจของตน วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย กล่าวถึงยักข์กุมภคณี ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจ ว่า

บัดนี้ จักกล่าวถึงมหายักข์ท้าว	เนาในอโนราช
เป็นอาชฎิไศลุ่มท้าว	สรวงเสื่อส่วยสิน
เชื่องว่ากุมภคณีท้าว	ตรงฤทธิลือเดช
มันนั้นยู่ย่ำถวน	ครองชั้นศาสตร์ศิลป์
จบเพทด้วย	มนต์มากายา
เหิงธรณีผ	ไปปุ่นปานเพียง ³³

ศัพท์ : เถิง = ถึง, เนา = พัก, อาชฎิ = อำนาจ, เสื่อ = ยักข์,
 เชื่องว่า = เล่าลือว่า, กุมภคณี = ยักข์คนหนึ่ง, ตรงฤทธิ = มีฤทธิ์,
 ยู่ = รู้, จบเพท = เรียนจบเวทมนต์, เหิง = บน, ผ = ไคร,
 ปานเพียง = เปรียบเหมือน

เนื้อความนี้หมายความว่า กล่าวถึงยักข์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจมาก ชื่อว่ากุมภคณี เป็นผู้ที่รอบรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์ต่าง ๆ ในพื้นพิภพนี้หาใครจะมีอำนาจเท่านั้นเลย

วรรณกรรมเรื่อง กาพย์เกษ ก็ได้กล่าวถึงยักข์ว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ดังตอนหนึ่งกล่าวถึงยักข์โชโน ว่า

เมื่อนั้น โชโนผู้ลือศิลป์ศักดิ์ใหญ่
ผาสาทตั้งเอื้องเข็มคววัน
ท้าวล่วงเข้าเถิงเขตแดนผี
บาคานหลังมะหลาดใจเลยท่วง
 อันนี้ เป็นปางเชือกกันคานยักข์ใหญ่³⁴

³³ปรีชา ทินทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 6.

³⁴พระอริยานุวัตร, กาพย์เกษ, หน้า 175.

ศัพท์ : โขโน = ยักษ์โขโน, ลือลือ = เป็นผู้มีศิลปวิทยา, ผาสาท = ปราสาท,
 เขื่องเข่ม = รุ่งเรือง, ไสสว่างมาก, ท้าว = กาฬเกษ, เถิง = ถึง,
 บาดาน = ชายหนุ่ม, หลิง = มองดู, มะหลาดใจ = ประหลาดใจ;
 ท้วง = กล่าวทักด้วยความแปลกใจ

เนื้อความนี้หมายความว่า ขณะที่กาฬเกษเดินทางในป่านั้นมียักษ์ตนหนึ่งเป็น
 ผู้ที่มีความรู้ด้านศิลปวิทยาค่าง ๆ อาศัยในปราสาทอันสวยงามของตน กาฬเกษได้เข้า
 มาถึงเขตของยักษ์แล้ว เมื่อเห็นภาพต่าง ๆ นั้น กาฬเกษก็ได้กล่าวขึ้นว่านี่คือถิ่นของยักษ์

จากวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ยักษ์
 มีอำนาจมากก็คือ การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ การมีความรู้เช่น
 นี้ทำให้ยักษ์สามารถที่จะแสดงอำนาจของตนออกมาในรูปแบบและลักษณะต่าง ๆ เช่นการ
 แปลงกาย, การทำให้คนอื่นกลัวตน, ความสามารถที่จะต่อสู้กับผู้อื่นได้ เรื่องสังข์ศิลป์ชัย
 ระบุชัดเจนว่ายักษ์กุมภกัณฑ์เป็นผู้ที่มีอำนาจมาก เพราะมันรอบรู้ในศิลปวิทยาต่าง ๆ จน
 ครบถ้วน จึงไม่มีใครที่จะต้านทานได้ และเรื่องกาฬเกษก็ระบุชัดถึงยักษ์โขโนว่าเป็น
 ผู้ที่มีอำนาจเพราะรอบรู้ในศิลปศาสตร์ต่าง ๆ แม้แต่กาฬเกษซึ่งมีอำนาจมากก็ยังคง
 ตกใจเมื่อมาอยู่ในเขตของยักษ์เช่นนี้

แนวความคิดที่กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ คือ ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับ
 เวทมนต์คาถาต่าง ๆ นั้น เป็นแนวคิดสมัยโบราณที่เชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งในยุคปัจจุ
 บันนี้ได้ลดความสำคัญลงมาก เนื่องจากอิทธิพลของความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ สำหรับ
 ยักษ์แล้ว ความรู้ในด้านนี้มีทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองของตน คือ เมื่อกล่าวถึงยักษ์แล้ว
 ก็แสดงว่ายักษ์ทุกตัวมีความรู้ในด้านนี้ทั้งนั้น นี่ต่างจากมนุษย์เพราะมนุษย์นั้นคนธรรมดาสา
 มัญจะไม่มีความรู้ในด้านนี้ อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองของยักษ์ก็ย่อมมีความรู้เหล่านั้นมาก -
 กว่าประชาชนของตน จึงทำให้สามารถปกครองบ้านเมืองตนได้

3. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง

การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งเป็นสิ่งสำคัญมากในการปกครอง เพราะนอกจากความสามารถของผู้ปกครองแล้ว ก็จะต้องอาศัยกองทัพเข้าร่วมในการต่อสู้ด้วย โดยเฉพาะการสงครามกับรัฐอื่น ๆ

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย กล่าวถึงยักษกุมภกับผู้นำกองทัพของตนมารบกับสังข์ศิลป์ชัย โดยกล่าวว่า

อันว่า <u>ไวญเวก</u> ให้	ไปต่อ <u>หลหาญ</u>
<u>ไพบ</u> ทำ <u>เต็มมือ</u>	ฆ่า <u>เสี่ยาไว</u>
<u>ไวญกัน</u> ให้	เป็น <u>นายกอง</u> แล่น
<u>สามโกฏิ</u> ใช้	เมื่อ <u>หน้าแต่งแล</u> ³⁵

ศัพท์ : ไวญเวก = ชื่อยักษ, เต็มมือ = เต็มกำลัง, ยาไว = อย่าเอาไว,
ไวญกัน = ชื่อยักษ, นายกอง = แม่ทัพ

เนื้อความนี้หมายความว่า ขณะที่ยักษกุมภรบกับสังข์ศิลป์ชัยนั้นได้ระดมกำลังของตนมาร่วมรบด้วย โดยให้มีแม่ทัพที่สำคัญเช่นยักษไวญเวกและยักษไวญกัน ทั้งสองนี้คุมกำลังมหาศาลมารบ ถ้ามหารคนใดไม่เชื่อฟังให้ฆ่าทิ้งเสีย

วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ก็ได้กล่าวถึงยักษพานตาวัน ซึ่งระดมกองทัพของตนมารบกับกาสะเกษอย่างมากมาย ดังเนื้อความกล่าวว่า

<u>เสนา</u> ล้น <u>กือกอง</u> ยืม <u>แข็ง</u>
<u>โยเรศ</u> ได้ <u>หลาย</u> ศึก <u>ตัวตง</u>
<u>สังขยา</u> ล้น <u>โยธา</u> คือ <u>ตัว</u>
<u>บัด</u> ขอ <u>ด</u> เสียน <u>ไป</u> พร้อม <u>เพื่อน</u> สะ <u>หาย</u>
<u>ข้าง</u> เครื่อง <u>ต้น</u> สาม <u>โกฏิ</u> หา <u>ยวัน</u>
<u>เสนา</u> ขับ <u>คู่</u> ตัว <u>แข็ง</u> เข้ม ³⁶

ศัพท์ : เสนา = ทหาร, กือกอง = มากมาย, ยืมแข็ง = รีบเร่ง, โยเรศ = กองทัพ

³⁵ปรีชา พิศทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 208.

³⁶พระอรชยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 199.

สังขยา = มากมายจนนับไม่ได้, กู้ตัว = ทุกตัว

เนื้อความที่หมายความว่าถึงบริวารของยักษ์ที่มารบกับกาฬะเกษว่ามีมากมายนับไม่ถ้วน บริวารทุกคนต่างขึ้นช้างเป็นพาหนะมารบอย่างห้าวหาญ

วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ยักษ์มีอำนาจอย่างหนึ่ง คือ การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งนั่นเอง ดังจะเห็นว่าการรบของยักษ์ทั้ง 2 เรื่องนี้ล้วนไม่ได้รบคนเดียว แต่อาศัยกองทัพของตนมาช่วยรบด้วย ดังนั้น การมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการมีอำนาจของยักษ์

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าผู้ปกครองของยักษ์จะอาศัยกองทัพของตนช่วยเหลือตนในการต่อสู้ด้วยนั้น ความสำคัญของกองทัพก็ไม่เท่ากับความสามารถของผู้ปกครอง นั่นคือ การมีกองทัพเป็นปัจจัยรองเท่านั้นเอง ปัจจัยหลักยังเป็นเรื่องความสามารถของผู้ปกครองของตนอยู่ นี่สะท้อนให้เห็นถึงการยึดมั่นในลักษณะผู้นำนิยม คือ เชื่อในความสามารถในการนำเดี่ยวของผู้ปกครองเป็นสำคัญ แนวคิดเรื่องนี้สำหรับมนุษย์กับยักษ์เหมือนกัน คือ ต่างก็เห็นความสำคัญของผู้นำของตนเป็นหลัก

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ

การมีพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐต่าง ๆ นับเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญมากอย่างหนึ่งที่ทำให้ยักษ์มีอำนาจขึ้นมา ในการสู้รบกันนั้นถ้าตนเองเพียงลำลงไปก็มักจะขอกำลังพันธมิตรของตนมาช่วยด้วยเสมอ เช่น วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย กล่าวถึงการสู้รบระหว่างยักษ์กุมภคณีกับสังข์ศิลป์ชัยว่า ยักษ์กุมภคณีเสียหายมาก จึงได้ขอร้องพันธมิตรตนมาช่วย ดังเนื้อความกล่าวไว้ว่า

มันก็อว้ายหน้าถึง	เข้าช่วงหิมพานต์
ตรงเสียงฉิ่ง	ป่าวก็ทั้งค่าย
บัดนี้ศัตรูใด	เมื่อยกูก็กลอบไปแล้ว
สูงไปช่วยมา	ชายน้อยช่วยกู แด่ท่อน
แต่นั้นยักษ์อยู่ที่ลุมไถ่	ในขอบหิมพานต์
ไต่ขึ้นเสียงกุมภคณี	พรา้มวลมาเต้า
ฝูงหงษ์เชื่อ	มหาวงศ์ท้าวทวน
มันก็จศพร้าพร้อม	ฝูงฮ้ายฮิมโสม ³⁷

ศัพท์ : อว้ายหน้า = หันหน้า, หิมพานต์ = ภูเขาหิมพานต์, ป่าว = ประกาศ, มาเต้า = มารวมกัน, ฮิมโสม = รับมารวมกัน

เนื้อความนี้หมายความว่า ยักษ์กุมภคณีขณะสู้รบกับสังข์ศิลป์ชัยนั้นได้หันหน้าเข้าสู่อุฆาหิมพานต์ และประกาศแก่พวกที่พวกยักษ์ต่าง ๆ ว่าศัตรูมาขโมยภรรยาตนไปขอให้มาช่วยด้วย ฝ่ายพวกยักษ์ต่าง ๆ พอได้ยินเสียงแล้วก็รีบยกกำลังมารวมกันทันทีอย่างมากมาย เพื่อมาช่วยยักษ์กุมภคณีเพราะเป็นพันธมิตรกัน

วรรณกรรมเรื่อง กาหิระเกษ ก็ได้กล่าวถึงยักษ์สาระกันตอนที่สู้รบกับกาหิระเกษว่า ยักษ์เมื่อสู้รบแล้วก็มักจะเรียกขอความช่วยเหลือจากพรรคพวกเพื่อนฝูงพันธมิตรของตนมาช่วย ซึ่งก็จะได้รับการช่วยเหลือ ไม่ว่าจะผิดจะถูกอย่างไรก็ตามก็จะต้องช่วยกันเมื่อพันธมิตรของตนขอความช่วยเหลือ ดังเนื้อความตอนหนึ่งกล่าวว่า

³⁷ปรีชา ทิศทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 203.

แต่เห็น อีกชื่ออยู่ที่ลุมพินีเขาด่านแดนผา
 เอาถิ่นมามากมูลพลอลาน
 ธิตาให้ล้อมันศัตรเพท
 เป็นผู้มีเดปล้ำสายเชือกึงเดี่ยว³⁸

ศัพท์ : ลุมพินี = ใต้ปากน้ำ, ธิตา = กองทัพ, ศัตรเพท = จาดาดาคม,
 กึงเดี่ยว = คนเดี่ยว

เนื้อความนี้หมายความว่า ยักษ์สาระกันขณะรบกับกาฬะเกษก็ได้เรียกเพื่อนฝูง
 ยักษ์เมืองต่าง ๆ มาช่วยเหลือตนด้วย กองทั่วยักษ์ประกอบด้วยยักษ์ที่มีจาดาดาคมรอบรู้
 ในศาสตร์ด้านอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ เหมือนกับยักษ์สาระกัน

จากตัวอย่างวรรณกรรม 2 เรื่อง เกี่ยวกับยักษ์นี้ได้อธิบายให้เห็นถึงปัจจัยหนึ่งที่ทำ
 ให้ยักษ์มีอำนาจ คือ การมีพันธมิตรระหว่างรัฐต่าง ๆ วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องกล่าวไว้
 เหมือนกัน คือ ขณะที่ยักษ์ทำการรบนั้น มักจะระดมพันธมิตรของตนมาช่วยเหลือเสมอ ๆ
 ถึงแม้ว่าตนจะมีอำนาจมากอยู่แล้วก็ไม่เพียงพอที่จะสู้รบ การมีพันธมิตรช่วย ซึ่งเป็นสิ่งที่
 สำคัญมากในการเพิ่มอำนาจแก่ตนเอง โดยเฉพาะการสงครามกับรัฐอื่น ๆ การมีพันธ
 มิตรระหว่างรัฐต่าง ๆ มีจุดประสงค์ที่สำคัญคือ การใช้อำนาจต่อสู้ระหว่างรัฐต่าง ๆ
 เท่านั้น ไม่ได้รวมถึงการนำกำลังของรัฐอื่นมาปราบปรามประชาชนในรัฐตน เพราะ
 ประชาชนในรัฐของตนนั้น ขึ้นต่อและเชื่อฟังผู้ปกครองอยู่แล้วไม่มีปรากฏการณ์ขัดขืนหรือ
 ต่อสู้กับผู้ปกครองแต่อย่างใด

แนวคิดเรื่องการเมืองพรรคพวกและพันธมิตรนี้ สำหรับยักษ์กับมนุษย์ต่างก็เหมือน
 กัน คือ ให้ความสำคัญแก่ปัจจัยตัวนี้มาก นี้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจที่ว่าตนเองนั้น
 แม้จะมีอำนาจมากแต่ก็มีจำกัดอยู่ ดังนั้น จึงต้องหาพรรคพวกและพันธมิตรมาร่วมช่วย
 เหลือในการใช้อำนาจเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ ของตนด้วย

³⁸ พระอริยานุวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 118.

5. ของวิเศษประจำตัว

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ยักษ์มีอำนาจ คือ การมีของวิเศษประจำตัว เช่น วรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ กล่าวถึง ของวิเศษของยักษ์กุมภคัต คือ ธนู ถึงเนื้อความกล่าวว่า

บาก็หยานหง่าวบายขรรค์ศรขึ้น
วางมอบให้สหายแก้วยอดคุณ
แล้วจึงมีคำตานสหายแหงบนบอก
เคชฎทง่าวดวงนี้ เขื่อนแข็ง
แมนจักขอยิ่ง เบื้องผาหลวงทะเลลายมุน
ศักดิ์แสนหินผากานมุนกระจวน
แมนจักขิ่งแมน่านะทีชาด เขินวัง
เป็นแปวลูกตั้งไฟ เดือนห้า³⁹

ศัพท์ : บ่า = ยักษ์, หยาน = เหาะ, หง่าว = ถือง่าว, บาย = จับ,
จิ่ง = จิ่ง, คำตาน = คำพูด, เขื่อนแข็ง = แข็งแรง, อำนาจมาก,
แมนจัก = แม้ว่าจะ, มุน = ละเอียด, เขิน = คืบเขิน, แปว = เปลวไฟ
เนื้อความนี้หมายความว่า ยักษ์กุมภคัตได้เหาะมาแล้วมอบอาวุธแก่ท้าวเกษม-
ราช แล้วพูดว่าอาวุธนี้มีอำนาจมาก ถ้ายิงไปที่ภูเขาก็จะล่ม ยิ่งไปที่แม่น้ำจะลุกเป็น
ไฟ

เนื้อความนี้ได้ชี้ถึง อาวุธวิเศษประจำกายของยักษ์กุมภคัต คือ ธนูวิเศษ การ
มีของวิเศษเช่นนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ยักษ์มีอำนาจขึ้นมา

วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ตอน ก็ได้กล่าวถึงยักษ์ ซึ่งมีของวิเศษประจำตัวว่า

อันว่าเสนาฮึงหัวเมือหังกู
มันก็มีหน่วยแก้วปองตั้งอยู่หัว
.....
มันบ่กลัวเกรงยันมีสาวยักษ์ใหญ่สั่งแล้ว
เงื่อว่ามีหน่วยแก้วดวงล้ำโลกคือ⁴⁰

³⁹ พระอริยานุวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 15.

⁴⁰ _____, จำปา 4 ตอน, หน้า 11 - 12.

ศัพท์ : ข้าน = กลัว, เพราะว่า = เพราะว่า

เนื้อความนี้หมายความว่า มียักษ์หัวเมียดูที่งมีลูกแก้ววิเศษตั้งอยู่บนศรีษะ มันไม่กลัวใครทั้งสิ้น เพราะมันมีลูกแก้ววิเศษอันนี้คอยปกป้องคุ้มครองมันอยู่

จากทั้งเรื่อง กาศะเกษและจำปา 4 ต้นนี้ ได้ชี้ให้เห็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ยักษ์มีอำนาจขึ้นมา คือ มันมีของวิเศษประจำตัวมัน สำหรับเรื่อง กาศะเกษ ก็มีธนูวิเศษ, เรื่อง จำปา 4 ต้น มีแก้ววิเศษ ของวิเศษเหล่านี้ทำให้ผู้ที่เป็นเจ้าของสามารถใช้ในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามที่ตนต้องการได้ เช่น อาวุธในการสู้รบ หรือใช้สิ่งเหล่านี้เนรมิตสิ่งต่าง ๆ ได้

ปัจจัยนี้ก็เหมือนกับมนุษย์ คือ ผู้มีอำนาจจะต้องมีของวิเศษติดตัวเสมอ เมื่อเกิดความจำเป็น ผู้มีอำนาจจะนำสิ่งนี้มาแสดงอำนาจต่าง ๆ นี่เป็นความเชื่อในด้านไสย—ศาสตร์ ซึ่งเชื่อในอำนาจเร้นลับที่มิสูงจนไม่ได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากเนื้อความทั้งเรื่อง กาศะเกษและสังข์ศิลป์ชัยนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงกำลังกายที่แข็งแรงของยักษ์ ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ยักษ์มีอำนาจขึ้นมา วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องกล่าวถึงการรบของยักษ์ได้แสดงกำลังกายที่แข็งแรงของตน โดยการยกก้อนหินขึ้นมาเพื่อเตรียมจะทุบใส่ศัตรูของตน นอกจากนั้นก็ถืออาวุธเช่นไม้ตะบองค้อน เป็นต้น

กำลังกายที่แข็งแรงนี้เป็นปัจจัยเฉพาะตัวของยักษ์ ซึ่งเป็นผู้มีร่างกายใหญ่โต มีความแข็งแรงมาก มนุษย์โดยทั่วไปมักกลัวอำนาจยักษ์อย่างหนึ่ง คือ ยักษ์ร่างกายแข็งแรงใหญ่โตทุกคนก็เกรงกลัว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ชัยภูมิอำนาจขึ้นมา

วรรณกรรมเรื่อง กาพย์เกษ กล่าวถึงเมืองยักษิว่า
 ท้าวก็คอยเห็นกงเมืองชั้นดีหลวงย้อยย่าน
 ฆาสาหลังเพียงท้าวชื่อพะโยม
 อันว่าโงงหลวงกว้างรุ่งรังล้านย่าน
 สูงใหญ่กว้างแผ่นฟ้าแพดบน
 ภูมิท้าวหลังแลดูหลาก
 ฆาสาหลวงเขียวสัวทอดอย⁴³

ศัพท์ : กง = รอมวง, ย้อยย่าน = ขอบเขตบริเวณกว้างขวางมาก, ฆาสา = ปราสาท, ท้าว = เชื้อกษัตริย์, ชื่อ = ชื่อไม้คานบนสำหรับคอยยึดเสาด้านขวาง, พะโยม = ท้องฟ้า, โงง = โรง, หลัง = มองดู, ทอดอย = เท้าภูเขา

เนื้อความนี้หมายความว่า ขณะที่ท้าวเกษบุรุษผ่านเมืองยักษิได้เห็นสภาพบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรืองมาก เป็นเมืองใหญ่มากมีปราสาทที่สวยงามกว้างใหญ่ พระองค์มองดูปราสาทแล้วประมาทความสูงเทือกเขาที่เดียว

วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ตอน ก็กล่าวถึงเมืองยักษิไว้ว่า
 บัดนี้จักกล่าวถึงสิงห์เจ้าหลวงยังยิ่งใหญ่
 มันก็ตั้งอยู่สร้างเมืองบ้านสูงเมือง
 อันว่าแสนล้นกันดารยักษิใหญ่
 หนึ่งโยธาไพร่ฟ้ามีล้นมากหลาย
 เมืองหลวงกว้างกราวไกลได้โยชน์
 แสนโชคล้านฝูงเข้าไพร่พล⁴⁴

⁴³ พระอริยานุวัตร, กาพย์เกษ, หน้า 12.

⁴⁴ _____, จำปา 4 ตอน, หน้า 161.

ศัพท์ : เติง = ถึง, ทง = ครอบครอง, ชู่เอื่อง = รุ่งเรือง, เสนา = ทหาร
 กัณการ = ยักษ์

เนื้อความนี้หมายความว่า กล่าวถึงเมืองยักษ์สิงหนทเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรือง
 มาก มีทหารมากมาย มีไพร่ฟ้าประชาชนมากมาย เมืองหลวงกว้างใหญ่มาก

จากวรรณกรรมทั้ง กาพิศเกษ และจำปา 4 ต้นนี้ เป็นเรื่องซึ่งถึงปัจจัยแห่ง
 อำนาจอย่างหนึ่งของยักษ์ คือ การมีบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรือง มีความกว้างใหญ่มั่ง
 คั่ง ผู้ปกครองยักษ์ที่มีอำนาจมากย่อมจะครอบครองบ้านเมืองลักษณะเช่นนี้เสมอ เช่น
 เดียวกับมนุษย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางแสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของยักษ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	สังข์ศิลป์ชัย	กาสะเกษ	จำปา 4 คน	พระลัก- พระลอม	พญาคันคาภ	ผาแดง- นางไอ่	ขุนทิง	นางพมหะ	ซูลู-นางอ้อ	เงา กำกาคำ
สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐ	✓	✓	✓	✓						
ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับ เวทมนต์คาถาต่าง ๆ	✓	✓	✓	✓						
กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง	✓	✓	✓	✓						
พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ	✓	✓	✓	✓						
ของวิเศษประจำตัว	✓	✓	✓	✓						
กำลังร่างกายที่แข็งแรง	✓	✓	✓	✓						
ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่ง คั่งของผู้ปกครองและรัฐ	✓	✓	✓	✓						

สรุป

ยักษเป็นผูที่มีอำนาจหนึ่งในจักรวาล บทบาทของยักษมีมาก วรรณกรรมชิ้นเอกหลายชิ้นกล่าวถึงการรบของยักษกับมนุษย์ตลอดทั้งเรื่อง ปัจจัยที่ทำให้ยักษมีอำนาจขึ้นมา คือ

- 1. สถานะตำแหน่งในสังคม - การปกครองของยักษเช่นเดียวกับมนุษย์ คือ ยึดมั่นในระบอบกษัตริย์ ผู้ปกครองสูงสุดก็คือกษัตริย์นั่นเอง
- 2. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ - ความรู้ที่ว่าเป็นความรู้ในศาสตร์ศิลป์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ยักษสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ออกมาได้
- 3. กองทัพอันใหญ่โตและเข้มแข็ง - ในเมื่อยักษมีสภาพเป็นรัฐ ๆ หนึ่ง ดังนั้น การมีกองทัพอันใหญ่โตและเข้มแข็งจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการปกป้องรักษาผู้ปกครอง
- 4. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ - พรรคพวกและพันธมิตรเป็นปัจจัยสำคัญในอำนาจของยักษอย่างหนึ่ง เพราะเมื่อเกิดสงครามกับรัฐอื่นๆ แล้ว ก็มักมีการขอความช่วยเหลือจากรัฐพันธมิตรมาช่วยด้วย เพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งแก่อำนาจของตน
- 5. ของวิเศษประจำตัว - การมีสิ่งของวิเศษก็เช่นเดียวกับมนุษย์ เช่น อาวุธต่าง ๆ ของวิเศษเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่จะทำให้ตนแสดงอำนาจต่าง ๆ ได้
- 6. กำลังร่างกายที่แข็งแรง - นี้เป็นรูปลักษณะพิเศษของยักษที่จะใช้กำลังกายอันแข็งแรงของตนใน

ศูนย์วิทยพัทธศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. ความเจริญรุ่งเรืองและ
ความมั่งคั่งของผู้ปกครอง

การต่อสู้กับผู้อื่น

- ผู้ปกครองซีกซ์ที่มีอำนาจมากจะต้องเป็น
ผู้ปกครองรัฐที่ใหญ่โตเจริญรุ่งเรืองและ
มั่งคั่งเสมอ

ลักษณะและปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของซีกซ์โดยทั่วไปจะมีลักษณะเหมือนกันทั้งสิ้น
วรรณกรรมที่กล่าวถึงซีกซ์ คือ สังข์ศิลป์ชัย, กาฬะเกษ, จำปา 4 ต้น, และพระลัก-พระ
ลาม ส่วนวรรณกรรมอื่น ๆ นอกจากนี้อาจจะไม่กล่าวถึงซีกซ์เลยหรือ เมื่อกล่าวบ้างก็น้อย
มากเหลือเกินและไม่ได้อธิบายเหตุผลอะไรในวรรณกรรมแต่อย่างใด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัน	กำฝ้ายซ้าย	สุวรรณนาคครองนที
	มีเดชา	<u>เบิ่งแยงแลง</u> เข้า
	สุทโธนาถเจ้า	ทางขวา ครองนั่ง
	สองฝั่งเบิ่ง	นทีน้ำเบิ่งแยง เจ้าเอษ ⁴⁶

ศัพท์ : นาค = นาค, เสี่ยว = เพื่อนรัก, บุนบัน = แบ่งปัน, นที = แม่น้ำ,
 เถิ่ง = ครึ่ง, เกิ่ง = ครึ่ง, เบิ่งแยง = คูแฉ, แลง = คอนเขียน

เนื้อความนี้หมายความว่า มีพญานาค 2 ตัว เป็นเพื่อนรักกัน ตัวแรกชื่อ
 สุวรรณนาค อีกตัวชื่อสุทโธนาถ ทั้ง 2 แบ่งแม่น้ำปกครองฝ่ายละครึ่ง โดยด้านซ้าย
 สุวรรณนาคเป็นฝ่ายปกครอง, ด้านขวาสุทโธนาถปกครอง

จากเนื้อความของวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้ ได้ชี้ให้เห็นว่าฐานะตำแหน่งนาง
 สังคมนับเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา ดังวรรณกรรมเรื่องนางสมทอมทั้ง ฐานะตำแหน่ง
 แห่งของข้างที่แสดงบทบาทสำคัญคือ เป็นผู้ปกครอง หรือกษัตริย์ในหมู่พวกตน ไม่ใช่ข้าง
 ธรรมดาสามัญโดยทั่วไป และเรื่องผาแดง-นางไอ่ พญานาคทั้ง 2 ตัวก็อยู่ในสถานะที่
 เป็นผู้ปกครองหรือเป็นกษัตริย์ในกลุ่มของตน สัตว์ธรรมดาโดยทั่วไปอาจมีอำนาจได้บ้าง
 แต่ค่อนข้างน้อยและไม่มีความที่เด่นอะไรมากนักในวรรณกรรม ต่างจากผู้ปกครองของ
 สัตว์ซึ่งแสดงบทบาทเชิงอำนาจตลอดทั้งเรื่อง

สถานะตำแหน่งที่เป็นกษัตริย์มี ลักษณะเช่นเดียวกับมนุษย์ที่ปกครองโดยระ-
 กษัตริย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁴⁶กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่และ
ประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 38.

เนื้อความนี้หมายความว่า ลักษณะของควายหัวระเหินมีเขายาวข้างละ 8
 วา ตัวใหญ่เท่าช้างสารที่ยาว 9 ศอก ควายนี้มีกำลังมหาศาลเท่ากับช้างแสนเชือก
 จากวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชี้ถึงปัจจัยหนึ่งที่สัตว์มีอำนาจขึ้นมา คือการ
 มีกำลังแข็งแรงมากกว่าผู้อื่น ดังเรื่อง นางมมหมอม พญาช้างมีกำลังแข็งแรงมากวิ่ง
 ไปในป่าก็ชนต้นไม้หักมากมาย พบกับภูเขานหรือภูผาขวางหน้าก็ใช้งาชนจนหลายไปมาก
 ส่วนเรื่องพระลัก-พระลาม ได้ชี้ถึงลักษณะกำลังแข็งแรงของควายว่าเท่ากับช้างถึงแสน
 เชือกทีเดียว การมีกำลังมหาศาลเช่นนี้ทำให้ผู้อื่นเกรงกลัวในอำนาจ และสามารถที่-
 จะทำอะไรก็ตามที่ตนต้องการได้ การมีกำลังร่างกายที่ใหญ่โตแข็งแรงมากนี้มีลักษณะเช่น
 เดียวกับยักษ์ คือ ทั้งสัตว์และยักษ์จะอาศัยกำลังที่แข็งแรงของตนไปต่อสู้เอาชนะสิ่งอื่น ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง

กองทัพเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้สัตว์มีอำนาจขึ้นมา ดังวรรณกรรม
เรื่อง นางผมหมอม ได้กล่าวถึงบริวารของช้างซึ่งก็คือกองทัพของตนว่า

แฉว ๆ เสียง	คั้นเค็งคั้นช้าง
บ่อจันับคนไค้	หอค้อโกฏิสาร
ฝูงสำน้อย	นับชั่วเหลือประมาณ
เต็มคองคอง	ชูภายลือไค้ ⁴⁹

ศัพท์ : แฉว ๆ = เสียงดัง, เค็ง = เสียงดัง, หอค้อ = จำนวนมาก,
สำน้อย = หมู่สาว

เนื้อความนี้หมายความว่า ขณะที่พญาช้างเดินทางนั้นมีบริวารติดตามมากมาย
เป็นกำลังช่วยเหลือนับล้าน ๆ ตัว มีทั้งช้างหมู่สาวก็มีมากเต็มป่าเขา

วรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม ก็กล่าวถึงควายท้าวที่ว่ามีบริวาร ซึ่ง
เป็นกองทัพของตนมากมาย ดังเนื้อความตอนหนึ่ง คือ เมื่อควายตัวลูกชนชนะห่อของตัว
แล้วก็ได้เป็นใหญ่สืบแทน พร้อมกับได้ครอบครองบริวารจำนวนมาก โดยกล่าวว่า

เมื่อนั้น ผู้ขนาดกล้าตัวลูกท้าว
มันก็เนาอยู่ดำแทนไท้ห่อตน แท้แล้ว
มีหมู่นางควายล้อมบริวารพอนั้น
สนุกอยู่ล้นเป็นเจ้าผู้เดียว⁵⁰

ศัพท์ : ผู้ = ผู้, ท้าว = ท้าว, เนา = อาศัย, ไ้ = ผู้เป็นใหญ่

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อควายท้าวที่ชนะห่อของแล้วก็ได้อาศัยในดำ
แทนห่อตน มีควายบริวารมากมายนับหมื่น และใช้ชีวิตด้วยความสนุกสนานและได้เป็น
ใหญ่แต่ผู้เดียว

จากวรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชี้ถึงการมีบริวารมาก ซึ่งก็คือการมีกองทัพที่
ใหญ่โตและเข้มแข็งกว่า เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สัตว์มีอำนาจขึ้นมา เรื่อง

⁴⁹ ชมรมวรรณกรรมอีสาน, นางผมหมอม, หน้า 24.

⁵⁰ พระอริยานุวัตร เขมจารีเดระ, พระลัก-พระลาม(รวมเกียรติ), หน้า 33.

นางหม่อม ก็กล่าวถึงบริวารของพระเจ้าว่ามีมากนับล้าน ๆ ตัว ส่วนเรื่องพระลัก-
 พระลามก็กล่าวถึงพญาควายว่ามีบริวารนับหมื่นตัว บริวารเหล่านี้มีจำนวนมากและเป็น
 ปัจจัยหนึ่งที่คอยช่วยเหลือและปกป้องรักษาผู้นำของตน

การมีกองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โตของสัตว์นี้มีลักษณะเหมือนช้างและมนุษย์ คือ
 เมื่อมีสภาพเป็นรัฐแล้วย่อมจะต้องมีกองทัพ เช่นนี้เสมอ เพื่อปกป้องอำนาจของตนและเพื่อ
 ขยายอำนาจของตนออกไปให้กว้างไกล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ นับเป็นปัจจัยที่สำคัญหนึ่งที่ทำให้สัตว์มีอำนาจขึ้นมา ดังวรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ กล่าวถึงความรู้ใน--
คานนี้ของพญานาคทั้ง 2 ตัวที่สู้รบกันว่า

สุวรรณภาคเจ้า	ปากเป่าเป็นไฟ
เป็นแปวุลก	ไหม้ผลตายเสียง
สุทโธเจ้า	ชวายนมนต์อมเป่า
ลมทั้งเห่า	ไฟไหม้ท้าวคืน ⁵¹

ศัพท์ : แปว = เปลาว, เสียง = หมก, ชวายนมนต์ = ร่ายเวทมนต์,
ท้าวคืน = กลับคืน

เนื้อความนี้หมายความว่า พญานาค 2 ตัว เมื่อขัดแย้งกันตกลงกันไม่ได้ก็ทำการรบกัน สุวรรณภาคและสุทโธภาคต่างก็ใช้วิชาความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ เข้ารบกัน เช่น คิ้วหนึ่งเป่าไฟไปไหม้อีกตัวหนึ่ง แต่ฝ่ายตรงข้ามก็เป่าลม--
สกัดไฟไฟกลับคืนสู่นาคที่เป่าไฟเสีย

วรรณกรรมเรื่อง ขุนทิง กล่าวถึงนางชะนี ซึ่งเป็นสัตว์ตัวหนึ่งที่อยู่ในป่าว่า -
เป็นผู้ที่มีอำนาจตัวหนึ่ง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ คือ ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ดังเนื้อความตอนหนึ่งที่นางชะนีหลงรักขุนทิง จึงใช้ความรู้ในศาสตร์นี้หา--
เสน่ห์เพื่อให้ขุนทิงรักตน ดังเนื้อความว่า

บัดนี้ นางก็คิดฉลาด <u>ยู้</u>	มนต์ศาสตร์ศิลป์นาง
กุจกทำเสน่ห์	ใส่เอาบาท้าว
นางจึงไปหา <u>เผ็ง</u>	มาสวมเป็น <u>นวด</u>
เลขลวดไค	มาไว้ <u>ชู้</u> ชวง นั้นแล้ว ⁵²

ศัพท์ : คีถ = คีต, ยู้ = รู้, เผ็ง = ผึ่ง, นวด = ของเหลวคล้ายครีมทา มักทำ
จากรังผึ้ง

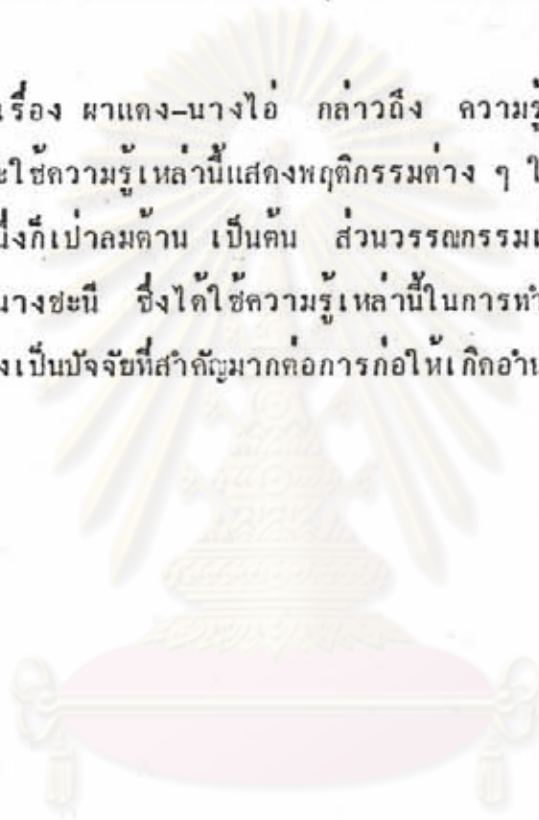
⁵¹กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่และประ
เพณีบูชไฟ, หน้า 46.

⁵²พิทุร มลิวลย์, ขุนทิง, หน้า 121.

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อนางชะนีหลงรักขุนเที่ยง ก็ได้ใช้วิธีการทำเสน่ห์ เพื่อให้ขุนเที่ยงมาหลงรักตน โดยใช้รังผึ้งมาทำเป็นนวดและเสกเป่าคาถาเวทมนต์ต่าง ๆ ค่าย เพื่อให้สิ่งที่ตนทำขึ้นนั้นใช้ได้ตามจุดประสงค์ของตน

จากเนื้อความทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชี้ถึงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สัตว์มีอำนาจขึ้นมา คือ การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ความรู้เหล่านี้จะทำให้ผู้ที่มีความรู้--สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมในเชิงอำนาจต่าง ๆ ได้ ซึ่งโดยปกติคนธรรมดาทั่วไปจะไม่มีสิ่งนี้

วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ กล่าวถึง ความรู้ในศาสตร์ด้านนี้ของพญานาคซึ่งทำการรบกันก็จะใช้ความรู้เหล่านี้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในการสู้รบกัน เช่น ฝ่ายหนึ่งเป่าไฟมาอีกฝ่ายหนึ่งก็เป่าลมต้าน เป็นต้น ส่วนวรรณกรรมเรื่องขุนเที่ยง ก็ได้กล่าวถึงความรู้ในด้านนี้ของนางชะนี ซึ่งได้ใช้ความรู้เหล่านี้ในการทำเสน่ห์ให้ขุนเที่ยงหลงรักตน ดังนั้น ความรู้เหล่านี้จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการก่อให้เกิดอำนาจของสัตว์ต่าง ๆ

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ

พรรคพวกและพันธมิตร เป็นปัจจัยแห่งอำนาจอย่างหนึ่ง ผู้ที่มีอำนาจจะต้องพยายามหาพรรคพวกและพันธมิตร เพื่อคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเมื่อยามเกิดปัญหา เช่น การสู้รบกับรัฐอื่น ๆ

วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ ได้กล่าวถึงพญานาค 2 รัฐซึ่งเป็นพันธมิตรกันว่า

ยังมี	สุวรรณนาคเจ้า	พญาใหญ่นาคโต
ทั้ง	พญาสุทโธ	เสี่ยวสหายแฝงฝัน
	ปูนบันให้	นทีหลวงแบ่งเค็ง
	ปูนแบ่งให้	เสมอคำมเค็งกัน ⁵³

ศัพท์ : นาคโต = นาค, เสี่ยว = เพื่อนรัก, ปูนบัน = แบ่งบัน, นที = แม่น้ำ, เค็ง = ครึ่ง, เค็ง = ครึ่ง

เนื้อความนี้หมายความว่า มีพญานาค 2 ตัว เป็นผู้ปกครองในดินแดนตน ชื่อสุวรรณนาคและสุทโธนาค ทั้ง 2 เป็นเพื่อนรักกันมาก ได้แบ่งอาณาเขตปกครองในแม่น้ำตนละครึ่ง

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐต่าง ๆ ของสัตว์ สัตว์แต่ละรัฐไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว ต่างก็มีพรรคพวกและพันธมิตรเอาไว้เพื่อช่วยเหลือกัน

วรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ ก็กล่าวถึงการหาพรรคพวกและพันธมิตรของพญาครุฑ โดยตกลงเป็นพันธมิตรกับพญาเกสรนุราช ว่า

เจ้าจงเป็นกลอแก้วสหายแห่งอีกซอกกันเทอด

.....

ไผ่ผู้มีโพยคองตั้งคนหงวยแห่งยง

ป็นหยังใช้เค็งแล้วอย่าขึ้น

ให้ควนฟ้าเข้าฮับหันเป็อง⁵⁴

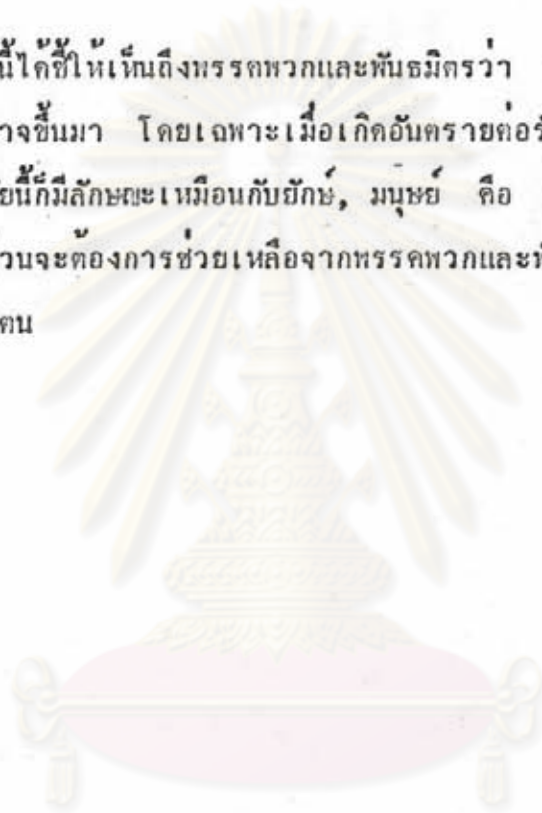
⁵³กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่และประเพณีแบ่งไฟ, หน้า 38.

⁵⁴พระอรียานุกัทร, กาฬะเกษ, หน้า 10.

ศัพท์ : เกลือ = เพื่อน, ยัก = รัก, โศ = โคร, โทย = อันตราย, เค็ง = ทับ
 หงวยเห้งยง = เอนลุ่ม, เถ็ง = ถึง, ซั้น = ซักซั้น, ฟ้าเว้วฮึบ =
 ระเบิด

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อพญาครุฑพบกับท้าวเกสรราชก็ได้ตกลงผูกมิตร
 ไมตรีกันและกล่าวถึง ถ้ารัฐใดมีอันตรายขอให้รัฐรับยิงปืนสัญญาณบอกให้รู้ จะได้
 รีบมาช่วยเหลือกัน

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงพรรคพวกและพันธมิตรว่า เป็นสิ่งสำคัญมากในการ
 ทำให้ผู้ใดผู้หนึ่งมีอำนาจขึ้นมา โดยเฉพาะเมื่อเกิดอันตรายต่อรัฐตน รัฐพันธมิตรก็จะ--
 คอยช่วยเหลือ ปัจจุบันก็มีลักษณะเหมือนกับยักซ์, มนุษย์ คือ เป็นการยอมรับว่าผู้มีอำ-
 นาจใด ๆ ก็ตาม ล้วนจะต้องการช่วยเหลือจากพรรคพวกและพันธมิตรเสมอในการรักษา
 และขยายอำนาจของตน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6. ของวิเศษประจำตัว

การมีของวิเศษประจำตัว นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้สัตว์มีอำนาจ
ขึ้นมา ดังที่วรรณกรรมเรื่อง นางผมหมอม กล่าวถึงของวิเศษของพญาช้าง ตอนที่
ช้างมอบของให้แก่นางผมหมอม ดังกล่าวว่า

<u>คันว่า</u>	<u>เมืองเส็กเต้า</u>	<u>ไหลนองมาชอด</u>	<u>เมื่อใด</u>
<u>เจ้าจง</u>	<u>ขอยื่นนิ้ว</u>	<u>งาช้างหากจิงตาย</u>	<u>ห่อแห้ว</u>
<u>อันว่า</u>	<u>งาชวานั้น</u>	<u>เป็นเชือเทีชวท่อง</u>	<u>จริงแห้ว</u>
	<u>นางนาคน้อย</u>	<u>แหงล้านจื่อเอา</u>	<u>ห่อเตอ⁵⁵</u>

ศัพท์ : คันว่า = แม่นว่า, เส็ก = สึก, เต้า = มารวมกัน, ชอด = ดึง,
จิง = จิ้ง, เชือ = เรือ, จื่อ = จำ

เนื้อความนี้หมายความว่า พญาช้างบอกแก่นางผมหมอมว่า งาของคนที่ยื่น
มือให้อิทธิฤทธิ์มาก คือ ถ้ามีศึกสงครามมา เองงาช้างซ้ายชี้ไป จะทำลายข้าศึกได้ ส่วน
งาคานขวานั้นสามารถเนรมิตเรือเพื่อใช้ท่องเที่ยวไปในน้ำได้

เนื้อความนี้ได้ชี้ถึงปัจจัยที่ทำให้สัตว์มีอำนาจ คือ การที่สัตว์นั้นมีของวิเศษ
ประจำตัวตน คือ มีงาวิเศษที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้

วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ก็กล่าวถึงของวิเศษประจำตัวพญาครุฑ ซึ่งได้
มอบแก่ท้าวเกสรุราชตอนที่พบกันและได้ผูกมิตรกัน ว่า

แต่นั้นครุฑใหญ่ต้านคำขอไมตรี
บายธนูศิลป์ยื่นสหายดวงกลา
ครุฑก็มีคำต้านสหายแหงบนบอก
ดูขนาดกลาธนูหนาเดชแข็ง
แมนจักแยงยั้งทันหาลวงหลุมหลอม
แมนจักยิงแมนำนองบ้ำกัชาติเชิน⁵⁶

ศัพท์ : ต้านคำ หรือ คำต้าน = หูกกับ, บาย = จับ, หาหลวง = กูหา,

⁵⁵ ชมรมวรรณกรรมอีสาน, นางผมหมอม, หน้า 60.

⁵⁶ พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 11.

หลุมหลุม = ทั้งหลาย, แม่น้ำ = แม่น้ำจะ

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อพญาครุฑยกไมตรีกับท้าวเกสรราช แล้วครุฑ
ได้มอบอาวุธวิเศษแก่ท้าวเกสรราช คือ ธนู และกล่าวว่าธนูนี้มีอำนาจมาก ถ้ายังไป
ถูกรูเขา ๆ จะกลม ถ้ายังไปที่แม่น้ำ ๆ ก็จะทำ

เนื้อความนี้ได้ชี้ถึงของวิเศษประจำตัวของพญาครุฑ คือ ธนูและอาวุธวิเศษอัน
นี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครุฑมีอำนาจขึ้นมา

จากเนื้อความของทั้งเรื่อง นางผมหมอม และกาสะเกษน์ ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัย
ด้านการมีของวิเศษประจำตัวของสัตว์ทำให้สัตว์มีอำนาจขึ้นมา ปัจจัยนี้เหมือนกับคัม-
ภุชย์และอภัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

7. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองของสัตว์มีอำนาจขึ้นมา ดังที่วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ ได้กล่าวถึงเมืองของพญานาคไว้ว่า

บัดนี้	ยังมี	<u>นัตเรศ</u> หอง	เมืองใหญ่หนองแส
	เป็น	มหานคร	โยชน์ยาวไกลล้ำ
	เป็น	อากาศกว้าง	น้ำใหญ่พระคองคา หูเขอ
		ยมนาบับ	บ่ออาจสังขยาไค
ชื่อว่า		<u>อาโป</u> กว้าง	หนองกระแสนแสนยาน
		เป็นแม่น้ำ	ทั้งห้าผ่านจร
มีทั้ง		มังกร	หวายของเขื่องป่า
มีทั้ง		บาเดื่อนกว้าง	งูลานลวงลง
เป็นผง		ธูลีกล้วย	แถมหนองสระใหญ่
สัตว์อยู่		โตลุ่มฟ้า	โหมเต้าเลียบหนอง
		ระเมษมั่งมา	เสื่อข้างแฮตสิงห์ ⁵⁷

ศัพท์ : นัตเรศ = เมือง, นที = แม่น้ำ, คองคา = แม่น้ำคองคา, ยมนา = แม่น้ำยมนา, สังขยา = มากมาย, อาโป = แม่น้ำ, ทั้ง = ทั้ง, แซ่ = จรแซ่, หวาย = เขี้ยว, แคม - ริม, โหมเต้า = รวมกัน

เนื้อความนี้หมายความว่า มีเมือง ๆ หนึ่งชื่อหนองแส เป็นแม่น้ำใหญ่ยาวมาก มีแควเล็กน้อยมากมาย ในแม่น้ำนี้มีสัตว์นานาชนิดมากมาย เช่น มังกร, จรแซ่, เขี้ยว, งู ฯลฯ สัตว์เหล่านี้บางพวกก็อาศัยอยู่ในน้ำ บางพวกก็อยู่ริมแม่น้ำ สัตว์ต่าง ๆ จำนวนมากมายนี้รวมกันอยู่บริเวณแม่น้ำนี้ เช่น ช้าง ม้า เสือ แรค สิงห์โต เป็นต้น

วรรณกรรมเรื่อง กาหะเกษ ก็กล่าวถึงเมืองพญาครุฑ ดังตอนหนึ่งที่ท้าวเกสสุราชผู้ปกครองเมือง ๆ หนึ่งย้ายมาเมืองครุฑ ว่า

57 กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่และประเพณีอุบ้่งไฟ, หน้า 37.

หลังลำ เชื่อมโ สงกว้าง เขือ เขื่อง
เมืองหลวง กว้าง รุ่ง รัง ล้าน ย่าน
ยาสาท ตั้ง กลุ่ม ฟ้า เขี้ยว สี่ ชั่ว ตา⁵⁸

ศัพท์ : หลังลำ = มองดู, โสง = โรง, เขือเขื่อง = สดใสสวยงาม

เนื้อความนี้หมายความว่า ขณะที่ท้าวเกษมราชเดินทางมาถึงเมืองหลวงครุฑ
 พระองค์ได้เห็นสภาพบ้านเมืองที่เจริญรุ่งเรืองและมั่งคั่งมาก เช่น เห็นเมืองหลวงที่--
 กว้างใหญ่ มีปราสาทที่สวยงามตั้งอยู่ เป็นต้น

จากเนื้อหาวรรณกรรมทั้ง ผาแดง-นางไอ่ และกาสะเกษนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึง
 ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองของสัควีมีอำนาจขึ้นมา คือ การเป็นผู้ปกครองเมืองที่มีความ
 เจริญรุ่งเรือง, มีความมั่งคั่งและสวยงาม ปัจจุบันก็เหมือนกับมนุษย์และยักษ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁵⁸ พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 7.

ตารางแสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของสัตว์ที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	นางหม่อม ต่าง	พระลี้ก- พระลาม ควาย	ผาแดง- นางไอ่ นาค	ขุนทึ่ง นาค	กาสะเกษ ครุฑ	สังข์ศิลป์ชัย ครุฑ	จำปา4ต้น	พญาทันตกา	ท้าวกำกาดำ	บุลิ- นางอ้ว
สถานะตำแหน่งทางสังคมในรัฐ	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
กำลังร่างกายที่แข็งแรง	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
ความรู้เกี่ยวกับเวทมนต์ คาถาต่าง ๆ	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
พรรคพวกและพันธมิตรระหว่าง รัฐ	-	-	✓	✓	✓	✓				
ของวิเศษประจำตัว	✓	-	-	✓	✓	-				
ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่ง มั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ	-	-	✓	✓	✓	✓				

สรุป

สัคคว์เป็นผู้ที่มีอำนาจผู้หนึ่งในจักรวาล บัจฉัยที่ทำให้สัคคว์มีอำนาจขึ้นมา คือ

1. สถานะตำแหน่งในสังคม - การปกครองของสัคคว์เป็นระบอบกษัตริย์ เช่นเดียวกับมนุษย์, ยักษ์
2. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ - นี่เป็นความเชื่อด้านไสยศาสตร์ ซึ่งความรู้นี้จะทำให้ผู้มีอำนาจสามารถ-- แสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้
3. กำลังร่างกายที่แข็งแรง - นี่เป็นรูปร่างลักษณะพิเศษของสัคคว์ที่เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรง สามารถที่จะใช้กำลังของตนต่อสู้เอาชนะผู้อื่นได้
4. กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง - เป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้มีอำนาจใช้ในการปกครองตนเองและทำลายศัตรู เมื่อมี-- สภากเป็นรัฐย่อมมีกองทัพเสมอ
5. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ - เป็นปัจจัยภายนอกที่ผู้มีอำนาจใช้เพื่อช่วยเหลือตนในยามลำบาก
6. ของวิเศษประจำตัว - นี่เป็นความเชื่อในไสยศาสตร์อย่างหนึ่ง ที่ว่าผู้มีอำนาจจะต้องมีของวิเศษอย่างใดอย่างหนึ่งของตนเอง
7. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของรัฐ - นี่เป็นสภาพแวดล้อมที่สำคัญที่ส่งเสริมอำนาจของผู้ปกครอง โดยเฉพาะในความสัมพันธ์กับรัฐอื่น รัฐใดที่เจริญรุ่งเรืองและมีความมั่งคั่งมากกว่าก็มักได้รับการยอมรับในอำนาจจากรัฐอื่น ๆ

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้สัคคว์มีอำนาจขึ้นมาได้ชี้ให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของอำนาจจะต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ หลาย ๆ อย่าง จะมีเพียงปัจจัยหนึ่งปัจจัยเดียวไม่ได้

การมีฐานะตำแหน่งสูงในกลุ่มหรือรัฐยังเป็นสิ่งสำคัญมากในการที่จะมีอำนาจขึ้นมา เช่นเดียวกับมนุษย์และยักษ์ การปกครองเป็นระบอบกษัตริย์เช่นกัน นี่เป็นเรื่องชี้ให้เห็นอีกตัวอย่างหนึ่งว่า ระบอบกษัตริย์เป็นเพียงระบอบเดียวเท่านั้นที่ใช้ในการปก--

ครองในขณะนั้น และผู้ปกครองก็จะมีอำนาจอยู่เหนือผู้ใต้ปกครอง เป็นผู้ปกครองเป็นผู้อุปถัมภ์ ผู้ใต้ปกครองอยู่ใต้อาณัติ มีหน้าที่ทำตามคำสั่งเท่านั้น

สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของสัตว์เหมือนกันกับมนุษย์และยักษ์ทุกอย่าง เช่น การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ , กองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โต, พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ, ของวิเศษประจำตัว, กำลังกายที่แข็งแรง และความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของรัฐ

วรรณกรรมนิทานอีสานส่วนมากมักกล่าวถึงบทบาทของสัตว์ด้วย เช่น เรื่องนางหม่อมกล่าวถึง ช้าง, พระลัก-พระลามกล่าวถึง ควาย, ผาแดง-นางไอ่กล่าวถึง นาค, ชุนเทิงกล่าวถึง นาค, ภาพะเกษกล่าวถึง ครุฑ, สังข์ศิลป์ชัยกล่าวถึง ครุฑ เป็นต้น อย่างไรก็ตามมีวรรณกรรมบางส่วนไม่ได้กล่าวถึงบทบาทของสัตว์ไว้หรือกล่าวบ้างก็น้อยมากและไม่มีความสำคัญอะไรในวรรณกรรม เช่น จำปา 4 ต้น, พญาต้นคาก, หัวก่ากาดำ, ชูลู-นางอ้ว เป็นต้น ปัจจัยแห่งอำนาจส่วนใหญ่ของสัตว์ก็คล้าย ๆ กัน แต่มีบางปัจจัยที่วรรณกรรมไม่ได้กล่าวถึงในสัตว์บางส่วน เช่น ของวิเศษประจำตัว เพราะเรื่องนี้มีลักษณะคล้ายกับการมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ทั้งนี้ การมีความรู้ในเวทมนต์ก็เป็นภาระที่พอที่จะแสดงอำนาจได้ นอกจากนั้นก็ยังมีเรื่องพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ สำหรับสัตว์บางชนิดนั้นดำรงชีวิตเฉพาะกลุ่มของตนไม่ได้ไปทำพันธมิตรกับใคร ส่วนปัจจัยในด้านความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของรัฐนั้น สำหรับสัตว์บางชนิดไม่ได้มีสภาพเป็นบ้านเมือง เป็นรัฐแบบมนุษย์ โดยดำรงชีวิตเป็นกลุ่มของตนในป่าเขา วรรณกรรมจึงไม่กล่าวถึงสภาพบ้านเมืองเอาไว้ดังสัตว์บางชนิด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕๕๙

มีนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญหนึ่งในจักรวาล คืออาจมีสภาพเป็นรัฐหรือไม่เป็นรัฐก็ได้ ที่ปรากฏอยู่กระจายทั่วไปทุกหนทุกแห่ง ทุกพื้นที่ ทั้งในป่า ในเมือง ในน้ำ ในทะเล ตามความเชื่อจากวรรณกรรมนิทานอีสาน บัจฉัยที่ทำให้มีอำนาจ คือ

๑. การมีความรอบรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

ความรู้เช่นนี้ทำให้สามารถที่จะแสดงพฤติกรรมเชิงอำนาจต่าง ๆ ได้

วรรณกรรมเรื่อง นางผมหอม ได้กล่าวถึงบัจฉัยที่ทำให้มีอำนาจ คือการที่มีความรู้ในศาสตร์ศิลป์เกี่ยวกับคาถาอาคมต่าง ๆ เช่น การแปลงกายเป็นสรรพสิ่งต่าง ๆ เป็นต้น ดังตอนหนึ่งกล่าวถึงผิคนหนึ่งเป็นหญิงหลงรักสามีของนางผมหอม จึงแปลงกายมาเป็นดอกไม้เพื่อล่อลวงให้นางผมหอมต้องการ ดังกล่าวว่า

นางหง มั่นก็ ทำเพศเที่ยง เป็นคอกบัวคำ
ไหลน้ำเชือ อยู่เที่ยงกุมารน้อย⁶⁰

ศัพท์ : นางหง = นางผี, ทำเพศ = แปลงกาย, คำ = ทองคำ,

น้ำเชือ = พร้อมกับเรือ, เที่ยง = เสมอ

เนื้อความนี้หมายความว่า นางผีได้แปลงกายเป็นคอกบัวทองให้ไหลไปตามเรือที่นางผมหอม สามีและลูกนั่งอยู่ คอกบัวนั้นอยู่บริเวณที่ลูกของนางผมหอมนั่งบนเรือ

วรรณกรรมเรื่อง ขุนทีง ก็ได้กล่าวถึงความรู้ในศาสตร์ศิลป์ของผี เช่น การเนรมิตสิ่งต่าง ๆ ดังตอนหนึ่งกล่าวถึงผีได้ทำให้ขุนทีงผืนประหลาด ดังกล่าวว่า

ผีก็เข้าสูห้อง นาคีใหญ่นวด
ก็จึ่งเห็นราชา อยู่นอนผ้าแก้ว
ผีจึ่งเนรมิตให้ ราชาผืนหลาก
นางนาคน้อย แฉงข้างพ่างเหล่า⁶¹

⁵⁹ผี คือคนที่ตายไปแล้วเป็นทวดวิญญูฯ, ผีมีหลายชนิด เช่นผีดำหรือผีเข็คือผีปู่ย่าตายาย, ผีตาแยกคือผีประจำนา, ผีโหรงคือผีที่สิงคนแล้วทำให้มีแสงสว่างออกมาทางจุมูกเวลาหายใจหากิน เวลากลางคืน

⁶⁰ชมรมวรรณกรรมอีสาน, นางผมหอม, หน้า 68.

⁶¹พิทุร มลิวัลย์, ขุนทีง, หน้า 39.

ศัพท์ : นาคา = นาค, จิ้ง = จิ้ง, นีรมิต = เนรมิต, หลาก = ประหลาด

เนื้อความนี้หมายความว่า สี่ได้เข้าไปในห้องของทศานาค สี่ได้เห็นขุนเืองนอนอยู่กับนางนาคจิ้งเนรมิตให้ขุนเืองฝันประหลาด

จากเนื้อความทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นปัจจัยที่ทำให้มีอำนาจที่สำคัญ คือ ความรู้ในศาสตร์ศิลป์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ วรรณกรรมทั้ง 2 เรื่องกล่าวเหมือนกันทั้งสิ้น คือ ความรู้ในศาสตร์ที่จะสามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การแปลงตัว, การแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ การมีความรู้ในศาสตร์ศิลป์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ นั้น สี่ทุกตัวล้วนมีคุณสมบัติเช่นนี้ ทั้งที่มีสภาพเป็นรัฐหรือไม่ใช่รัฐก็ตาม

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. สถานะตำแหน่ง, กองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โต, พรรคพวกและพันธมิตร

ปัจจัยทั้ง 3 นี้เป็นลักษณะของผู้ที่มีสภาพเป็นรัฐ คือ มีผู้ปกครองและผู้ที่ถูกครองของตนเอง มีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งภายในรัฐของตน มีพรรคพวก ละพันธมิตรระหว่างรัฐ

วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ กล่าวถึงท้าวผาแดงเมื่อตายเป็นผีก็เป็นที่มียอำนาจมาก อำนาจที่สำคัญของผีผาแดง เช่น สถานะตำแหน่ง, กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง และมีพรรคพวกและพันธมิตรมาก เป็นผู้ที่คอยช่วยเหลือคนนั่นเอง ดังเนื้อ-ความตอนหนึ่งกล่าวว่า

เขาก็	ไปเกิดกำ	หนแห่งเมืองผี
ตั้งหากมี	ฤทธิ์แข็ง	กว่าผีทั้งค่าย
หลายต่อ	ขานบุญท้าว	เป็นพญาเทวโลก
ผีอยู่	โศกเศร้า	มาน้อมส่วยสิน
	เป็นจอมเจ้า	ผีสร้างสัตว์ป่า
เป็น	พญาใหญ่สร้าง	แดนท้าวถ่านผี แท้แล้ว ⁶²

ศัพท์ : ขา = ผีผาแดง, ทั้งค่าย = ทั้งหมด, มาน้อม = มาสวามิภักดิ์

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อผาแดงตายไปแล้วได้ไปเกิดที่เมืองผี ผีผาแดงเป็นผีที่มีอิทธิฤทธิ์มากกว่าผีใด ๆ ผีที่ต่าง ๆ ล้วนมาสวามิภักดิ์จำนวนมาก ผาแดงกลายเป็นเจ้าแห่งผีทั้งปวง

เนื้อความนี้ชี้ให้เห็นถึง การมีสถานะตำแหน่งสูง การมีกองทัพ, และมีพรรคพวกบริวารว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา

⁶² กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่ และ
ประเพณีบุญบังไฟ, หน้า 155.

ตารางแสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	ขุนทึ่ง	ผาแดง-นางไอ่	นางหม่อม	สังข์ศิลป์ชัย	กาสะเกษ	จำปา4ต้น	ขูลู-นางอ้ว	ท้าวกำกาคำ	พระลัก-พระลาม	พญาตันตาท
ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ	✓	✓	✓							
สถานะตำแหน่งสูงในรัฐ	-	✓	-							
กองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง	-	✓	-							
พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ	-	✓	-							

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

ผี นับว่าเป็นผู้มีอำนาจหนึ่งในจักรวาล บัจฉยที่ให้มีอำนาจ คือ ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับ - ความรู้เหล่านี้ทำให้ผีทุกตัวสามารถแสดง เวทมนต์คาถาต่าง ๆ บทบาท อำนาจเชิงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ สำหรับผี ซึ่งมีสภาพเป็นรัฐ มีผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองของตนเองนั้น ตำแหน่งฐานะของผู้ปกครองก็จะทำให้ผู้นั้นมีอำนาจมากกว่าผู้ใต้ปกครองของตน นอกจากนั้น การมีกองทัพที่ใหญ่โตเข้มแข็ง, มีพรรคพวกและพันธมิตรมาก ก็เป็นบัจฉยที่สำคัญที่ทำให้ผีมีอำนาจขึ้นมา

จากบัจฉยต่าง ๆ เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าการเกิดขึ้นของอำนาจนั้นก็ย่อมอาศัยบัจฉยหลาย ๆ อย่างควบคู่กันไป ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ เป็นลักษณะทั่วไปของผีซึ่งจะมีลักษณะเช่นนี้ นี่เป็นความเชื่อในค่านิยมไสยศาสตร์ ซึ่งเชื่อในอำนาจลึกลับ. สำหรับผีซึ่งมีสภาพเป็นรัฐนั้นก็เหมือนกับผู้มีอำนาจอื่น ๆ คือ มีผู้ปกครอง, มีกองทัพ มีพรรคพวก และพันธมิตรของตน การมีสภาพเป็นรัฐของผีเป็นเครื่องชี้ว่าเมื่อมีบุคคลต่างต่างมาอยู่ร่วมกัน ก็จำเป็นที่จะต้องก่อตั้งเป็นรัฐ จะต้องมีการปกครองสูงสุดในรัฐของตน-- คอยปกครองดูแลสมาชิกในสังคมของตน นอกจากนั้นก็จะต้องมีกำลังทหารเพื่อพิทักษ์รักษา ปกป้องรัฐของตน สำหรับรัฐอื่น ๆ ก็จำเป็นต้องสร้างพันธมิตรเอาไว้เพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือกันเมื่อถูกศัตรูรุกราน

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเกี่ยวกับผีและอำนาจของผีในสังคมไทยยังมีอยู่อย่างหนาแน่น เช่น การทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพื่อขอความช่วยเหลือจากผีให้บันดาลให้ตนประสบโชคใน การดำเนินชีวิต เป็นต้น นี่สะท้อนถึงความเชื่อดั้งเดิมที่เชื่อว่าผีมีจริง และผีมีอำนาจ ผี จึงมาเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และผีเข้ามามีส่วนร่วมในการเมือง การปกครองของรัฐอีกด้วย

สำหรับแนวคิดตะวันตก นักคิดทางรัฐศาสตร์ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ในทาง การเมือง แต่ของอีสานที่มีอำนาจมาก ถือเป็นรัฐ ๆ หนึ่ง มีการติดต่อกับผู้มีอำนาจ รัฐต่าง ๆ ผีจึงมีบทบาทไม่น้อยในด้านการเมืองการปกครอง

วรรณกรรมนิทานอีสานส่วนใหญ่มักไม่กล่าวถึงบทบาทของผีเท่าไรนัก จะมีวรรณกรรมส่วนน้อยบางชนิดเท่านั้นที่กล่าวถึงผี เช่น ชุนทิง, ผาแดง-นางไอ่, นางหม่อม เป็น ต้น และการกล่าวถึงผีนั้นก็มักจะกล่าวเป็นรัฐส่วนใหญ่จะกล่าวเป็นตัวหนึ่ง ๆ มากกว่า

ส่วนที่กล่าวเป็นรัฐ เช่น ตาแดง-นางไอ่ เท่านั้น ซึ่งก็มีปัจจัยแห่งอำนาจหลายอย่างที่
เหมือนกับมนุษย์ เพราะมีสภาพเป็นรัฐเช่นกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักบวช(พระรสี)

นักบวชเป็นบุคคลที่ออกบวชไปอยู่ในป่าแต่ลำพัง เพื่อบำเพ็ญภาวนาตามความเชื่อของตน วรรณกรรมได้กล่าวถึงนักบวชจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสรรพสิ่งที่มีอำนาจอื่น ๆ ปัจจัยที่ทำให้นักบวชที่อยู่ในป่ามีอำนาจขึ้นมา คือ

1. การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

ถึงวรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม กล่าวถึงพระรสีคนหนึ่ง ว่า

พระกัเนาอยู่ถ้ำผาลานบ่ไก
พระกัจบเพทด้วยมนต์เชิงศาสตร์ศิลป์
คันแม่นว่าจักคณิงอันโลกเป็นจิงโดยแท้
ทงศาสตร์ศิลป์แก้วทั้งมนต์อันประเสริฐ
ศาสตร์เพทนั้นมนต์ก้าปากยา⁶³

ศัพท์ : เนา = อาศัย, บ่ไก = ไก่, จบเพท = เรือนจบเวทมนต์ต่าง ๆ,
คันแม่นว่า = หากว่า, คณิง = คิด, จิง = จริง, ทง = มี, ครอบครอง,
ก้า = กล้า

เนื้อความนี้หมายความว่า พระรสีคนหนึ่งอยู่ในถ้ำแห่งหนึ่ง เป็นผู้ที่รอบรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ถ้าหากว่าคิดต้องการสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้เช่นนี้ทำให้มีอำนาจแก่กล้ามาก

วรรณกรรมเรื่อง กาหะเกษ ได้กล่าวถึงความรู้ด้านศาสตร์ศิลป์ของพระรสีคนหนึ่งซึ่งกล่าวถึงพระมหากษัตริย์เดินทางบุกป่าฝ่าดงเพื่อจะมาเรียนวิชาค่านนี้ โดยกล่าวว่า

แต่นั้น ราชาทโทยมือทูลเกศ ข้าก็คิดได้คิดคุณแก้วจึงมา
ขอให้พระบาทเจ้าเขื่อนโศกกุณา จงได้ปानीสอนศาสตร์ศิลป์คำชู้ แลทอน⁶⁴

ศัพท์ : ไท้ = ผู้เป็นใหญ่, ยอมือ = ยกมือไหว้, คึก = คิด, จิง = จริง, โศก = โปรง, กุณา = กรุณา, ปानी = ปราณี, คำชู้ = ความรู้

⁶³พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก-พระลาม(รามเกียรติ์), หน้า 24.

⁶⁴พระอริยานุวัตร, กาหะเกษ, หน้า 6.

เนื้อความนี้หมายความว่า พระราชาได้ยกมือไหว้พระรสี และได้ขอให้พระ
รสีสอนวิชาความรู้ต่าง ๆ ให้อภัย

จากเนื้อความทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้พระรสีมีอำนาจขึ้นมา
คือ การที่พระรสีมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ เรื่องพระลัก-พระ
ลามา ก็ได้ชี้ชัดถึงพระรสีที่อยู่ในป่านั้นเป็นผู้ที่มีอำนาจมาก เพราะคนมีความรู้เกี่ยวกับ
ศิลป์ต่าง ๆ ส่วนเรื่องกาสะเกษ ก็กล่าวถึงความรู้อย่างพระรสีที่มีมาก พระมหากษัตริย์
จึงต้องเข้ามาขอเป็นศิษย์เรียนวิชาด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. การขี้ก้นในธรรมะ

บุคคลที่มีธรรมะมักจะได้รับการยอมรับอำนาจจากสรรพสิ่งอื่น ๆ ในสังคมเพราะสังคมเชื่อว่า ผู้ที่มีธรรมะเป็นบุคคลที่ประเสริฐ, เป็นบุคคลที่ควรยกย่องสรรเสริญ พระรสีเป็นผู้นั่งที่มีธรรมะ ผู้นั่งจึงยอมรับ วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ กล่าวถึงลักษณะการเป็นผู้ที่มีธรรมะของพระรสีถึงตอนที่พระมหากษัตริย์ไปขอเรียนวิชาด้วย ว่า

ราชาเจ้าพญาหลวงคนประเสริฐ

หลังลำเข็มส่วนกว้างสว่างกะสัน

อันนี้ เป็นเขตดาวแดนแห่งรสีศีล

พำเพ็ญเพียรแก่หลายคุณแก้ว⁶⁵

ศัพท์ : หลังลำเข็ม = แลมอง, สว่าง = สดชื่น, สบายใจ, พำเพ็ญเพียร = ภาวนา
 เนื้อความนี้หมายความว่า พระมหากษัตริย์ได้บุกป่าฝ่าดงจนมาถึงบริเวณส่วนกว้างแห่งหนึ่งซึ่งเป็นเขตของพระรสีที่ทรงศีลเป็นผู้บำเพ็ญภาวนารักษาศีลธรรมอยู่ในป่า
 วรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลाम ได้กล่าวถึงพระรสีในเรื่องการมีธรรมะโดยเน้นว่าพระรสี คือ ผู้ที่มีธรรมะ ถึงตอนที่กล่าวถึงพระรสีซึ่งมีนางสีดาจันทร์แจ่มเป็นบุตรบุญธรรม ต่อมาบุคคลต่าง ๆ มาขอบุตรนี้เป็นภรรยา พระรสีกล่าวว่า ถ้าใครยกธนูได้ก็จะยกบุตรสาวให้ ดังเนื้อความกล่าวว่า

คันทว่า ไผ่ผู้บุญมากลนทงเมืองทศราช

ห่อแต่ปลายนิ้วก้อยมือหั้นก็หากแควน พระเอย

อันว่า เขาผู้ทงศีลสร้างภาวนาอุทิมมาก

แปะแต่ปลายนิ้วก้อยสะเค้นขึ้นยอดทรม แท้คาย⁶⁶

ศัพท์ : คันทว่า = แม้วา, ไผ่ผู้ = ใครผู้, ทง = ครอบ, ทศราช = ทศทิศราชธรรม,
 ห่อแต่ = เพียงแต่, หั้น = ยกขึ้น, แควน = สั้น, เขา = เรา, ผู้ = ผู้,
 แปะ = แตะ, สะเค้น = กระทบ, ยอด = ถึง

เนื้อความนี้หมายความว่า พระรสีกล่าวแก่ผู้ที่มาขอบุตรบุญธรรมของตนไปเป็น

⁶⁵ พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 5.

⁶⁶ พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก-พระลाम(รามเกียรติ์), หน้า 9.

ภรรยาว่า ถ้าใครเป็นผู้ที่มีบุญเป็นผู้ปกครองด้วยศุภิราชธรรม ใ้แต่เพียงปลายนิ้ว ก็ยังก็สามารถถนุได้ ตัวอย่างเช่นคนเป็นผู้ที่มีธรรมะ, มีอิทธิฤทธิ์มากใ้แต่เพียงปลายนิ้วก็ยสะกิด ญักจะสามารถกระเด็นไปถึงพระพรหมในสวรรค์ได้

จาเนื้อความทั้ง 2 เรื่องนี้ได้ชี้ถึงความมีธรรมะของพระรสี วรณกรรมชี้ว่า ผู้ที่เป็นพระรสีนั้นคือผู้ที่มีธรรมะ เรื่อง กาศะเกษ พระราชาไปหาพระรสีเพื่อเรียน-- ความรู้ด้านศาสตร์ศิลป์ต่าง ๆ นอกจากคิดว่าพระรสีเป็นผู้ที่มีวิชาความรู้ต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นผู้ที่มีธรรมะอยู่ด้วย สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งต่อผู้ปกครอง คือ ต้องมีความรู้ด้าน ศาสตร์ศิลป์ แล้วต้องมีธรรมะควบคู่กันไป วรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม บุค คลต่าง ๆ ที่มาขอบุตรสาวของพระรสีไปเป็นภรรยาต่างก็ให้ความเคารพแก่พระรสีมาก เนื่องจากความเชื่อที่ว่าพระรสีเป็นผู้ที่นอกจากมีอิทธิฤทธิ์แล้ว ยังมีธรรมะนั้นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ของวิเศษประจำตัว

ของวิเศษ คือ อาวุธ สิ่งของ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ได้ พระรสีเสนอกจากจะมีปัจจัยแห่งอำนาจหลายอย่างแล้วยังมีของวิเศษประจำตัวด้วย ตั้งแต่ตอนหนึ่งในวรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ พระรสีเสนได้มอบของวิเศษแก่นางกินรีทั้ง 3 ก่อนที่นางจะขอลาจากว่า

มหา^๑รสี^๒เสน^๓ ขุน^๔พญา^๕กอย^๖สัง^๗
ไป^๘อย่า^๙ซ้อง^{๑๐}เช่น^{๑๑}ยาย^{๑๒}อย่า^{๑๓}พาน^{๑๔}
ให้^{๑๕}ค้อย^{๑๖}ทง^{๑๗}สาม^{๑๘}น้อย^{๑๙}เพียร^{๒๐}ทำ^{๒๑}นํ้า^{๒๒}ราช^{๒๓}
ฝึก^{๒๔}ชอบ^{๒๕}ไว้^{๒๖}ตอง^{๒๗}แจ่ง^{๒๘}สั่ง^{๒๙}สอน^{๓๐}
พ้อ^{๓๑}ก็^{๓๒}บัน^{๓๓}ของ^{๓๔}ให้^{๓๕}สาม^{๓๖}นาง^{๓๗}คน^{๓๘}ละ^{๓๙}โลก^{๔๐}ฎี^{๔๑}
ฝูง^{๔๒}หน่วย^{๔๓}แก้ว^{๔๔}บัน^{๔๕}ให้^{๔๖}คู้^{๔๗}คน^{๔๘}^{๖๗}

ศัพท์ : ตาน = กล้าว, ยาย = ร้าย, พาน = พบ, ค้อย = คอย, ทง = คูแผล,
นํ้าราช = ความราชประเพณี, บัน = แบ่ง, หน่วยแก้ว = ลูกแก้ว,
คู้คน = ทุกคน

เนื้อความนี้หมายความว่า พระรสีเสนได้กล่าวกับพญาเมืองต่าง ๆ ที่จะมานำนางกินรีทั้ง 3 ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของคนไปเป็นภรรยาว่า ถ้านางทำผิดอะไรขอให้สั่งสอนเอา นอกจากนั้นพระรสีเสนก็ให้ของวิเศษแก่นางทั้ง 3 ติดตัวไปด้วยคือลูกแก้ววิเศษ

ศูนย์วิทยพัชกร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{๖๗}พระอริยานุวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 350.

ตารางแสดงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของพระรสีที่ปรากฏในวรรณกรรมนิทานอีสาน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ	วรรณกรรมนิทานอีสาน									
	กาสะเกษ	พระลัก- พระลาม	จำปา4ต้น	สังข์ศิลป์ชัย	ผาแดง- นางไอ่	ชูดู-นางอ้ว	พญาตันตาค	นางหมหอม	ขุนเที่ยง	ท้าวกำกาคว
การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ	✓	✓	✓							
การยึดมั่นในธรรมะ	✓	✓	✓							
ของวิเศษประจำตัว	✓	✓	✓							

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

นักบวชในวรรณกรรมมักกล่าวถึงนักบวชที่อยู่ในป่า คือ พระรศีสี่ พระรศีสี่ เป็นผู้มีอำนาจผู้หนึ่งในจักรวาล เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น บัจฉัยที่ทำให้ นักบวชมีอำนาจขึ้นมา คือ

1. การมีความรู้ในศาสตร์ ศิลป์ต่าง ๆ - ความรู้เหล่านี้ก็เช่นเดียวกับของผู้มีอำนาจอื่น ๆ ทำให้สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้
2. การขีลมันในธรรมะ - พระรศีสี่เป็นนักบวชที่ขีลมันในธรรมะ จึงได้รับการยอมรับจากสิ่งต่าง ๆ โดยทั่วไป
3. ของวิเศษประจำตัว - ของวิเศษเป็นสิ่งที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ได้

จากสิ่งที่กล่าวไปนี้เป็นเครื่องแสดงว่า การขีลมันในความรู้ในด้านไสยศาสตร์ เป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไปในความคิดของประชาชน ผู้มีอำนาจล้วนจะต้องมีบัจฉัยตัวนี้ ความรู้ทางไสยศาสตร์เป็นความรู้ที่พิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ แต่ก็มีความเชื่อที่ฝังลึกมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็ยังปรากฏอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ของวิเศษก็เป็นส่วนหนึ่งในทางไสยศาสตร์ด้วย

สำหรับธรรมะก็เป็นบัจฉัยที่สำคัญที่ทำให้พระรศีสี่มีอำนาจอย่างกว้างขวาง นี้เป็นเครื่องชี้ถึงการเคารพยกย่องในศาสนานั้นเอง คือ ถ้าผู้ใดขีลมันและเคร่งครัดในศาสนาจะทำให้ผู้นั้นมีอำนาจมากตามไปด้วย

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเกี่ยวกับพระรศีสี่นั้นได้ค่อย ๆ สูดหายไปมากแล้ว แต่ก็ยังไม่หมดสิ้นไปที่เดียว ประชาชนมักให้ความเคารพยกย่องนักบวชที่ไปบำเพ็ญภาวนาอยู่ในป่าว่าเป็นผู้เคร่งครัดในศาสนา และมีประชาชนจำนวนไม่น้อยที่เชื่อในความมีอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์ของนักบวชตามป่าเขา นี่สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดดั้งเดิมที่เชื่อว่าพระรศีสี่ที่อยู่ในป่าเป็นผู้ที่เคร่งศาสนาและมีอำนาจมากนั่นเอง

สำหรับแนวคิดตะวันตกไม่ค่อยเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับนักบวชเท่าใดนัก เช่น Plato , Aristotle , Machiavelli จนถึงปัจจุบันมักจะแยกศาสนาจากการปกครองในรัฐ เว้นสมัยกลางเท่านั้นที่พระมีอำนาจมาก และเป็นยุคที่ศาสนาครอบงำสังคม

ยุโรปในขณะนั้น การที่พระมีอำนาจก็เพราะอ้างว่าตนเป็นตัวแทนของศาสนา นี้ก็คล้ายกับอิสลามที่พระและนักบวชจะอ้างศาสนามาเป็นปัจจัยที่ทำให้ตนเองมีอำนาจขึ้นมา

วรรณกรรมนิทานอิสลามส่วนใหญ่ไม่ปรากฏเรื่องของพระรَسُولีหรือถ้าปรากฏอยู่บ้างก็น้อยมาก และไม่มีความหมายอะไร ส่วนวรรณกรรมที่กล่าวถึงและแสดงถึงบทบาทของพระรَسُولีอย่างชัดเจน เช่น กาฬะเกษ, พระลัก-พระลาม, จำปา 4 ถัน เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระอินทร์

พระอินทร์นับเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดในจักรวาล มนุษย์, สัตว์และสิ่งอื่น ๆ ล้วนเคารพและยึดมั่นในอำนาจมาก ปัจจัยที่ทำให้พระอินทร์มีอำนาจ คือ

1. แหล่งกำเนิดและสถานะตำแหน่ง

สวรรค์ เป็นดินแดนที่ดีกว่า เป็นที่แห่งความสงบสุข มีแต่ความสะอาดสวยงาม ทุกอย่างในการดำรงชีวิต สวรรค์เป็นที่อยู่ของผู้มีบุญ เช่น พระอินทร์, เทวดา, นางฟ้า เป็นต้น และสวรรค์เป็นดินแดนของผู้ที่ยึดมั่นในธรรมะ และเป็นผู้มีอำนาจมาก เป็นดินแดนที่คอยดูแลความเป็นไปต่าง ๆ ในจักรวาลให้ดำเนินวิถีชีวิตไปตามธรรมะ

พระอินทร์ เป็นผู้ปกครองสูงสุดบนสวรรค์ มีผู้ใต้ปกครอง คือ เทวดาและนางฟ้าต่าง ๆ จำนวนมาก การที่พระอินทร์มีอำนาจมาก ปัจจัยหนึ่งคือเป็นผู้ที่มีสถานะตำแหน่งสูงสุดบนสวรรค์ เป็นผู้กำเนิดและปกครองสวรรค์

วรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ กล่าวถึงตอนหนึ่งซึ่งนางกาฬะทอนขอลูกจากพระอินทร์ และพระอินทร์ก็ส่งผู้มีบุญมาเกิด ว่า

แต่นั้น อินทร์ตาเจ้าดวงสวรรค์หลังโลก

เห็นหน่อเชื่อนางท้าวปรารดนา

อินทร์ก็คิดข้ายู้อำปรารดนา

ก็จึงหันเทพพร้าวมวลมาเต้า

ก็จึงเอียงคำให้เทวบุตรหกหมื่น

ในผู้คิดอยากสร้างเมืองบ้านโลกน⁶⁸

ศัพท์ : อินทร์ตา = พระอินทร์, ดวง = ดินแดน, หลัง = มองดู, คิดข้ายู้อำ = นึกรู้,

จึง - จึง, หัน - เรียง, มาเต้า = มารวมกัน, เอียงคำ = หุด,

คิด = คิด

เพื่อความนี้หมายความว่า เมื่อนางกาฬะทอนขอลูกจากพระอินทร์ พอดีพระอินทร์ทราบเรื่องก็ได้เรียกเทวดา 6 หมื่นองค์มาพร้อมกัน และถามว่าใครต้องการไปสร้างไปปกครองเมืองมนุษย์บ้าง

⁶⁸ พระอริยานวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 19.

เนื้อความนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงพระอินทร์ว่าเป็นผู้ที่อยู่บนสวรรค์ และปกครอง

เวลาต่าง ๆ

วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ก็กล่าวถึงพระอินทร์ซึ่งเป็นผู้ปกครองบนสวรรค์ ตอนหนึ่งกล่าวถึง การส่งผู้มีบุญมาเกิดตามหิมะเหลืองเมืองกุศราชชอ ว่า

เมื่อนั้น <u>สักโกโท</u>	<u>เทโว</u> หลังโลก
เห็นหน่อแก้ว	สองเจ้าปราธณา
อินทร์ก็ตรัสส่งอยู่	คำปราธณานาง
ก็ <u>จิ้งหั้น</u> <u>เทพา</u>	<u>พรำมวลมา</u> <u>เถา</u> ⁶⁹

ศัพท์ : สักโก = พระอินทร์, โท = ผู้เป็นใหญ่, เทโว = เทพ, ผู้เป็นใหญ่,
อยู่ = รู้, จิ้งหั้น = จิ้งเรียก, เทพา = เทวดา, มาเถา = มารวมกัน

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อพระอินทร์ได้ทราบความต้องการของมเหสีเมืองกุศราชชที่ขอลูกจากสวรรค์แล้วก็ได้เรียกเทวดามาประชุมกันเพื่อจะส่งลงไปตามที่ถูกขอ เนื้อความนี้ได้ชี้ถึงพระอินทร์ว่า เป็นผู้ที่อยู่บนสวรรค์เป็นผู้ปกครองสูงสุดบนสวรรค์ ซึ่งมีเวลาต่าง ๆ เป็นผู้ปกครองของตน

การมีสถานะตำแหน่งเป็นผู้ปกครองสูงสุด ทำให้มีอำนาจมากตามไปด้วยนั้นก็เช่นเดียวกับมนุษย์, ยักษ์, สัตว์ นี่เป็นเครื่องชี้บอกอย่างหนึ่งของความเชื่อที่ว่าผู้ปกครองสูงสุดคือ ผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์นั่นเอง ซึ่งพระมหากษัตริย์และราชวงศ์จะมีอำนาจสูงสุดกว่าประชาชนทั่วไปในรัฐ และสวรรค์เป็นดินแดนของผู้ที่มีอำนาจทุกคน ดังนั้น ผู้ที่เกิดจากสวรรค์มาจากสวรรค์ จึงได้รับการเคารพและยอมรับจากผู้มีอำนาจอื่น ๆ ในจักรวาล

⁶⁹ปรีชา ทิตทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 73.

2. การยืมมั่นในธรรมะ

ผู้ที่มีธรรมะมักจะได้รับ การเคารพเชื่อมั่นจากผู้อื่นเสมอ ๆ ธรรมะเป็นคำสั่งสอนที่ทุกฝ่ายจะต้องปฏิบัติตาม การที่พระอินทร์ยืมธรรมะทำให้ผู้อื่นเชื่อฟังธรรมะได้กลายเป็นหลักสำคัญในการจำแนกวิถีชีวิตที่ดีและไม่ดี วรรณกรรมเรื่อง สังข์ศิลป์ชัย ได้กล่าวถึงพระอินทร์สอนธรรมะแก่ยักษ์ ซึ่งยักษ์ก็ยอมเชื่อฟัง ว่า

ชาติที่บุญ <u>โค</u> น้อย	หีนะ <u>ชน</u> ชาติ <u>ชั่ว</u>
เชื่อ <u>หน่อ</u> เหมา	หนาม <u>น้อย</u> แค่ <u>ไทร</u>
<u>เพิ่น</u> นั้น <u>แวน</u> นาม <u>เชื่อ</u>	<u>ขนุน</u> ลอม <u>มี</u> ม่วง
อย่า <u>ไค</u> บัง <u>เบียด</u> ผู้	<u>บุญ</u> กว้าง <u>บ่</u> ตี
.....	.....
<u>ค่อม</u> ว่า <u>อิน</u> ทร <u>กล่าว</u> แล้ว	<u>มาร</u> เล่า <u>ยอม</u> มือ
มา <u>ย</u> โม <u>หัง</u>	<u>ขอ</u> บ <u>ทุก</u> พระ <u>อิน</u> ทร <u>दान</u>
<u>มัน</u> ก็ <u>คืน</u> <u>เมื่อ</u> หอง	<u>มุน</u> เ <u>เชีย</u> ร <u>ของ</u> เกา ⁷⁰

ศัพท์ : โค = คน, หีนะชน = คนชั่ว, เพิ่น = ท่าน, มี = ขนุน, ค่อมว่า = ครั้นแล้ว, มาร = ยักษ์, เมื่อ = กลับบ้าน, มุนเเชียร = ปราสาท
เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์ได้สั่งสอนยักษ์เมื่อยักษ์รบกับสังข์ศิลป์ชัยว่าให้หยุดรบ เพราะยักษ์นั้นเป็นผู้มีบุญน้อย เปรียบเสมือนหนามเล็ก ๆ ในป่าเขา แต่สังข์ศิลป์ชัยเป็นผู้มีบุญเปรียบเสมือนผลไม้ เช่น ขนุน มะม่วง (ผลไม้มีค่ามากกว่าหนาม) เมื่อพระอินทร์สั่งสอนเสร็จแล้วยักษ์ก็ยอมรับและยกมือไหว้ ยักษ์ก็กล่าวขอบุญพระอินทร์แล้วก็ยอมกลับบ้าน

วรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่ ได้กล่าวถึงการมีธรรมะของพระอินทร์แสดงออกคือ การมาห้ามทัพการรบระหว่างผาแดงกับพญานาค โดยสอนว่า ไม่ควรจะอาฆาตพยาบาทซึ่งกันและกัน และกล่าวว่าผู้ที่จะไถ่นางไอ่ไปครองนั้นเป็นเรื่องอนาคต เมื่อพระศรีอารยเกิดเป็นพระพุทธเจ้าแล้วจะเป็นผู้ตัดสินเองว่าใครจะไถ่นางไอ่ไปครองตั้งเนื้อความกล่าวไว้ว่า

⁷⁰ปรีชา พัดทอง, สังข์ศิลป์ชัย, หน้า 418-419.

บ่ให้	อาผาดม้าง	สองข้างพ่ายหนี
	พญาที่เจ้า	คืนเมื่อเมืองลุ่ม
	พญานาคเจ้า	ครองสร้าง แม่น้ำ
อันว่า	กัณฑ์ท้าว	เทียมทงนางไอ่
จักว่า	ใสบิโคกล้อมกลิ้ง	เป็นเหง้ามิ่งเม็ช เจ้าเฮย
	กาลไปหน้า	พระศรีอารยลงโศก
เป็น	พระพุทธเจ้า	ในพื้นโลกคน
จึง	มาตักสินไห้	ผาแดงพญานาค
โผน	อช็ไค้อยู่ซ้อน	ไปหน้าส่องบ่เห็น นั้นแล้ว ⁷¹

ศัพท์ : ม้าง = ทำลาย, คืนเมื่อ = กลับบ้าน, ลุ่ม = เมืองมนุษย์, กัณฑ์ = ชื่อภาค
 กัณฑ์, ไส = ไคร, โศก = โปรก, จึง = จึง, ซ้อน = รวมคู่
 บ่เห็น = ไม่เห็น

เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์ไคลงมาห้ามการรบระหว่างผาแดงและพญานาคให้หยุดรบ ไค้แต่ละฝ่ายกลับบ้านของคนตามเดิม พร้อมทั้งสอนว่าอย่าไค้อาฆาตพยายามทักัน สำหรับนางไอ่นั้นพระศรีอารยเมื่อเกิดเป็นพระพุทธเจ้าแล้วจะมาตักสินเองว่า ไครจะไค้นางไอ่ไปครอง

จากเนื้อความทั้ง 2 เรื่องนี้ยกมานี้ไค้ถึงปัจจุัยที่พระอินทร์มีอำนาจขึ้นมาว่า ธรรมะเป็นปัจจุัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง การที่พระอินทร์มีธรรมะและสอนธรรมะแก่ผู้อื่น ทำให้ไค้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่นโดยทั่วไป เรื่องสังข์ศิลป์ชัย ไค้กล่าวถึงการที่พระอินทร์มาห้ามทัพและสอนธรรมะแก่คู่สงคราม ดังที่กล่าวถึงสอนแก่ยักษ์ถึงเรื่องทำที่ต่อผู้มีบุญว่า คนควรจะทำอย่างไร และยักษ์ก็เชื่อฟังแต่โดยดี ส่วนเรื่องผาแดง-นางไอ่ ก็กล่าวถึงการสอนธรรมะเรื่องไม่ควรอาฆาตพยายามทักัน

ปัจจุัยเรื่องธรรมะนี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงการให้ความเคารพ, ยึดมั่นในศาสนา ผู้มีอำนาจมากจะค้องเป็นผู้ที่มีธรรมะด้วยเสมอ ผู้มีธรรมะจะไค้อยู่ในสวรรค์ นี่เป็นแนวคิดที่ปลูกฝังมานาน

⁷¹ กรมวิชากร กระทรวงศึกษาธิการ, นิทานเรื่องท้าวผาแดง-นางไอ่ และประเพณีบุญบั้งไฟ, หน้า 158.

3. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาค้าง ๆ

เวทมนต์คาถาค้าง ๆ ถือเป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา ผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์ด้านนี้มากก็จะทำให้มีอำนาจมากตามไปด้วย เพราะความรู้จะสามารถที่จะแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้ วรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม ได้กล่าวถึงการยอมรับอำนาจของยักษ์ต่อพระอินทร์ เพราะเชื่อมั่นในความรู้ในศาสตร์ด้านนี้ของพระอินทร์ จึงไปขอเรียนวิชาจากพระอินทร์ ดังวรรณกรรมกล่าว

พระกัณห์ของขึ้นเวหาอากาศ
 เหาะหอบเตนทะยานขึ้นสู่สวรรค์
 ถึงที่เทโวไทอินทาคณประเสีฐ
 ประนมบอบนิ้วทูลไหว้ชู้ประการ
 หานโท ท่อนพระเพ็งชีวิคช้อยเอย
 ขอพระกฤษาโผคหายคนไย
 ช้านอยเนาแห่งทองมนุสโลกเมืองคน ที่ขุน
 ทวาใ้ผู้สอนศาสตร์ศิลป์มีในพื้น
 ช้านอยคิดต่อเจ้าคณประเสีฐหงสวรรค์ พายที
 ก็จึงหันตนมาขอดตีนจอมเจ้า
 ขอแก่เทโวไท่มงคูลคณประเสีฐ
 สอนสั่งข้าคำชู้ประการพระเอย⁷²

ศัพท์ : เทโว = เทพ, ผู้เป็นใหญ่, ประนม = พนมมือ, ชู้ประการ = ทุกประการ,
 หานโทสทอน = ขอดกัษ, เพ็ง = ฟุ้ง, กฤษา = กรุณา, คนไย = คนชาย,
 เนา = พัก, อาศัย, โผ = ไคร, คิด = คิด, ขอด = ถึง

เนื้อความนี้หมายความว่า ยักษ์ได้เหาะขึ้นไปบนอากาศไปถึงสวรรค์ถึงที่พักของพระอินทร์ ยักษ์ได้กราบไหว้ขอดกัษแล้วกล่าวขอความช่วยเหลือจากพระอินทร์ โดยกล่าวว่า ตนอยู่ในเมืองมนุษย์ไม่มีใครสอนศิลปศาสตร์ให้ คิดถึงพระอินทร์จึงมาหาขอให้พระอินทร์ช่วยสอนเวทมนต์ให้ด้วย

⁷²พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ, พระลัก-พระลาม(รวมเกียรติ), หน้า 2.

วรรณกรรมเรื่อง พญาคันคาก ได้กล่าวถึงความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ของพระอินทร์ โดยกล่าวไว้ตอนที่พระอินทร์ลงมาเนรมิตปราสาทราชวังให้เป็นที่พักแก่พญาคันคาก พร้อมทั้งเหาะไปเอนางแห่งอัครกुरुทวีปมาเป็นภรรยา ว่า

อิทรจึงเนรมิตตั้งผาสาทมุงมดี   ภายในมีหมื่นเสาทันห้อง
ปราสาททองแก้ว พิรุณย์โหมราช   แก้วมทานิลูปลาดหินทลายกว้างยาวงาม
ฝานั้นแอมแก้ว แก่นธำมะรงค์   เม็งช่อนลับ อุปลาย เหลือองเหลือม

.....
 กาลนั้นอินทร์จึงเหาะคว่นขึ้นไปเมืองอัครกुरुทวีป อุ่มหอบไฉนางแก้วคว่นมา
ถึงแห่งห้องปราสาทอินทร์แปลง   วางแหงศรีแทนคำวิมานแก้ว
บรรพจรแล้ว พระยาอินทร์สอนสั่ง   ใหนางเป็นมิ่งแก้วมาท้าวเทียบเทียบ⁷³

คำท : เนรมิต = เนรมิต, ผาสาท = ปราสาท, มุงมดี = สร้างหลังคาด้วยแก้ว,
 หมื่นเสา = เสาหมื่นต้น, ทันห้อง = ห้อง 1 ทันห้อง, ปราสาท = ปราสาท,
 แอม = สร้างฝายบ้าน, อุป = รูป, เหลืองเหลือม = สลใส่สีเหลืองงาม,
 ถึง = ถึง, แปลง = สร้างขึ้น, บรรพจร = จบ, เสร็จ

เนื้อความนี้หมายความว่าความถึง พระอินทร์ได้สร้างปราสาทที่มุงหลังคาด้วยแก้วหลังใหญ่ใช้เสาดิ่ง 1 หมื่นต้น สร้างห้องพักถึง 1 ทันห้อง, ยอดปราสาทก็ประดับด้วยแก้ว, ฝายก็ทำสลักลวดลายต่าง ๆ อย่างสวยงาม ต่อมาพระอินทร์จึงเหาะไปเมืองอัครกुरुทวีปไปอุมนางงามเมืองนี้มาที่ปราสาท และบอกแก่พญาคันคากว่าพระอินทร์นำมาให้เป็นภรรยา

จากเนื้อความทั้ง 2 เรื่องนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้พระอินทร์มีอำนาจ เป็นที่เคารพเชื่อฟังจากผู้อื่น คือ มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่างๆ สามารถที่จะแสดงอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ ได้ วรรณกรรมเรื่องพระลัก-พระลाम ได้กล่าวถึงการที่ยกย่องรับอำนาจของพระอินทร์ เพราะเชื่อว่าพระอินทร์เป็นผู้ที่มีความรู้ในค่านนี้มากกว่าใคร ๆ จึงต้องการไปเรียนวิชานี้ด้วย ถ้าพระอินทร์ไม่มีความรู้ในศาสตร์ค่านนี้ ยักยักก็คงจะไม่ยอมรับอำนาจและคงไม่ยอมไปขอเรียนวิชาด้วยเป็นแน่ ส่วนวรรณกรรม--เรื่อง พญาคันคากก็ได้กล่าวถึงการแสดงอำนาจของพระอินทร์ คือสามารถที่จะเหาะเกิน

⁷³ ผาน วงษ์อ้วน, พญาคันคาก, หน้า 13-14.

เกินอากาศได้ สามารถที่จะหาผู้หญิงที่สวยงามที่สุดมาเป็นภรรยาแก้หูดาคันตากได้ สามารถที่จะเนรมิตปราสาทหลังใหญ่ที่สวยงามขึ้นมาได้ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะพระอินทร์มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ มากกว่าคนอื่นนั่นเอง ผู้สนใจเชื่อฟัง เคารพ และขึ้นต่อ

ปัจจัยตัวนี้ก็เหมือนกับผู้มีอำนาจทุกฝ่าย คือ จะต้องมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่พิสูจน์ไม่ได้นี้ได้ปลุกฝังมานาน และเป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า ผู้มีอำนาจจะต้องมีความรู้ด้านนี้เสมอ จึงจะสามารถแสดงอำนาจของตนได้อย่างกว้างขวาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้พระอินทร์มีอำนาจขึ้นมา นั่นคือ แคนสวรรค์อันเป็นแดนที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีความมั่งคั่งและสวยงามมาก

วรรณกรรมเรื่อง จำปา 4 ต้น ได้กล่าวถึงเมืองสวรรค์ ว่า

แต่นั้นอินทร์ก็ค้นผองขึ้นเวหาอากาศ
 ย่องย่องผายผายล้ำลงบน
 ก็จึงเลยถึงเทววิไชยนต์ผาสาท
 พระก็เข้าสู่ห้องวิมารแก้วอยู่เย็น
 อันว่านางสวรรค์ฟ้าวิค้ำกั้วัดแก้ว
 ส่ามหมื่นเข้าชวาช่ายอยู่สะลอน
 สู่ชาดาเจ้าเทียมพระอินทร์เยี่ยงห่าง
 บ่หอนมีว่างเว้นยามได้ขยับยามแท้แล้ว⁷⁴

ศัพท์ : อินทร์ = พระอินทร์, จึง = จึง, ถึง = ถึง, ผาสาท = ปราสาท,
 วิ = หัก, เยี่ยง = ใกล้ชิด, บ่หอนมี = ไม่มี

เนื้อความนี้หมายความว่า หลังจากที่พระอินทร์ลงมาช่วย 4 กุมารแล้วก็ได้เหาะขึ้นไปบนอากาศ และได้มาถึงปราสาทของตน ซึ่งมีนางฟ้าคอยปรนนิบัติอยู่มากมาย มีนางสุชาดาซึ่งเป็นมเหสีนั่งอยู่เคียงข้าง พระอินทร์มีแต่ความสุขความสบาย

วรรณกรรมเรื่อง พระลัก-พระลาม ก็กล่าวถึงเมืองสวรรค์ตอนที่นางสุชาดาจะมาเกิดในเมืองมนุษย์โดยนางส่งลาที่หักของตนไว้ว่า

แต่นั้นศรีสะอาดแก้วต่านสั่งวิชัยนต์

แกลงต่างามอนเหตุด้วย

คอยอยู่ที่เขอ

ยาบ ๆ เหลื่อมหอบปรากฏปราสาทกุเอย

⁷⁴พระอริยานุวัตร, จำปา 4 ต้น, หน้า 236.

ลาทั้งยอดช่อฟ้ามะติแกว เขือคำที่เอย

.....

คอยอยู่ที่เขยฝูงเสื่อแกวเป็นอาสนาทิพย์ กูเอย

กับทั้งพิทานทองม่านคำกางกัน

.....

อยู่ที่เขยดาวะดิงส์แกวเมืองสวรรค์สนุกยิ่ง กูเอย

ฝูงหมู่ของทิพย์พร้อมเหลือล้นอเนกนอง⁷⁵

ศัพท์ : วิชัยชนต์ = ปราสาท, คอยอยู่ = คอยอยู่, เขือคำ = ทองคำที่สวยงามสดสกา

ดาวะดิงส์ = สวรรค์ชั้นดาวดิงส์, อเนกนอง = มาก

เนื้อความนี้หมายความว่า นางสุชาดาก่อนที่จะลงมาเกิดในเมืองมนุษย์ได้ตั้ง
ลาที่ปักของตนเช่น สิ่งลาปราสาท, ลาช่อฟ้า, ลาเทียน, ลาของทิพย์, และลาสวรรค์

จากเนื้อความทั้งจำปา 4 ต้น และพระลัก-พระลาม นี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความ
เจริญรุ่งเรืองของสวรรค์ซึ่งเป็นแดนที่ปักของพระอินทร์ว่า สวยงาม รุ่งเรือง สะดวกสบาย
มาก เช่น ที่ปักก็เป็นปราสาทที่ใหญ่โตและสวยงาม มีนางสนมปรนนิบัติ อาหารก็อาหาร
ทิพย์ ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนสวยงาม ไม่มีความทุกข์อะไรเลย สภาพบ้านเมืองเช่นนี้เป็น
ปัจจัยที่ทำให้หมู่ปกครองมีอำนาจขึ้นมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁵พระอริยานุวัตร. เขมจารีเดระ, พระลัก-พระลาม(รามเกียรติ์), หน้า 4.

5. ของวิเศษประจำตัว

ของวิเศษ คือ สิ่งของ อาวุธ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์ได้ พระอินทร์มีของวิเศษเหล่านี้ประจำตัว และสามารถที่จะใช้สิ่งนี้ทำตามที่ต้องการได้

วรรณกรรมเรื่อง กาฬะเกษ กล่าวถึงของวิเศษของพระอินทร์ตอนหนึ่ง ซึ่งพระอินทร์ได้มอบของวิเศษแก่กาฬะเกษก่อนที่จะลงมาเกิดว่า

เจ้าจงลงไปด่อนตามกรรมภูวนาด
 ค้นหากหมดยาปแล้วศรีให้ส่งนำ ท่อแล้ว
 กับทั้งพระขรรค์แก้ว อาคมศาสตร์ เทพ
 ลงส่งให้ทั้งง้าวดาบศรี⁷⁶

ศัพท์ : ไปด่อน = ไปเดอะ, ภูวนาด = กาฬะเกษ, ค้นหาก = แม้ว,
 อาคม = วิชาอาคม, ศาสตร์ = ความรู้

เนื้อความนี้หมายความว่า พระอินทร์ได้สั่งให้กาฬะเกษไปเกิดใช้ชาติกรรมที่ เคยก่อไว้ ถ้าหากหมดเวรกรรมแล้วจึงค่อยกลับคืนมา พระอินทร์ยังได้มอบของวิเศษแก่กาฬะเกษ เช่น ดาบ, ธนู, ง้าว เป็นต้น

วรรณกรรมเรื่อง ท้าวกำกาคำ ได้กล่าวถึงของวิเศษที่พระอินทร์ให้แก่ท้าวกำกาคำก่อนที่จะมาเกิดตอนหนึ่ง คือ

ท่อกีเอาแหวนแก้ว อัมมะโรง ลูกประเสริฐ
 สู้ปล้ำ ก้อย ขาท้าวพระยอดอินทร์แต่นั้น⁷⁷

ศัพท์ : อัมมะโรง = แหวน, สู้ = ปล้ำ, ก้อย = นีวก้อย, ขาท้าว = ท้าวกำกาคำ
 เนื้อความนี้หมายความว่า ก่อนที่ท้าวกำกาคำจะมาเกิด พระอินทร์ได้มอบแหวน

วิเศษให้

เนื้อความทั้ง 2 เรื่องที่ยกมานี้ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดพระอินทร์มีอำนาจขึ้นมาคือ ของวิเศษต่าง ๆ ซึ่งก็มีหลายชนิด ของวิเศษเหล่านี้พระอินทร์อาจแบ่งให้ผู้อื่นผู้ใดก็ได้

⁷⁶ พระอริยานุวัตร, กาฬะเกษ, หน้า 21.

⁷⁷ สุกัญ สมนิจตริปัญญา, ท้าวกำกาคำ, หน้า 3.

6. รูปร่างที่งดงาม เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พระอินทร์มีอำนาจขึ้นมา วรรณกรรม
เรื่อง พญาคันคาก ได้กล่าวถึงความงามของพระอินทร์ โดยกล่าวถึงตอนที่พญาคันคาก-
ถอดรูปว่า

งามคือคั่งอินทร์แปลงคั่งพระจันทร์เพ็งแจ่ม

คือคั่งอินทร์ทงย้อยวิมานทองผาสาท

คาบท้าวโลกโลดไวังามย้อยคั่งพระอินทร์ นั้นแล้ว⁷⁸

ศัพท์ : แปลง - แปลงกาย, คั่ง - เสมือน, เพ็ง - วันเพ็ญ, แจ่ม - สว่าง,
ทง - ถรอบครอง, ผาสาท = ปราสาท, คาบ = ร่างไม่แท้ที่ห่อหุ้มร่าง
จริงไว้, โลด - ถอดออก

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อพญาคันคากถอดรูปแล้ว ร่างที่แท้จริงมีความ
งดงามมากคั่งพระอินทร์แปลงกายใสสว่างคั่งพระจันทร์วันเพ็ญ

วรรณกรรมเรื่อง กาสะเกษ ก็กล่าวถึงความงามของพระอินทร์โดยเปรียบเทียบ
เทียบความงามของกาสะเกษว่า งดงามคั่งพระอินทร์แปลงกายมา คั่งเนื้อความตอนที่
กาสะเกษเข้าหานางมาลีจันทร์ ว่า

เบิ่งพันจ้เทียนสี่สร้งงามชูป

กลิ่นท้าวแห่งคือบ่คือ

.....

บาดานท้าวอินทร์แปงชูป

หลังลำนองอินค้ำมอญ⁷⁹

ศัพท์ : เบิ่ง = มอง, ชูป = รูป, กลิ่น = เกิน, ท้าว, บ่คือ = ไม่เหมือน,
บาดาน = กาสะเกษ, แปงชูป = แปลงกาย, หลังลำ = มองดู

เนื้อความนี้หมายความว่า เมื่อกาสะเกษเข้ามาหานางมาลีจันทร์อีกครั้ง นาง
จำไม่ได้ เพราะรูปร่างสวยงามมากคั่งพระอินทร์แปลงกายมา

⁷⁸ ห่าน วงษ์อ้วน, พญาคันคาก, หน้า 15.

⁷⁹ พระอริยานุวัตร, กาสะเกษ, หน้า 95.

จากเนื้อความทั้ง 2 เรื่องที่ยกมาได้ชี้ให้เห็นลักษณะหนึ่งของพระอินทร์ ทั้งคำ
เปรียบเทียบที่รูปร่างสวยงามมาก และนี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

พระอินทร์เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในจักรวาล ปัจจัยที่ทำให้พระอินทร์มีอำนาจเป็นที่ยอมรับแก่สรรพสิ่งต่าง ๆ คือ

1. แหล่งกำเนิดบนสวรรค์ และสถานะตำแหน่ง - การที่พระอินทร์เป็นผู้ปกครองสูงสุดบนสวรรค์ ทำให้ทุกฝ่ายยอมรับในอำนาจ เพราะเชื่อว่าสวรรค์เป็นดินแดนของผู้มีอำนาจ
2. การยึดมั่นในธรรมะ - ผู้ที่ยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนาจะได้รับความเคารพเชื่อถือจากผู้อื่นมาก ยิ่งผู้ที่เคร่งครัดเท่าไรจะยิ่งได้รับการยอมรับยิ่งขึ้น พระอินทร์เป็นผู้ที่เคร่งครัดในธรรมะมาก เป็นผู้พิทักษ์รักษาและปกป้องศาสนาจึงได้รับการเคารพจากทุก ๆ ฝ่ายในจักรวาล
3. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ - นี่เป็นปัจจัยสำคัญมาก ผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้มากและลึกซึ้งเท่าใดก็จะทำให้สามารถแสดงอำนาจมากเท่านั้น พระอินทร์เป็นผู้ที่มีความรู้ด้านนี้มากกว่าผู้อื่นจึงได้รับความเชื่อถือจากผู้อื่นมาก ในจักรวาลนี้ไม่มีใครที่จะมีความรู้ด้านนี้มากเท่ากับพระอินทร์
4. ของวิเศษประจำตัว - ของวิเศษเป็นอาวุธ สิ่งของ หรือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์ได้ พระอินทร์มีสิ่งนี้มากมายจึงทำให้มีอำนาจขึ้นมามากได้
5. รูปร่างที่งดงาม - พระอินทร์เป็นผู้ที่มีรูปร่างที่งดงามมาก ลักษณะเช่นนี้ทำให้ผู้อื่นยอมรับในอำนาจมาก
6. ความเจริญรุ่งเรืองและ ความมั่งคั่งของรัฐและผู้ปกครอง - ปัจจัยนี้เป็นการอธิบายสภาพดินแดนสวรรค์ที่มีแต่ความรุ่งเรือง สนุกสบาย ปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ได้ชี้ให้เห็นว่าในจักรวาลนั้นมีหลายภิกขุ เช่น สวรรค์, โลกมนุษย์และบาดาล เป็นต้น

ในจักรวาลประกอบด้วยรัฐต่าง ๆ จำนวนมากมาย และสวรรค์เป็นที่ที่มีอำนาจมากที่สุด เป็นดินแดนที่สงบ รื่นรมย์ เป็นดินแดนของผู้มีอำนาจอาศัยอยู่ สวรรค์เป็นที่หมายปองของสัตว์โลกต่าง ๆ ทุก ๆ คนก็ต้องการไปอยู่บนสวรรค์ เพราะดินแดนอื่น ๆ

นั้นเต็มไปด้วยความขากลำบาก ความไม่สงบและความทุกข์ ไม่เหมือนกับสวรรค์
 สวรรค์จึงเป็นแหล่งอำนาจที่สำคัญที่สุดในจักรวาล และผู้ปกครองสูงสุดคือพระอินทร์ก็คือ
 ผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในจักรวาล สวรรค์เป็นดินแดนที่ขี้มึนในธรรมชาติ นี้ก็ทำให้เห็นถึง—
 การเคารพยกย่องศาสนา ผู้ที่เคร่งครัดในศาสนาจะทำให้ผู้นั้นมีโอกาสไปอยู่บนสวรรค์
 เพราะทำแต่ความดี นอกจากนั้นผู้ที่อยู่บนสวรรค์ก็เป็นผู้ที่มีความรู้ในศิลปะเกี่ยวกับเวท-
 มนต์คาถาต่าง ๆ ด้วย นี่เป็นความเชื่อในไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นความคิดดั้งเดิมซึ่งปลูก
 ฝังมายาวนาน ผู้ปกครองสูงสุดคือพระอินทร์ย่อมมีความรู้ด้านนี้มากกว่าผู้อื่นในสวรรค์

ความเชื่อเกี่ยวกับสวรรค์และพระอินทร์นั้น ปัจจุบันก็ยังเป็นแนวคิดที่ยังดำรง
 อยู่ในสังคมไทยอย่างมาก ถึงจะปรากฏให้เห็นเรื่องการทำบุญทำทานของมนุษย์ก็มีจุด—
 ประสงค์ต้องการไปเกิดบนสวรรค์ เพราะการดำรงชีวิตในโลกมนุษย์เต็มไปด้วยปัญหา
 และความขากลำบาก สำหรับความเชื่อเรื่องพระอินทร์นั้นปัจจุบันในภาคอีสานก็ยังคงยึด
 มั่นอยู่มาก ประชาชนยังยึดเป็นที่พึ่งทางใจอยู่ และมักจะขอความช่วยเหลือเมื่อตนเอง
 ประสบความลำบากหรือต้องการให้ตนประสบความสำเร็จในชีวิต

แนวความคิดเกี่ยวกับเทวดาหรือเทพเจ้าในทางตะวันตกนั้นให้ความสำคัญใน
 ยุคกลางมาก สันตะปาปาและพวกพระพยายามอ้างความชอบธรรมในการปกครองว่าตน
 เป็นตัวแทนศาสนา รับบัญชาจากสวรรค์มาปกครอง แนวคิดนี้มีลักษณะคล้ายอีสาน คือ
 การยกย่องให้ความสำคัญและเชิดชูศาสนามาก อย่างไรก็ตาม โดยส่วนใหญ่แล้วนักคิด
 ตะวันตกไม่เน้นการศึกษาเรื่องพระเจ้า แต่เน้นที่การปกครองโดยมนุษย์ ซึ่งเฉพาะผู้
 ปกครองที่เป็นมนุษย์เท่านั้น โดยเฉพาะนักคิดสมัยใหม่ เช่น กลุ่มสัญญาประชาคมก็ยังปฏิเสธ
 เสธอำนาจจากสวรรค์ เพราะเชื่อในอำนาจของประชาชนในการปกครอง

วรรณกรรมนิทานอีสานแทบทุกเรื่องมักจะกล่าวถึงพระอินทร์เสมอ ไม่มากก็น้อย
 บางเรื่อง พระอินทร์ก็แสดงบทบาทมาก โดยเฉพาะวรรณกรรมที่กล่าวถึงกำเนิดของผู้ปก
 ครองที่มาจากสวรรค์ เพราะเมื่อพระอินทร์ส่งลงมาเกิดแล้ว ก็มักจะติดตามช่วยเหลือ
 ผู้ปกครองผู้นั้นในยามขากลำบาก เช่น เรื่องสังข์ศิลป์ชัย, กาฬะเกษ, จำปา 4 ต้น,
 พญาตันตลก เป็นต้น แต่วรรณกรรมบางเรื่องก็ปรากฏบทบาทของพระอินทร์น้อย เช่น
 ผาแดง-นางไอ่, ขุนทิ้ง, ชูลู-นางอ้ว เป็นต้น

วิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ

ตามแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจที่ศึกษาจากวรรณกรรมนิทานอีสานนี้ จะเห็นว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่มีอำนาจขึ้นมา นั้น ทั้งจากการศึกษาใน-
กรณีของมนุษย์, ยักษ์, สัตว์, ผี, นกบวช และพระอินทร์นั้น หอจะสรุปรวมทั้งหมดของ
ปัจจัยต่าง ๆ มี 10 อย่าง คือ

1. แล่งกำเนิดจากสวรรค์
2. สถานะตำแหน่งสูงในรัฐ
3. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ
4. กองทัพอันใหญ่โตและเข้มแข็ง
5. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ
6. การยึดมั่นในธรรมะ
7. ชองวิเศษประจำตัว
8. รูปร่างที่สวยงาม
9. กำลังกายที่แข็งแรง
10. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

1. แล่งกำเนิดจากสวรรค์

ตามความเชื่อในวรรณกรรมนิทานอีสานนี้ สวรรค์เป็นดินแดนแห่งสันติสุข,
รื่นรมย์ มีแต่ความสนุกสนานสบาย ไม่มีความเดือดร้อนอะไรทั้งสิ้น สวรรค์เป็นดินแดน
ของผู้มีบุญอาศัยอยู่และผู้ที่อยู่บนสวรรค์หรือมาจากสวรรค์ล้วนเป็นคนดีและเป็นผู้ที่มีอำนาจ
ทั้งสิ้น สวรรค์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดอำนาจขึ้นมา นี้สะท้อนถึงแล่งกำเนิดและที่
อยู่ของผู้มีอำนาจ ผู้ที่มีอำนาจทุกตนล้วนอยู่บนสวรรค์หรือมีถิ่นที่เกิดจากสวรรค์ล้วนเป็นที่-
ยอมรับและเคารพจากทุกฝ่ายในจักรวาล

แนวความคิดเช่นนี้ต่างจากนักคิดตะวันตกมาก เพราะในสังคมหรือทฤษฎีการ
เมืองตะวันตกโดยทั่วไปไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ เช่น Plato ก็มองว่าราชาปราชญ์ใน
สังคมอุดมคติของตนเป็นมนุษย์ เกิดในโลกมนุษย์ ไม่ใช่มาจากสวรรค์ หรือ Machiavelli
เช่นกัน ก็มองว่าผู้ปกครองคือมนุษย์มาจากโลกมนุษย์หรือแนวคิดสัญญาประชาคม เช่น Locke,
Rousseau , Montesquieu ก็เชื่อว่าผู้ปกครองไม่ได้มาจากสวรรค์

สาเหตุที่แตกต่างกันเช่นนี้ เพราะเป็นความเชื่อที่แตกต่างกันของนักคิดแต่ละ

สังคม โดยแนวคิดอิสานเชื่อว่าสังคมในอุดมคติไม่ใช่ในโลกมนุษย์แต่อยู่ในดินอื่น คือ สวรรค์ ที่เป็นอิทธิพลของพุทธศาสนาในสังคมอิสานที่มีความเชื่อเรื่องบุญ-กรรม คนที่ทำความดีมาก ก็จะได้รับบุญและจะได้ไปเกิดในสวรรค์ ผู้ที่ทำความชั่วมากก็จะไม่ได้รับบุญและจะไปเกิดในนรกอันเป็นดินแดนที่ขาลำบาก เป็นที่อยู่ของคนบาป สวรรค์จึงเป็นแนวคิดที่สำคัญของพุทธศาสนา เป็นสังคมในอุดมคติ ส่วนของตะวันตกนั้นไม่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนา แต่เป็นแนวคิดที่เกิดจากการศึกษาด้วยตนเอง การค้นคว้าสภาพต่าง ๆ ด้วยตนเอง การอาศัยประสบการณ์ในการสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ดังนั้น แนวคิดจึงอยู่ในขอบเขตของโลก-มนุษย์ อยู่ในขอบเขตของความสัมพันธ์กันในสังคมมนุษย์ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามในสังคมยุโรปยุคกลางที่มีอิทธิพลของศาสนาคริสต์ครอบงำอยู่ นักคิดในยุคนี้ เช่น St. Augustine, Thomas Aquinas ก็ให้ความสำคัญกับพระเจ้าและสวรรค์มาก แนวคิดต่าง ๆ ที่เสนอออกมาจึงมักรับใช้ศาสนาเป็นสำคัญ ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดตะวันตกแล้ว วรรณกรรมนิทานอิสานจึงคล้ายกับวรรณกรรมในยุโรปยุคกลาง คือ เป็นวรรณกรรมศาสนานั่นเอง

ปัจจุบันนี้แนวคิดอิสานเปลี่ยนไปบ้าง คือ แม้ว่าความเชื่อเรื่องสวรรค์จะยังไม่หมดไป โดยเฉพาะความเชื่อเรื่องความเป็นสมมุติเทพของสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น แต่โดยทั่วไปแล้วความเชื่อก็มักมุ่งอยู่ที่เรื่องปัจจุบันในโลกมากกว่า เพราะอิทธิพลของแนวคิดระบอบประชาธิปไตยที่แพร่เข้ามาพร้อม ๆ กัน ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีจึงทำให้เกิดแนวคิดที่มองเรื่องที่เกิดขึ้นได้ พิสูจน์ได้ และอำนาจของประชาชนมากขึ้น

2. สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐ

สถานะและตำแหน่งในรัฐนับเป็นปัจจัยที่สำคัญมากอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลและสรรพสิ่งต่าง ๆ มีอำนาจขึ้นมา ในรัฐ ๆ หนึ่งนั้นจะแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มที่สำคัญ คือ ผู้ปกครอง, ข้าราชการ และประชาชน การมีสถานะและตำแหน่งที่สูงคือเป็นกษัตริย์นี้จะเป็นสิ่งที่สำคัญมาก คือจะทำให้มีอำนาจขึ้นมา สถานะตำแหน่งดำรงควบคู่ไปกับการมีอำนาจเสมอ ถ้ามีสถานะและตำแหน่งสูงก็จะมีอำนาจมาก ถ้ามีสถานะและตำแหน่งต่ำก็จะมีอำนาจน้อย ถ้าเป็นประชาชนธรรมดา ก็จะไม่มีอำนาจเลย

แนวคิดเช่นนี้มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างจากแนวคิดตะวันตก คือ แนวคิดตะวันตกบางยุคบางสมัยก็ให้ความสำคัญกับสถานะตำแหน่งสูงที่เป็นกษัตริย์ แต่บางยุคก็ไม่เชื่อในเรื่องนี้ โดยให้ความสำคัญกับอำนาจของประชาชนมากกว่า นักคิดบางท่าน เช่น

Plato , Machiavelli , ก็ให้ความสำคัญกับสถานะตำแหน่งเป็นอย่างสูง เช่น แนวคิดเรื่องราชาปราชญ์ของ Plato หรือผู้ปกครองในทัศนะของ Machiavelli ก็เชื่อเรื่องชนชั้นสูงและสถานะตำแหน่งของผู้ปกครองมาก แต่เมื่อสังคมพัฒนาไปแล้ว แนวคิดเรื่องอำนาจของประชาชนก็มาแทนที่ โดยเฉพาะแนวคิดกลุ่มสัญญาประชาคม เป็นต้น

สำหรับความเหมือนกันและความแตกต่างของทั้งอีสานและตะวันตกเช่นนี้ เพราะ ว่า ในสังคมดั้งเดิมของอีสานนั้นการพัฒนาของสังคมเริ่มจากกลุ่มเล็ก ๆ สังคมเล็ก ๆ แล้วค่อย ๆ พัฒนาใหญ่ขึ้น ในเมื่อเป็นสังคมที่มีขนาดเล็ก การใช้ชีวิตในสังคมยังไม่ซับซ้อนนี้ ในการอยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นที่จะต้องมีส่วนนำของสังคมคอยปกครองดูแลการดำเนินชีวิตในสังคมเพื่อจะช่วยให้สังคมอยู่ได้ด้วยความสงบสุข ถ้าสังคมขาดผู้นำหรือผู้ปกครองแล้วสังคมก็จะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ จะก่อให้เกิดความขัดแย้งแตกแยกจนจะทำให้สังคมนั้นเสื่อมสลายไปได้ ดังนั้น ในสังคมจึงต้องมีบุคคลพิเศษเป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง บุคคลผู้นี้จะต้องมีลักษณะแตกต่างจากผู้อื่นในสังคม คือ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีเลิศกว่าผู้อื่น และสังคมก็ยอมรับและต้องการบุคคลเช่นนี้เป็นผู้นำของตน ดังนั้น ผู้ที่มีสถานะตำแหน่งสูงในรัฐจึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจที่จะปกครองสังคมจนกลายเป็นประเพณีของสังคมว่าผู้ที่มีสถานะตำแหน่งสูงจะต้องมีสิทธิ์, มีอำนาจและมีหน้าที่ที่จะปกครองให้ญาติให้โทษแก่ผู้อื่นในสังคม สถานะเช่นนี้ก็คือพระมหากษัตริย์นั่นเอง สำหรับแนวคิดตะวันตกบางส่วนก็เชื่อมั่นในอำนาจของชนชั้นสูงคือพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะ Plato ก็เพราะมองว่าในสังคมนั้น ผู้ที่เหมาะสมที่จะปกครองคือชนชั้นสูงเท่านั้น เพราะชนชั้นนี้มีคุณสมบัติพิเศษหลายอย่างที่ผู้อื่นไม่มี เช่น จิตสำนึกของชนชั้นคนที่เป็นชนชั้นสูงย่อมเป็นผู้ที่มีเงื่อนไขในการศึกษาหาความรู้ในด้านปรัชญามาก และจะมีความสามารถเข้าใจแนวคิดปรัชญามากกว่าผู้อื่นในสังคม อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมพัฒนาไป ชนชั้นกลางเกิดขึ้นมาก, ชนชั้นนี้ก็ได้เรียกร้องอำนาจการปกครองมาสู่ชนชั้นตน โดยเรียกร้องเสรีภาพ เป็นต้น จึงเกิดกลุ่มสัญญาประชาคมที่นิยมลัทธิเสรีขึ้นมา และได้ขัดแย้งกับระบอบกษัตริย์ที่มีมาแต่ดั้งเดิม เช่น Rousseau เสนอแนวคิดอำนาจประชาชนอย่างสมบูรณ์ที่ปฏิเสธการมอบหรือโอนอำนาจแก่ผู้อื่น เป็นต้น ผู้ปกครองจะต้องเป็นเพียงตัวแทนของประชาชนในการทำงานเท่านั้น แต่อำนาจสูงสุดก็ตกอยู่กับประชาชนอยู่

ปัจจุบันนี้ในสังคมอีสานความเชื่อในสถานะตำแหน่งสูงในสังคมยังฝังอยู่อย่างหนาแน่น เช่น การยอมรับความสูงสุดของสถาบันพระมหากษัตริย์ และในด้านการปกครอง

ที่ใกล้ชิดที่สุด คือ อำนาจของข้าราชการมีอยู่อย่างสูง หรือแม้แต่ในระดับท้องถิ่นเล็ก ๆ
อำนาจของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็มีอยู่มาก เพราะเป็นที่เชื่อโดยทั่วไปว่าผู้ที่มีตำแหน่งต่าง ๆ
ล้วนมีสิทธิ์และหน้าที่ในการปกครองสังคมนั้นเอง อย่างไรก็ตาม เมื่ออิทธิพลแนวคิดประ
ชาธิปไตยแพร่เข้ามา ความคิดในสังคมบางส่วนก็รับเอาแนวคิดอำนาจของประชาชน--
บ้างเหมือนกัน

3. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ นับเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้
บุคคลและสิ่งต่าง ๆ มีอำนาจขึ้นมา ความรู้ในด้านนี้เป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์เป็น
ความเชื่อในสิ่งลึกลับและอำนาจลึกลับ ผู้ที่มีความรู้ด้านนี้มากจะทำให้มีอำนาจมาก ผู้
ที่มีความรู้ในด้านนี้น้อยจะทำให้มีอำนาจน้อยตามไปด้วย เวทมนต์คาถาถือเป็นวิชา, เป็น
ศาสตร์, เป็นความรู้อย่างหนึ่งที่จะต้องเรียนรู้ ผู้ที่มีวิชาความรู้เหล่านี้ก็จะใช้ความรู้ไป
แสดงอำนาจในลักษณะต่าง ๆ กัน ที่สำคัญคือการแสดงออกเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ

แนวคิดเช่นนี้แตกต่างจากตะวันตก เนื่องจากในทางตะวันตกนักคิดส่วนใหญ่-
แม้จะรับรู้เรื่องนี้ แต่ก็ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้ เช่น Plato ก็มองในด้านปัจจัยสถานะ
ตำแหน่ง และความรู้เชิงปรัชญาของผู้ปกครอง Machiavelli ก็มองในเรื่องความรู้ใน
ศิลปะการปกครองของผู้ปกครองหรือกลุ่มสัญญาประชาคม ก็มองในเรื่องอำนาจของประชา
ชนมากกว่า

สาเหตุของความแตกต่างเช่นนี้เพราะว่าในสังคมอีสานดั้งเดิมนั้น วิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำมาก ประชาชนใช้ชีวิตที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มักจะอาศัย
และพึ่งพิงธรรมชาติมาก อาชีพหลักก็คือการเกษตรเป็นสำคัญ มนุษย์เมื่อเห็นปรากฏการณ์
ธรรมชาติต่าง ๆ ก็ไม่เข้าใจ ไม่รู้ว่าทำไมถึงเกิดปรากฏการณ์เช่นนั้น จึงมักเกิดจินตนา
การต่าง ๆ เพื่อตอบปัญหาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ แนวความคิดด้านไสยศาสตร์ที่เชื่อ
เรื่องลึกลับนี้จึงเกิดขึ้น เช่น เรื่องผ่นตก ท้าร้อง ก็จะใช้จินตนาการของตนไปตอบปัญ
หา เช่น เชื่อว่าเป็นเพราะอำนาจพิเศษ ลึกลับ เป็นผู้ออกให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นมา ส่วนใน
ทางตะวันตกนั้นเนื่องจากลักษณะพิเศษของนักคิดที่ให้ความสนใจในเหตุผล, ตรรก และ
เรื่องที่เกิดขึ้นเป็นจริงของมนุษย์ พยายามหาเหตุผลต่าง ๆ ที่จะตอบปัญหาปรากฏการณ์
ทางธรรมชาติ และที่สำคัญคือจะมีการพิสูจน์ในความเชื่อหรือความคิดต่าง ๆ เสมอเช่น
สมัยโบราณนักคิด เช่น Aristotle แม้จะเป็นนักคิดทางการเมืองแต่ก็สนใจศึกษาวิทยา

ศาสตร์ไปด้วย เช่น ชีววิทยา, คณิตศาสตร์ อะตอมิซิสสนใจเรื่องปริมาตรของวัตถุ เป็นต้น ลักษณะพิเศษของสังคมตะวันตก เช่นนี้ทำให้แนวความคิดทางสังคมและการเมืองก็ออกมาในเรื่องที่เห็นได้ พิสูจน์ได้เป็นสำคัญ และมักเกี่ยวข้องกับโลกมนุษย์และวัตถุเป็นสำคัญ ยิ่งระยะเวลาผ่านไปวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีก็ยิ่งเจริญขึ้นเท่านั้น ทำให้แนวคิดแทบทุกด้านอยู่ในวิชาการหรือความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ทั้งสิ้น

ปัจจุบันนี้แนวคิดทางไสยศาสตร์ในสังคมไทยยังไม่หมดไป เพราะเป็นการสืบทอดจากความเชื่อในอดีตที่ปลูกฝังกันมานาน แนวคิดวิทยาศาสตร์และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้ความเชื่อทางไสยศาสตร์ลดความสำคัญลง ประชาชนบางส่วนจึงปฏิเสธไสยศาสตร์ หันมาพิจารณาและเชื่อถือเรื่องที่เห็นได้ พิสูจน์ได้ตามหลักวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น

4. กองทัพอากาศและเข้มแข็ง

กองทัพอากาศและเข้มแข็งนับเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา ในรัฐต่าง ๆ ล้วนจะต้องมีกองทัพอากาศปกป้องรักษาผู้ปกครองและประชาชนในรัฐเสมอ นอกจากนั้นกองทัพอากาศยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการขยายอำนาจรัฐและใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ด้วย รัฐหรือผู้ปกครองที่มีกองทัพอากาศและเข้มแข็งจะเป็นที่เกรงกลัวจากรัฐอื่น และรัฐอื่น ๆ จะยอมมาสวามิภักดิ์ต่อ โดยเกรงกลัวจะถูกรุกราน ดังนั้น แต่ละรัฐจึงได้มีการสะสมและขยายกองทัพอากาศทั้งปริมาณและคุณภาพเพื่อผลประโยชน์ของรัฐตน

ความเชื่อเรื่องการมีกองทัพอากาศและเข้มแข็งนี้ เป็นแนวคิดที่เหมือนกันทั้งของอิสลามและของตะวันตก นักทฤษฎีการเมือง ตะวันตกและทางตะวันออกล้วนกล่าวถึงปัจจัยตัวนี้เหมือนกัน เพราะว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ทุก ๆ สังคม ไม่ว่าจะ เป็นเชื้อชาติ ศาสนา ศีลธรรมใดก็ตาม ก็คือชีวิต ทุกคนต้องรักษาชีวิตเอาไว้และทุกคนล้วนมีสัญชาตญาณในการรักษาชีวิตของตนทั้งสิ้น สิ่งซึ่งจะมาทำลายชีวิตของตนได้ก็คือ--- ความรุนแรง การฆ่ากัน และสงคราม ดังนั้น เพื่อจะรักษาชีวิตของตนเอาไว้ มนุษย์จึงต้องมีกองทัพอากาศของแต่ละรัฐคอยปกป้องรักษาชีวิตของตนและรัฐ การมีกองทัพอากาศเพื่อรักษาตนเอง ทำลายผู้อื่น และใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างกลุ่มและระหว่างรัฐ - ประวัติของมวลมนุษยชาติทุกยุคทุกสมัยและทุกระยะล้วนเต็มไปด้วยการฆ่ากันและสงครามระหว่างมนุษย์ตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน การใช้ความรุนแรงเช่นนี้ก็ไม่ได้หมดไป ถึงแม้จะมีศาสตราของศาสนาใด ๆ ที่พยายามหาทางป้องกันการทำกันเช่นนี้ แต่ก็ไม่สำเร็จ

พุทธศาสนาสอนให้ละเว้นการฆ่าสัตว์, คริสต์ศาสนาสอนให้รักเพื่อนบ้าน แต่ความรุนแรงของมนุษย์ก็ไม่ได้หมดไป พุทธศาสนาวิเคราะห์ว่าเป็นเพราะมนุษย์ยังมีกิเลสอยู่ ยังมีโลก โกรธ หลงอยู่ จึงได้ใช้ความรุนแรงเข้ามาแก้ไขปัญหา นักคิดบางท่านกล่าวว่า-- ความรุนแรงเป็นสัญชาตญาณตามธรรมชาติที่แสดงออกในเรื่องความก้าวร้าวของมนุษย์ Karl Marx กล่าวว่าแม้แต่ความรุนแรงเท่านั้นที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้

ปัจจุบันนี้สังคมมนุษย์ทุกส่วนในโลกก็ล้วนมีความเชื่อเช่นนั้น โดยมองว่าการมีกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการรักษารัฐและขยายอำนาจรัฐ ดังนั้น จึงหาถิ่นสะสมอาวุธทั้งปริมาณและคุณภาพมากมาย เพื่อตอบสนองความเชื่อเช่นนั้น สังครามและความรุนแรงเกิดอยู่ตลอดเวลา และไม่มีทีท่าว่าจะสงบลง การเพิ่มกำลังทหาร การพัฒนาอาวุธต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย ถึงแม้สังคมไทยและสังคมอีสานจะยึดถือพุทธศาสนาซึ่งสอนเรื่องการละเว้นการฆ่าสัตว์ ให้แก้ไขปัญหาคับด้วยการประนีประนอมและการเดินสายกลาง แต่มนุษย์ในสังคมจะยอมรับพุทธศาสนาบางส่วนเท่านั้น แต่ด้านความรุนแรงและสงครามแล้วไม่มีศาสนาใดหรือรัฐบุรุษคนใดจะสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้ เพราะความรุนแรงและสงครามกลายเป็นธรรมชาติของมนุษย์ กลายเป็นความเชื่อที่ฝังมาเป็นเวลาหลายพันปี และความเป็นจริงก็ชัดเจนว่า ถ้ารัฐใดเข้มแข็งก็ย่อมมียืนยงอยู่ได้ รัฐใดไม่เข้มแข็งก็จะถูกทำลายไปในที่สุด

5. พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ

พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐนับเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลและสรรผลซึ่งมีอำนาจขึ้นมา ผู้ปกครองผู้ใดมีพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐมากก็จะทำให้มีอำนาจมากตามไปด้วย ในทางตรงข้าม ผู้ปกครองผู้ใดที่มีพรรคพวกน้อยก็มีพันธมิตรน้อย อำนาจย่อมจะน้อยตามไปด้วย พรรคพวกและพันธมิตรเหล่านี้ไม่ใช่แต่เพียงปริมาณเท่านั้น คุณภาพก็เป็นสิ่งสำคัญ เพราะว่ามีแต่ปริมาณไม่มีคุณภาพก็ไร้ความหมาย ความสำคัญของพรรคพวกและพันธมิตรคือ จะคอยเป็นผู้ช่วยเหลือคนในการปกป้องรักษาอำนาจและขยายอำนาจ สำหรับปัญหาภายในระหว่างผู้ปกครองและประชาชนนั้นความขัดแย้งแทบจะไม่มีเลย เพราะประชาชนยอมรับอำนาจของผู้ปกครองมาก พรรคพวกและพันธมิตรจึงมักจะมิบทบาทในการช่วยเหลือในความสับสนหรือการขัดแย้งระหว่างรัฐมากกว่า แต่ละรัฐจึงพยายามหาพรรคพวกให้ได้ทั้งปริมาณและคุณภาพ เพื่อคอยช่วยเหลือคนในยามที่

ความต้องการรักษาอำนาจ ขยายอำนาจ และการแก้ปัญหาคความขัดแย้งอื่น ๆ

แนวความคิด เช่นนี้ เหมือนกันระหว่างอิสานและตะวันตก หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นแนวคิดสากลของมนุษย์ทุกชาติทุกสังคมที่จะต้องมีการรวมและพันธมิตร เช่นนี้ สาเหตุของลักษณะร่วมกันทางความคิดเช่นนี้ เพราะว่ามีมนุษย์ทุกคนทุกชาติทุกภาษาต่างเข้าใจดีว่า ถึงแม้ผู้ปกครองผู้ใดรัฐใด ๆ จะมีอำนาจมากแค่ไหนก็ตาม ล้วนมีอำนาจจำกัดทั้งสิ้น ดังนั้น การรักษาและขยายอำนาจจำเป็นต้องมีการเพิ่มอำนาจ โดยต้องมีการช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือรัฐอื่น ๆ เสมอ นักคิดการเมืองที่สนใจในการใช้ความรุนแรงระหว่างรัฐ ต่างสนใจปัญหานี้มาก ที่สำคัญที่สนใจปัญหานี้มีมากมาย เช่น Machiavelli Marx , Morgenthau เป็นต้น นักคิดเหล่านี้มักจะสนใจด้านความรุนแรงของมนุษย์และการสนใจความขัดแย้งระหว่างรัฐต่าง ๆ และล้วนมีความเห็นร่วมกันถึงความสำคัญของการมีผู้ช่วยเหลือซึ่งก็คือการสร้างแนวร่วม การหาพรรคพวกและพันธมิตรทั้งปริมาณและคุณภาพให้มากเสมอ

ปัจจุบันนี้ทั้งในอิสาน, สังคมไทย และทั่วทุกแห่งในโลกก็ล้วนมีความเชื่อเหมือนกัน เช่นนี้ ต่างเห็นความสำคัญของปัจจัยตัวนี้มาก จะเห็นได้จากในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ แต่ละรัฐล้วนพยายามหาแนวร่วมระหว่างรัฐให้มาก มีการแบ่งกลุ่ม, แบ่งค่าย แบ่งอุดมการณ์, แบ่งผลประโยชน์ระหว่างรัฐก็เพื่อการรักษาอำนาจและขยายอำนาจของรัฐนั้น นอกจากการมีอำนาจของรัฐตนแต่ใดเดี๋ยวแล้ว ยังจะต้องหาทางเพิ่มอำนาจให้มากขึ้นด้วย ซึ่งก็โดยอาศัยความช่วยเหลือจากพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐนั่นเอง

6. การยึดมั่นในธรรมะ

การยึดมั่นในธรรมะของพุทธศาสนา นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมาตามแนวคิดของอิสานนั้น ศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ถ้าผู้ปกครองผู้ใดเป็นคนยึดมั่นและเคร่งครัดในพุทธศาสนา ชอบทำบุญทำทาน เชื่อฟังคำสอนของศาสนา เคารพศาสนา เคารพพระศาสนา เป็นแบบอย่างในการเชิดชูศาสนา ผู้ปกครองผู้นั้นจะมีอำนาจขึ้นมา มนุษย์และสรรพสิ่งต่าง ๆ จะเคารพยกย่อง และยอมรับในอำนาจมาก ผู้ใดไม่สนใจศาสนา ไม่เคร่งครัดในศาสนา อำนาจจะน้อย เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ที่อยู่ฝ่ายศาสนากับผู้อยู่นอกศาสนาแล้ว ผู้ที่อยู่ฝ่ายศาสนาจะได้รับชัยชนะเสมอ นี่เป็นอิทธิพลความเชื่อตามหลักพุทธศาสนานั้นเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า นี่เป็นอิทธิพลความเชื่อตามหลักพุทธศาสนานั้นเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า วรรณกรรม

ทานอีसानมีจุดประสงค์ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ การอบรมกล่อมเกลาความคิดของคนในสังคม ให้เชื่อถือและมีแบบแผนชีวิตตามหลักพุทธศาสนานั้นเอง ดังนั้น ฝ่ายที่มีอำนาจมากคือ-- ฝ่ายธรรมะ ซึ่งก็คือฝ่ายที่ยึดมั่นในพุทธศาสนานั้นเอง ฝ่ายที่มีอำนาจน้อยคือฝ่ายอธรรม ซึ่งก็คือฝ่ายที่ไม่สนใจพุทธศาสนา พุทธศาสนากลายเป็นแบบวิถีชีวิตและความเชื่อในสังคม ความดีหรือเลวมักจะตัดสินด้วยมาตรการทางศาสนาเป็นสำคัญ

สำหรับความคิดตะวันตกแล้วมีลักษณะที่แตกต่างกันคือ ทางตะวันตกโดยทั่วไป นักคิดไม่เน้นในการศึกษาเกี่ยวกับศาสนาเท่าใดนัก เว้นเฉพาะยุคกลางของยุโรปเท่านั้น ที่อิทธิพลของคริสต์ศาสนามีมาก ทั้ง Plato , Machiavelli หรือกลุ่มสัญญาประชาคมไม่เน้นในปัจจัยด้านศาสนาเลย Plato เน้นที่ความรู้ในปรัชญาของผู้ปกครอง

Machiavelli เน้นที่ศิลปะการปกครอง กลุ่มสัญญาประชาคม เช่น Locke, Rousseau เน้นที่อำนาจของประชาชน แต่ของอีसानเน้นที่ศาสนามาก อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมอีसानโดยเนื้อแท้แล้วก็คือวรรณกรรมพุทธศาสนานั้นเอง คือมีจุดประสงค์หลักทางด้านอบรมและสั่งสอนศาสนา ความดีในทัศนะของ Plato คือการที่แต่ละชนชั้นในสังคมทำตามหน้าที่ของตน และความรู้ในปรัชญาเป็นความรู้ที่สำคัญที่สุด ความดีในทัศนะของ Machiavelli คือ การที่ผู้ปกครองสามารถรักษาอำนาจและขยายอำนาจของตนให้ได้มาก ๆ จุดประสงค์ของแนวคิดตะวันตกคือชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในสังคมที่เป็นจริง ศาสนามักผูกพันกับความเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับที่พิสูจน์ไม่ได้ เช่น พระเจ้า, สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นต้น Machiavelli เป็นนักคิดที่พยายามแยกความเชื่อทางศาสนาจากการเมืองออกจากกัน หรือถ้าจำเป็นต้องอาศัยศาสนา ก็เพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจและเพิ่มอำนาจแก่ผู้ปกครองเท่านั้น ไม่ได้มีจุดประสงค์ที่แท้จริงที่จะทำเพื่อศาสนาโดยนำใส่ใจจริงแต่อย่างใด

ปัจจุบันนี้สังคมอีसानก็ยังเชื่อมั่นในศาสนาอย่างมาก ดังจะปรากฏแนวคิดเรื่องบุญ-กรรม คือเชื่อว่าผู้ที่มีอำนาจมากและมีความสุขสบายในชีวิตฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าผู้อื่น ก็เพราะเขาทำบุญเอาไว้มาก ส่วนผู้ที่มีอำนาจน้อยเพราะสร้างกรรมคือความชั่วในชาติปางก่อนไว้มาก กฎแห่งกรรมยังเป็นที่ยึดมั่นอยู่อย่างหนาแน่นและผู้ที่มีอำนาจ เช่น ข้าราชการ หรือพ่อค้า นักการเมือง แต่ละคนล้วนจะต้องแสดงออกว่าตนยึดมั่นในพุทธศาสนาทั้งสิ้น คนในสังคมจึงจะยอมรับในอำนาจ ผู้มีอำนาจบางคนอาจจะเชื่อมั่นด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ผู้มีอำนาจบางส่วนก็ไม่ได้เชื่อด้วยความบริสุทธิ์ใจ แต่ทุกฝ่ายก็ล้วนเห็นความ

สำคัญของปัจจัยด้านศาสนาเป็นอย่างยิ่ง เพราะในสังคมมีความเชื่อร่วมกันเช่นนี้ จึงไม่มีผู้ที่มีอำนาจผู้ใดหรือผู้ที่ต้องการอำนาจผู้ใดจะแหวกออกจากแบบแผนเช่นนี้ไป เพราะสังคมไม่ยอมรับนั่นเอง

7. ของวิเศษประจำตัว

ของวิเศษนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลและสรรพสิ่ง มีอำนาจขึ้นมา ของวิเศษหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถที่จะแสดงอำนาจเชิงอิทธิฤทธิ์อภินิหารย์ได้ สิ่งเหล่านี้อาจเป็นอาวุธหรือไม่ใช่อาวุธก็ได้ อาวุธ เช่น ดาบวิเศษ, ธนูวิเศษ, ฯลฯ สิ่งที่ไม่ใช่อาวุธ เช่น หม้อวิเศษ, ตะขอวิเศษ ฯลฯ อำนาจของสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นมาเอง ของวิเศษเหล่านี้ที่สำคัญคืออาวุธที่ผู้ปกครองจะนำไปใช้ในการต่อสู้ สิ่งเหล่านี้มีอำนาจมากกว่าสิ่งของธรรมดา

ปัจจัยตัวนี้เป็นแนวคิดที่แตกต่างกันระหว่างแนวคิดอิสานกับตะวันตก เพราะนี้เป็นความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ เป็นอำนาจลึกลับเหนือกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ความเชื่อของอิสานมักผูกพันกับอำนาจพิเศษเช่นนี้ เนื่องจากความคติยุคโบราณ เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ยังอยู่ในระดับต่ำมาก ประชาชนไม่สามารถตอบปัญหาปรากฏการณ์--ทางธรรมชาติได้ จึงสร้างจินตนาการมาตอบปัญหาต่าง ๆ แต่ตะวันตก นักคิดไม่เน้นการศึกษาเรื่องนี้ Plato , Machiavelli หรือกลุ่มสัญญาประชาคมก็ไม่ได้เน้นเรื่องนี้ นักคิดเหล่านี้จึงสนใจปรากฏการณ์ที่เป็นจริงมากกว่าหรืออาศัยเหตุผลและตรรกวิทยา มาตอบคำถามต่าง ๆ Plato มักไปที่ตลาดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนทั่วไปในเรื่องทางปรัชญา Machiavelli ก็เน้นความเป็นจริงในสังคมในการสร้างทฤษฎีทาง--การเมืองของเขา

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเรื่องของวิเศษเช่นนี้ยังคงเป็นความเชื่อที่ฝังลึกในสังคมอิสาน เพราะเป็นแนวคิดที่ปลูกฝังมานาน ดังจะปรากฏเรื่องเครื่องรางของขลัง, สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และของวิเศษ ทั้งผู้ปกครองและประชาชนยังคงให้ความเคารพและเชื่อถือมาก มีการแสวงหาของวิเศษเหล่านี้มาประจำตัว อย่างน้อยที่สุดก็ใช้เป็นสิ่งที่วางใจในการป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ

8. รูปร่างที่สวยงาม

ปัจจัยด้านรูปร่างลักษณะที่สวยงาม นับเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจอย่างหนึ่ง ผู้ปกครองที่มีอำนาจมากแล้วจะต้องมีรูปร่างที่สวยงามทั้งสิ้น นี่คือนิยามลักษณะเฉพาะตัว เป็นลักษณะทางกายภาพของผู้ปกครอง การมีรูปร่างที่สวยงามจะก่อให้เกิดผลทางจิตวิทยามาก คือ ผู้ที่พบเห็นจะให้ความเคารพยกย่องและชื่นชมมาก ส่วนผู้ที่มีอำนาจน้อยหรือไม่มีอำนาจ รูปร่างมักจะไม่งาม สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความเชื่อในรูปร่าง และบุคคลที่มีอำนาจ สาเหตุที่สำคัญของความเชื่อ เช่นนี้ เพราะว่าเป็นอิทธิพลของความเชื่อของพุทธศาสนา พุทธศาสนา เชื่อว่าผู้ที่มีอำนาจหรือเป็นผู้ปกครองนั้นจะต้องงามเสมอ สวรรค์ซึ่งเป็นดินแดนอุดมคติสูงสุดก็มีความงามทั้งนั้น เช่น เทพองค์ต่างๆ ปราสาทราชวังที่สวยงาม ผู้ที่ทำความดี เช่นทำบุญมากก็จะมีผลทำให้รูปร่างงามเสมอ ส่วนที่ทำบุญน้อย รูปร่างจะไม่งาม และจะไม่มีอำนาจ หรือถ้ามีอำนาจ อำนาจก็จะมีน้อย

สำหรับแนวคิดตะวันตก ให้ความสำคัญด้านความงามทางกายภาพโดยเฉพาะใบหน้าที่สวยงามไม่มากนัก แต่ให้ความสำคัญด้านอื่นมากกว่า เช่น Plato มองว่า รูปร่างที่ดีจะต้องแข็งแรง ผู้ปกครองจะต้องสนใจด้านกีฬา เช่น ยิมนาสติก สันใจดนตรี เพื่อให้จิตใจอ่อนโยน และที่สำคัญที่สุดคือการมีความรู้ทางปรัชญา ส่วน Machiavelli ไม่สนใจด้านนี้เลย สิ่งเหล่านี้สะท้อนความเชื่อของสังคมที่แตกต่างกันและความงามก็มองต่างกันด้วย

ปัจจุบันนี้ในสังคมอีสานให้ความสำคัญด้านความงามในรูปร่างโดยเฉพาะใบหน้าไม่มากนัก สังคมยอมรับปัจจัยตัวอื่นมากกว่า เช่น ความรู้, ฐานะทางเศรษฐกิจ เพราะสิ่งเหล่านี้สามารถที่จะแก้ไขปัญหาได้มากกว่าเรื่องใบหน้าที่สวยงาม

9. กำลังร่างกายที่แข็งแรง

ลักษณะทางกายภาพอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลและสรรหสิ่งต่าง ๆ มีอำนาจขึ้นมาคือ ร่างกายที่แข็งแรง ผู้มีอำนาจจะใช้ร่างกายที่แข็งแรงของตนไปสู่เอาชนะฝ่ายตรงข้ามได้ เพราะว่าร่างกายที่แข็งแรงย่อมเป็นพลังอย่างหนึ่งในการต่อสู้ ผู้ที่มีกำลังแข็งแรงมากกว่าก็จะไต่เปรียบผู้ที่อ่อนแอกว่าเสมอ ในการต่อสู้ นั่นคือ ต่อสู้ใช้ปัจจัยหลายอย่างในการต่อสู้ เช่น อาวุธ ความรู้ทางไสยศาสตร์ กองทหาร อย่างไรก็ตาม การต่อสู้หรือการปะทะกันด้วยกำลังเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ และเป็นรูปแบบของการต่อสู้ที่สำคัญอย่างหนึ่ง สาเหตุของความเชื่อ เช่นนี้ เพราะว่าเป็น

ความคิดในสมัยโบราณ อาวุธที่จะใช้ต่อสู้กันก็มีประสิทธิภาพน้อย และมีน้อยชนิดมาก ดังนั้น เมื่อเกิดการต่อสู้ขึ้นมา คู่ต่อสู้จึงจำเป็นที่จะต้องหาเครื่องมือที่เป็นไปได้ทุกอย่างในการต่อสู้ เมื่อร่างกายที่แข็งแรงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้ได้ก็จึงใช้สิ่งนี้ในการต่อสู้ด้วย

สำหรับแนวคิดตะวันตกต่างจากสิ่งนี้บ้าง คือในทางตะวันตกไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านนี้มากนัก Plato ถึงแม้จะกล่าวถึงขบวนการอบรมผู้ปกครองว่าต้องสนใจเล่นกีฬาเพื่อจะทำให้สุขภาพแข็งแรง แต่เขาให้ความสำคัญในปรัชญาของผู้ปกครองมากกว่า โดยเชื่อว่าความรู้ในปรัชญาจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการปกครอง Machiavelli ก็ให้ความสำคัญกับความรู้ด้านศิลปะการปกครองของผู้ปกครองมาก สาเหตุที่สำคัญของความแตกต่างกันคือ เนื่องจากสังคมตะวันตกมีความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีมากกว่า ดังนั้น แนวความคิดจึงผูกพันกันเทคโนโลยีต่าง ๆ มาก เครื่องมือที่จะใช้ในการต่อสู้ ก็มีประสิทธิภาพมากกว่า หลากหลายมากกว่า ดังนั้น การใช้กำลังกายที่ใหญ่โตแข็งแรงจึงไม่สำคัญมาก และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือสังคมตะวันตกเป็นสังคมที่มักนึกถึงจินตนาการมากกว่า ดังนั้น ความรู้จึงเป็นปัจจัยสำคัญมากโดยเฉพาะความรู้ในด้านการปกครอง เมื่อสังคมมีนักคิดมาก นักคิดเหล่านี้ก็จะใช้สติปัญญาของตนในการขบคิดเรื่อง การสู้รบที่มีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์ยุทธวิธีของการรบมากกว่าจะใช้การรบด้วยกำลังร่างกาย

ปัจจุบันนี้ความเชื่อในสังคมอีสาน ปัจจัยด้านกำลังร่างกายที่แข็งแรงได้เสื่อมคลายไปเกือบหมดสิ้นแล้ว เพราะเนื่องจากสภาพสังคมมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีพัฒนาไป ดังนั้น ร่างกายที่แข็งแรงจึงไม่มีประสิทธิภาพเท่ากับเครื่องมือต่อสู้อื่น ๆ ดังนั้น ความเชื่อด้านนี้จึงหายไป

10. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ

ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของผู้ปกครองและรัฐ นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา ที่สำคัญคือเป็นปัจจัยสภาพแวดล้อมของรัฐ คือรัฐที่มีความเจริญรุ่งเรือง มีการค้าขายติดต่อกัน มีอาณาเขตกว้างใหญ่ มีประชาชนมากมาย มีความอุดมสมบูรณ์ มีปราสาทราชวังที่ใหญ่โตและสวยงาม ฯลฯ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองและรัฐนั้นมีอำนาจขึ้นมามาก สภาพรัฐเช่นนี้โดยทั่วไปเป็นรัฐใหญ่โตทั้งสิ้น นี้สะท้อนถึงความสามารถในการปกครองรัฐว่าผู้ปกครองมีประสิทธิภาพในการปกครองสูง จึงสามารถสร้างสรรค์รัฐเช่นนี้ได้ ในทางตรงข้าม ถ้ารัฐใดไม่เจริญรุ่งเรืองก็สะท้อนถึง

ความไม่มีประสิทธิภาพของผู้นปกครองผู้นั้น ความสามารถปกครองและสร้างสรรค์รัฐให้เจริญรุ่งเรือง เช่นนี้จึงเป็นที่เคารพของรัฐอื่น ๆ เพราะเชื่อถือในความสามารถในการเป็นผู้นำของรัฐที่เจริญรุ่งเรือง นอกจากนั้นรัฐที่เจริญรุ่งเรืองเช่นนี้ ยังมีขนาดใหญ่มีศักยภาพที่จะทำการขยายอำนาจไปให้กว้างไกล รัฐเล็ก ๆ ที่ไม่ค่อยเจริญจึงเกรงกลัวจะถูกรุกราน จึงมักเข้ามาขอสวามิภักดิ์ต่อรัฐใหญ่เสมอ

สำหรับแนวคิดตะวันตกนั้นให้ความสำคัญปัจจัยตัวนี้ไม่มากนัก มักสนใจด้าน--ความสามารถพิเศษในเรื่องปรัชญาหรือวิธีการปกครองมากกว่า Plato ก็ไม่สนใจปัจจัยตัวนี้มากนัก Machiavelli ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านนี้บ้างแต่ก็ไม่เท่ากับวิธีการต่อสู้เพื่ออำนาจและขยายอำนาจ อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านความเจริญรุ่งเรืองของรัฐ ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของรัฐ, ความอุดมสมบูรณ์ของรัฐ, ปริมาณและคุณภาพของประชาชนในรัฐ ก็ย่อมเป็นลักษณะทั่วไปที่ได้เปรียบในการต่อสู้แก้ไขความขัดแย้งระหว่างรัฐ เพราะเป็นธรรมชาติที่รัฐใดที่มีปัจจัยในอำนาจมากกว่าก็ย่อมเป็นสิ่งได้เปรียบอย่างแน่นอน เพราะรัฐนั้นจะได้ใช้ปัจจัยที่ได้เปรียบนี้ไปต่อสู้เอาชนะรัฐที่มีปัจจัยน้อยกว่า และมีลักษณะเสียเปรียบได้ นักคิดการเมืองแทบทุกคนล้วนเข้าใจปัญหานี้ แต่จุดเน้นของนักคิดแต่ละคนก็มีแตกต่างกัน ขึ้นกับแนวความคิดของผู้นั้นว่าจะให้ความสำคัญปัจจัยตัวใดมากกว่านักคิดตะวันตกในสมัยก่อนมักสนใจความดีเลิศเฉพาะตัวของผู้นปกครองมากกว่าปัจจัยสภาพแวดล้อม เพราะเชื่อว่าถ้าผู้นปกครองมีความรู้ความสามารถแล้ว ย่อมเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะนำพารัฐไปสู่ชัยชนะได้

ปัจจุบันนี้แนวคิดอิสานก็ยังให้ความสำคัญปัจจัยตัวนี้อยู่มาก ดังจะปรากฏเรื่องการยกย่องสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคลที่มีอำนาจ คือ ผู้ที่มีปัจจัยเหล่านี้มากก็จะได้รับความเชื่อถือมาก และความเป็นจริงคือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีก็มักจะใช้ปัจจัยตัวนี้ไปสร้างการยอมรับในหมู่ประชาชนได้ และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือชาวต่างจังหวัดมักชื่นชม, เคารพ, ยกย่องคนกรุงเทพฯ เพราะมีความเชื่อว่ากรุงเทพฯ เป็นเมืองหลวง, เมืองใหญ่, มีความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นจึงเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของคนที่มีอำนาจ

เปรียบเทียบ

ปัจจัยที่ทำให้บุคคลและสรรพสิ่งมีอำนาจขึ้นมาและปัจจัยร่วมระหว่างผู้มีอำนาจแต่ละชนิด

	แหล่งกำเนิดจากสวรรค์	สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐคน	ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์	กองทัพที่ใหญ่โตเข้มแข็ง	พรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐ	การขี้อ้อนในธรรมะ	ของวิเศษประจำตัว	รูปร่างสวยงาม	กำลังกายที่แข็งแรง	ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของบุคคล ครอบครัวและรัฐ
มนุษย์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	-	✓
ยักษ์	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓
สัตว์	-	✓	✓	✓	✓	-	✓	-	✓	✓
ผี	-	✓	✓	✓	✓	-	-	-	-	-
พระอินทร์	✓	✓	✓	-	-	✓	✓	✓	-	✓
นักบวช (พระวิศาลี)	-	-	✓	-	-	✓	✓	-	-	-

วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยที่นำไปสู่คฤหัสถ์และสรรหสิ่งมีอำนาจขึ้นมาระหว่างผู้มีอำนาจแต่ละชนิต

ตามตารางที่กล่าวไปแล้วได้ชี้ให้เห็นว่า แนวคิดของวรรณกรรมนิทานอีสาน เชื่อว่า ในจักรวาลมีสภาพเป็นรัฐต่าง ๆ มากมาย แต่ละรัฐก็มีอำนาจของตนเอง ผู้มีอำนาจจึงมีหลายฝ่าย มนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งในจักรวาลเท่านั้น ในจักรวาลยังประกอบด้วยผู้มีอำนาจอีกมาก เช่น ยักษ์, ผี, สิ่งศักดิ์สิทธิ์, นักบวช เป็นต้น และสรรหสิ่งที่มีอำนาจนี้ก็ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีการขัดแย้ง ร่วมมือและติดต่อกันและกัน ดังนั้นในส่วนนี้จะวิเคราะห์เปรียบเทียบ ผู้มีอำนาจแต่ละชนิตว่า ทำไมผู้มีอำนาจ-- บางชนิตจึงมีปัจจัยตัวนี้ ทำไมบางชนิตไม่มีปัจจัยตัวนี้ เพราะอะไรผู้มีอำนาจบางชนิตจึงมีปัจจัยที่เหมือนกันและชนิตใดบ้างที่ไม่มีปัจจัยไม่เหมือนกัน

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดสรรหสิ่งต่าง ๆ มีอำนาจขึ้นมาที่สำคัญคือ

1. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

เวทมนต์คาถาต่าง ๆ ถือเป็นความรู้ เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งที่จะต้องเรียนรู้ ผู้ที่มีอำนาจทุกคนและทุกฝ่ายทุกชนิตจะต้องมีความรู้ มีความรอบรู้ในศาสตร์อันนี้ ถ้าใครมีความรู้ในด้านนี้มากโอกาสที่จะมีอำนาจมากกว่าผู้อื่นจึงมีมาก ผู้มีอำนาจทั้งเป็นผู้ปกครองในรัฐ หรือไม่ใช่ผู้ปกครองก็ตาม ถ้าต้องการจะมีอำนาจจะต้องมีความรู้เหล่านี้ การมีความรู้เช่นนี้ก่อให้เกิดผู้มีอำนาจสามารถแสดงอำนาจของตนได้ โดยเฉพาะในด้านอิทธิฤทธิ์ต่าง ๆ

ความเชื่อในปัจจัยตัวนี้สะท้อนถึงความเชื่อในไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นจินตนาการในการตอบปัญหาต่าง ๆ ทั้งในสภาวะธรรมชาติและสังคม

ปัจจุบันนี้ความคิดด้านนี้ยังไม่หมดไปในสังคมอีสาน ประชาชนยังให้ความเคารพเชื่อถืออยู่มาก

สำหรับแนวความคิดตะวันตกนั้นแตกต่างออกไป เพราะทางตะวันตกนักคิดทางการเมืองแม้จะรับรู้เรื่องเหล่านี้ แต่ก็ไม่นับที่จะศึกษาด้านนี้

2. สถานะและตำแหน่งสูงในรัฐของตน

ผู้ที่มีสถานะและตำแหน่งสูงในรัฐจะมีอำนาจมากเสมอ ซึ่งก็คือผู้ปกครองที่เป็นกษัตริย์และราชวงศ์นั่นเอง ผู้ที่มีอำนาจเกือบทุกชนิตในจักรวาล เช่น มนุษย์, ยักษ์, ผี สัตว์, สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ล้วนแต่เป็นผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์ทั้งนั้น ระบอบกษัตริย์เป็นระ

บอบเคี้ยวที่มีอยู่ในขณะนั้น และประชาชนก็มีความรู้เฉพาะระบอบที่ระบอบเคี้ยวเท่านั้น สำหรับผู้ปกครองภายในรัฐนั้นนับว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุด เป็นผู้อุปถัมภ์แก่ประชาชนในรัฐ ประชาชนเป็นผู้ยึดการอุปถัมภ์ของผู้ปกครอง มีหน้าที่ทำตามความต้องการของผู้ปกครองของตน

อย่างไรก็ตาม มีเพียงนักบวชที่เรียกว่าพระรสีเท่านั้นที่ไม่ได้เป็นผู้ปกครอง เพราะเป็นนักบวชที่แสวงหาความสงบในป่า จึงไม่มีสถานะเป็นผู้ปกครองแต่ก็มีอำนาจเช่นกัน เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาและมีธรรมะ

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์และราชวงศ์ยังมีอยู่อย่างหนาแน่น ประชาชนยังให้ความเคารพแก่สถาบันนี้อยู่มาก

สำหรับแนวคิดตะวันตก ความเชื่อในระบอบกษัตริย์มีมากในยุคแรก ๆ แต่หลังจากที่สังคมพัฒนาไป แนวคิดเรื่องอำนาจประชาชนก็เข้ามาแทนที่ และพระหรือนักบวชมักจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการปกครองในรัฐ เว้นแต่สมัยกลางเท่านั้น ส่วนแนวคิดอิสลามนั้นพระ, นักบวชเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการปกครองมาก

3. กองทัพอันใหญ่โตและเข้มแข็ง

ผู้ที่มีอำนาจจะต้องมีกองทัพของตนเอง ซึ่งเป็นกองทัพอันใหญ่โตและเข้มแข็ง รัฐต่าง ๆ ล้วนจะต้องมีกองทัพทั้งสิ้นเพื่อปกป้องตนเองและทำลายผู้อื่น หรือเพื่อใช้เป็นเครื่องมือดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นไปตามความต้องการของตนเอง ในความสัมพันธ์ภายในรัฐระหว่างผู้ปกครองและประชาชนนั้น กองทัพไม่ใช่เครื่องมือที่สำคัญของผู้ปกครองในการปกครองประชาชน เพราะประชาชนให้การยอมรับในคุณสมบัติที่เหมาะสมในการปกครองมาก ประชาชนไม่ได้คิดจะต่อต้านผู้ปกครองแต่อย่างใด แต่การมีกองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โตนี้เป็นสิ่งสำคัญในความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ซึ่งมักจะต้องมีการขัดแย้งกัน—อย่างรุนแรงเสมอ กองทัพจึงมีบทบาทในการปกป้องรัฐ ปกป้องผู้ปกครอง และเป็น—เครื่องมือของผู้ปกครองในความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ

เว้นแต่พระอินทร์และพระรสีเท่านั้นที่ไม่มีกองทัพของตนเอง เพราะพระอินทร์ได้รับการยอมรับอยู่แล้วว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดในจักรวาล จึงไม่จำเป็นต้องมีกองทัพเป็นของตนเอง พระอินทร์ถ้าต้องการทำอะไรก็มีความสามารถที่จะทำได้อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องอาศัยกองทหารเข้าช่วย และไม่มีผู้ใดกล้าขัดแย้งกับพระอินทร์อยู่แล้ว ส่วนพระรสีนั้นไม่มีสภาพเป็นรัฐจึงไม่มีกองทหารเป็นของตนเอง และอีกอย่างหนึ่งผู้ที่มีอำนาจอื่น ๆ ก็เคารพพระรสีมาก เนื่องจากเป็นผู้ที่ยึดธรรมะ และความสามารถเชิงอิทธิฤทธิ์มาก

ไม่มีใครกล้าที่จะมาทำอันตราย ดังนั้น กองทหารจึงไม่มีความจำเป็นที่พระรสีจะมีเอาไว้ อำนาจของพระอินทร์และพระรสีเป็นอำนาจเฉพาะตัว ไม่จำเป็นที่จะต้องอาศัย--
 พลังภายนอก เช่น ทหารเข้าช่วย ต่างจากผู้มีอำนาจอื่น ๆ ที่ยังจำเป็นต้องอาศัยการมีกองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โต เนื่องจากว่าอำนาจเฉพาะคนไม่เพียงพอตนเอง นี่เป็นเครื่องชี้ตัวหนึ่งในอำนาจของพระอินทร์และพระรสีว่ามีอำนาจมากกว่าผู้มีอำนาจอื่นใดในจักรวาล
 สาเหตุที่สำคัญคือพระอินทร์, พระรสีเปรียบเสมือนตัวแทนของศาสนา นี่คือการให้การยกย่อง เคารพ เชิดชูในศาสนาตนเอง

ปัจจุบันนี้ความเชื่อในการสร้างกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็งยังเป็นความคิดที่สำคัญในสังคมไทย ผู้ปกครองที่ต้องการมีอำนาจที่มั่นคงก็จะต้องสามารถคุมกองทัพไว้ให้ได้ และในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แนวคิดของไทยก็ยังคงมีความเชื่อมั่นในการมีกองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โต เพื่อที่จะรักษาประเทศของตนเอาไว้ในยามที่ถูกภัยรุกราน

สำหรับแนวคิดตะวันตกก็มีลักษณะเช่นกัน คือ เชื่อมั่นในปัจจัยตัวนี้ในการก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา เพราะเมื่อสังคมตั้งเป็นรัฐ การมีกองทัพจึงเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการปกครอง, ผู้ปกครองและรัฐ แต่นักคิดบางท่านก็ไม่เน้นเรื่องนี้ แต่เน้นที่คุณสมบัติพิเศษ เช่น ความรู้และความสามารถของผู้ปกครองมากกว่า

4. พรรคพวกและพันธมิตร

ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ การมีพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นมากในการรักษาอำนาจของผู้ปกครองและรัฐของตน เพราะเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐแล้วแต่ละรัฐก็ต้องขอความช่วยเหลือจากพรรคพวกและพันธมิตรของตนเสมอ มนุษย์, ชัยภ, สัตว์, พืช ล้วนใช้วิธีนี้ในการสร้างอำนาจ, ขยายอำนาจของตน เพราะลำพังแต่รัฐตนรัฐเดียวก็อาจจะไม่สามารถสู้กับฝ่ายตรงข้ามได้ จึงต้องอาศัยพันธมิตรของตนช่วยเหลือ

สำหรับพระอินทร์และพระรสี เนื่องจากเป็นผู้ที่ยึดมั่นในศาสนาจึงวางตัวเป็นกลางในจักรวาล ถ้ารัฐใด บุคคลใดยึดมั่นในธรรมะก็จะช่วยเหลือฝ่ายนั้น อำนาจของพระอินทร์และพระรสีมีมากมายอยู่แล้ว เป็นความสามารถเฉพาะตัว จึงไม่จำเป็นที่จะต้องสร้างพรรคพวกและพันธมิตรระหว่างรัฐเพื่อช่วยตนในยามเกิดสงคราม

ปัจจุบันนี้การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยได้ให้ความสัมพันธ์กับปัจจัยตัวนี้มาก ถึงแม้จะเห็นจากการเข้าร่วมกลุ่มต่าง ๆ ในองค์กรระหว่างระหว่างประ-

เทพ เพราะความเชื่อว่าการมีพรตหกและพันธมิตรระหว่างรัฐเป็นประโยชน์ต่อการดำรงอยู่ของรัฐตน

สำหรับแนวคิดตะวันตกก็มีความเชื่อ เช่นเดียวกันว่า การมีพรตหกและพันธมิตรระหว่างรัฐเป็นสิ่งสำคัญมากในการรักษาอำนาจและขยายอำนาจของตน เพราะการอยู่โดดเดี่ยวจะทำให้รัฐของตนถูกรุกรานได้ง่าย

5. ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของรัฐ

ผู้ปกครองที่มีอำนาจมากจะต้องเป็นผู้ปกครองที่ปกครองรัฐที่ใหญ่โต, มีความมั่งคั่งและเจริญรุ่งเรืองเสมอ นี่นับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ปกครองรัฐนั้นมีอำนาจมาก ที่สำคัญคือเป็นความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ผู้ปกครองในรัฐเล็ก ๆ ไม่มี ความมั่งคั่ง ไม่มีความเจริญรุ่งเรือง อำนาจจะน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐขนาดใหญ่ รัฐเล็ก ๆ มักจะเกรงกลัวและขึ้นต่ออำนาจของรัฐใหญ่ ๆ เสมอ เนื่องจากกลัวการถูกรุกราน และต้องการอำนาจของรัฐใหญ่คุ้มครองความปลอดภัยของรัฐตน

มนุษย์, ชกซ์, สัตว์ ในแต่ละรัฐที่มีอำนาจมีสภาพเช่นนี้เหมือนกัน สำหรับพระอินทร์ซึ่งอยู่บนแดนสวรรค์ก็มีสภาพเป็นรัฐเหมือนกัน การมีความเจริญรุ่งเรืองของรัฐก็เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจอย่างหนึ่ง สำหรับนักบวชคือพระรสีไม่ใช่ว่าผู้ปกครองที่มีสภาพเป็นรัฐ เพราะมักอยู่อย่างสันโดษในป่าเขา ส่วนที่นั้นในวรรณกรรมอีสานส่วนใหญ่กล่าวถึงดินน้อยมาก และเมื่อกล่าวถึงศึกมักกล่าวเป็นลักษณะตัวหนึ่งตัวเดียวมากกว่าการกล่าวถึงสภาพเป็นรัฐ หรือเมื่อกล่าวถึงสภาพเป็นรัฐก็ไม่ได้กล่าวถึงลักษณะบ้านเมือง หรือลักษณะรัฐแต่อย่างใด มักกล่าวแต่เฉพาะความสามารถของผู้ปกครองและกองทัพเท่านั้น นี่จึงเป็น-- เพราะว่าการเชื่อเรื่องผีไม่สำคัญเท่าความเชื่อเรื่องผู้มีอำนาจอื่น ๆ ก็ได้

ในปัจจุบันนี้ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่งคั่งของรัฐก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผู้ปกครองมีอำนาจขึ้นมาก ผู้ปกครองรัฐเล็กยอมให้ความเคารพ เกรงใจรัฐใหญ่เสมอ เพราะมองเห็นศักยภาพของรัฐใหญ่ในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมต่าง ๆ

สำหรับแนวคิดตะวันตกไม่ค่อยเห็นถึงความสำคัญปัจจัยตัวนี้มากนัก แต่เน้นความสามารถของผู้ปกครองมากกว่า

6. การยึดมั่นในธรรมะ

การยึดมั่นในธรรมะนั้นนับเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดอำนาจขึ้นมา ผู้ที่ยึดมั่นในธรรมะจะได้รับการเคารพยกย่องเสมอว่าเป็นผู้ที่ดี ส่วนผู้ที่ไม่ยึดมั่นในธรรมะมักจะถูกมองว่าไม่ดี เป็นผู้ที่ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ปัจจัยนี้เป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในศาสนา, ความเคารพยึดมั่นในศาสนาอย่างสูง ผู้ที่อยู่กับฝ่ายธรรมะและศาสนาจะมีอำนาจมาก อำนาจจะเป็นนิรันดร์ คือ ไม่มีวันหมด การต่อสู้ก็จะไม่มีวันที่จะพ่ายแพ้ พระอินทร์, พระรศสิ, ผู้ปกครองในรัฐของมนุษย์ล้วนเป็นฝ่ายธรรมะทั้งสิ้น ทำให้มีอำนาจมากมาย ส่วนยักษ์, สัตว์, ฝู โดยทั่วไปไม่ใช่ฝ่ายธรรมะ เพราะชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และไม่สนใจปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา อำนาจจึงมีน้อย เมื่อเกิดการสู้รบกันมักพ่ายแพ้แก่ฝ่ายธรรมะเสมอ ยักษ์, สัตว์, ฝูบางชนิดบางตัวก็ยึดธรรมะก็มีแต่น้อยมาก ส่วนใหญ่กลุ่มนี้มักจะไม่สนใจธรรมะ โดยเฉพาะยักษ์ซึ่งมีบทบาทมากมายในวรรณกรรม

สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ว่าผู้ที่มีธรรมะหรือไม่มีธรรมะก็ย่อมมีอำนาจได้เช่นกัน เพียงแต่ว่าผู้มีธรรมะจะมีอำนาจมากกว่า นอกจากนั้นก็ยังมีชี้ให้เห็นถึงกลุ่มที่ยึดธรรมะมักใช้อำนาจไปในทางที่ดี คือ ตามหลักศาสนา กลุ่มที่ไม่สนใจธรรมะมักใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ดี คือ ไม่เป็นไปตามหลักศาสนา การที่วรรณกรรมแยกเป็นฝ่ายธรรมะและ--ฝ่ายไม่ยึดธรรมะนี้ต้องการชี้ให้เห็นชัดเจนว่าใครอยู่ฝ่ายไหน ในขณะที่พระอินทร์, พระรศสิ, ผู้ปกครองในรัฐของมนุษย์เป็นฝ่ายธรรมะ อีกฝ่ายก็คือพวกยักษ์, สัตว์, ฝู เป็น--ฝ่ายที่ไม่ยึดธรรมะ

สำหรับแนวคิดตะวันตกมักคิดไม่เน้นที่จะศึกษาเรื่องนี้ เว้นยุคกลางเท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านศาสนามาก

7. ของวิเศษประจำตัว

การมีของวิเศษประจำตัวนับเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดอำนาจอย่างหนึ่ง ผู้ปกครองที่ต้องการอำนาจมากจำเป็นที่จะต้องมีส่วนเหล่านี้เป็นของตนเอง อาจจะเป็นอาวุธวิเศษ หรือของวิเศษอื่นใดก็ได้ที่จะคอยช่วยเหลือตนในยามยากลำบาก ผู้ปกครองของมนุษย์, ยักษ์, สัตว์, พระอินทร์, พระรศสิ ล้วนแต่มีสิ่งเหล่านี้ เช่น ธนูวิเศษ, ดาบวิเศษ, ลูกแก้ววิเศษ ฯลฯ แนวคิดเช่นนี้ก็เหมือนกันกับในปัจจุบันที่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์อยู่มาก เช่น เครื่องรางของขลัง เป็นต้น ความเชื่อเช่นนี้เนื่องจากมองว่าตนเองมีอ

นาจจำกัด จำเป็นต้องหาบางสิ่งบางอย่างมาเป็นเครื่องมือเพิ่มอำนาจของตน และ
 สิ่งของหรือเครื่องมือเหล่านี้ย่อมมีอาณาเขตมากกว่าสิ่งของหรืออาวุธธรรมดาสามัญที่รู้จักกัน
 โดยทั่วไป ผู้ที่มีอำนาจเมื่อมีของวิเศษติดตัวนอกจากจะทำให้ตนมีความสามารถต่อสู้ได้
 แล้วยังเป็นที่พึ่งทางใจ เป็นกำลังใจแก่ตนเองด้วยขณะเกิดปัญหาต่าง ๆ แนวคิดเรื่อง
 ของวิเศษนี้คล้ายกับความเชื่อเกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ แล้ว ยังจะต้องมีของวิเศษ
 นี้ด้วย จะเป็นปัจจัยที่เพิ่มอำนาจของตนเองขึ้นมาได้

สำหรับที่นั้น วรรณกรรมไม่ได้อธิบายถึงการมีของวิเศษประจำตัว กล่าวเฉพาะ
 การมีความรู้ในเวทมนต์คาถาต่าง ๆ เท่านั้น เพราะว่าวรรณกรรมให้ความสนใจบทบาท
 ของผู้น้อยมาก ดังนั้น การมีความรู้ในเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ก็เพียงพอในการแสดงอำ-
 นาจของตนเองแล้ว ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงภาพรวมของของวิเศษแล้ว ผู้มีอำนาจจะมีหรือ
 ไม่มีก็ได้ การมีของวิเศษเป็นปัจจัยเสริมการมีความรู้ในเวทมนต์คาถามากกว่า

สำหรับแนวคิดตะวันตก นักคิดไม่เน้นที่จะศึกษาเรื่องนี้

8. แหล่งกำเนิดจากสวรรค์

สวรรค์ ถือว่าเป็นดินแดนแห่งความสงบ, สันติ, สนุกสุขสบายทุกอย่างเป็นดิน
 แดนแห่งอุดมคติที่สรรหสิ่งทั้งมวลต้องการที่จะไปอยู่ในที่นี้ สวรรค์เป็นดินแดนที่อยู่ของผู้ที่
 มีอำนาจสูงสุด คือ เหล่าพระอินทร์ เทวดา นางฟ้า และพระอินทร์เป็นผู้ปกครอง-
 สูงสุดในดินแดนแห่งนี้

ผู้ที่อยู่บนสวรรค์, เกิดในสวรรค์ หรือมาจากสวรรค์จะเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่า
 สรรพสิ่งที่มีอำนาจอื่น ๆ พระอินทร์เป็นผู้ปกครองสูงสุดในสวรรค์จึงมีอำนาจมากกว่าผู้ใด
 ในจักรวาล สำหรับมนุษย์ที่เป็นผู้ปกครองนั้นเป็นผู้ที่มาจากสวรรค์มาเกิด เป็นเทพองค์
 หนึ่งที่ถูกส่งมาปกครองเมืองมนุษย์ ดังนั้น จึงมีอำนาจมากมาย จากคุณสมบัติของผู้ปก-
 ครองที่มาจากสวรรค์ เช่นนี้ จึงได้รับการยอมรับจากผู้ใต้ปกครอง เพราะผู้ใต้ปกครอง
 เป็นสามัญชน ไม่มีต้นกำเนิดจากสวรรค์จึงไม่มีอำนาจอะไรเหมาะสมที่จะอยู่ใต้การปก-
 ครองของผู้ปกครองที่ไม่มาจากสวรรค์

ส่วนผู้มีอำนาจอื่น เช่น ยักษ์, สัตว์, ฝู แม้ว่าจะมีอำนาจมากแต่ก็ยังไม่มาก
 เท่าพระอินทร์ และผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ เพราะยักษ์, สัตว์, ฝู ไม่มีต้นกำเนิดจาก
 สวรรค์ นี่เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สุดที่เมื่อเกิดการต่อสู้กับผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์ ยักษ์, สัตว์,
 ฝู จึงจะพ่ายแพ้เสมอ

จากความเชื่อเรื่องต้นกำเนิดนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงสาเหตุของการได้เป็นผู้ปกครอง และการยอมรับการปกครองจากประชาชน เป็นการแบ่งชั้นทางสังคมที่ชัดเจนว่าใครควรเป็นผู้ปกครอง และใครควรจะเป็นผู้อยู่ใต้การปกครอง, ใครเป็นผู้ที่มีอำนาจมากกว่าใคร การขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองและประชาชนไม่มี เพราะความเชื่อเกี่ยวกับต้นกำเนิดเช่นนี้ ผู้ที่ยอมรับสวรรค์คือผู้ที่ยึดมั่นในศาสนาอย่างเคร่งครัด นี่ก็เป็นเครื่องชี้ตัวหนึ่งถึงความคิดที่เชื่อมั่นและเคารพเชิดชูในศาสนาอย่างสูง ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ผู้ปกครองที่มาจากสวรรค์ย่อมมีอำนาจมากกว่าผู้ปกครองที่ไม่มีต้นกำเนิดจากสวรรค์ สิ่งเหล่านี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการกำหนดสถานะของผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง จึงเป็นการกำหนดตายตัวแน่นอนถึงคุณสมบัติของผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุด

ปัจจุบันนี้แนวคิดเช่นนี้ยังฝังอยู่ในความคิดของประชาชนอย่างแน่นอน โดยเฉพาะความเชื่อที่ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสมมุติเทพ คือ มีแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ ถือเป็นสถาบันศักดิ์สิทธิ์สถาบันหนึ่ง ประชาชนจึงมีท่าทีที่เคารพ เชื่อมั่น และศรัทธาในสถาบันนี้ นอกจากนั้น ยังปรากฏความเชื่อเรื่องบุญ-กรรม ซึ่งก็ยังปรากฏอยู่มากเป็นความเชื่อที่ว่า ผู้ปกครองเป็นผู้ที่เคยทำบุญในชาติปางก่อนมา จึงเหมาะสมที่จะปกครองส่วนประชาชนทำบุญไว้น้อยชาตินี้จึงลำบาก การจะผลัดเปลี่ยนอำนาจระหว่างผู้ปกครองและประชาชนเป็นไปไม่ได้ เพราะสถานะภาพเช่นนี้กำหนดแน่นอนในเรื่องชาติกำเนิดไว้แล้ว

สำหรับแนวคิดตะวันตกไม่เน้นการศึกษาตำนานนี้ เว้นแต่ยุคกลางเท่านั้น

9. กำลังกายที่แข็งแรง

การมีกำลังกายที่แข็งแรงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สรรหสิ่งต่าง ๆ มีอำนาจขึ้นมา สิ่งที่มีร่างกายแข็งแรงมีเพียงชั้กับสัตว์เท่านั้น สำหรับผู้มีอำนาจอื่น ๆ ไม่มีลักษณะเช่นนี้ นี่เป็นเครื่องชี้ว่าการมีร่างกายที่แข็งแรงเป็นลักษณะพิเศษของสิ่งที่มีอำนาจบางชนิด—เท่านั้น ไม่ใช่ลักษณะทั่วไปของผู้ที่มีอำนาจส่วนใหญ่ และการมีกำลังร่างกายที่แข็งแรงก็ไม่ใช่อะไรที่สำคัญ สิ่งสำคัญสำหรับผู้ที่มีอำนาจส่วนใหญ่ เช่น พระอินทร์, พระรัสสี, มนุษย์, ผี ล้วนแต่มีอำนาจ แต่ไม่ได้มีร่างกายที่แข็งแรงแต่อย่างใด การที่วรรณกรรมกำหนดให้บางอย่างมีร่างกายแข็งแรงก็เพราะต้องการบอกลักษณะพิเศษของผู้มีอำนาจบางสิ่งบางชนิดเท่านั้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการมีร่างกายที่แข็งแรงไม่ใช่เรื่องสำคัญอะไรมากมายนักสำหรับผู้มีอำนาจทั่วไป โดยเฉพาะผู้ที่มีอำนาจสูงสุด ดังนั้น ปัจจัยเรื่องกำลัง

กายที่แข็งแรงจึงไม่สำคัญเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเรื่องผู้มีอำนาจต้องมีกำลังกายที่แข็งแรงนั้นไม่ค่อยมี เพราะสิ่งสำคัญอยู่ที่ปัจจัยอื่นๆมากกว่า เช่น ปัญญาความเฉลียวฉลาดและความสามารถเป็นต้น สำหรับแนวคิดตะวันตก. นักคิดก็ไม่เน้นเรื่องนี้ แต่ให้ความสนใจเรื่องสติปัญญาและความรู้ความสามารถมากกว่า

10. รูปร่างที่สวยงาม

ปัจจัยเรื่องรูปร่างนี้ในวรรณกรรมระบุไว้ 2 ชนิด คือ มนุษย์และพระอินทร์ พระอินทร์และผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์จะต้องมีร่างกายที่สวยงามเสมอ สำหรับผู้มีอำนาจอื่น ๆ ไม่มีรูปร่างที่สวยงาม นี่แสดงว่าผู้มีอำนาจต่าง ๆ ก็ล้วนมีรูปร่างลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้น โดยภาพรวมแล้วผู้มีอำนาจอาจจะมีรูปร่างที่สวยงามหรือไม่สวยงามก็ได้ เว้นแต่ผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์และพระอินทร์เท่านั้นต้องมีรูปร่างที่สวยงามเสมอ นี่สะท้อนให้เห็นบุคลิกลักษณะของผู้ปกครองที่เป็นมนุษย์และพระอินทร์ว่าต้องสวยงามเสมอ

ปัจจุบันนี้ความเชื่อเรื่องความสวยงามยังปรากฏอยู่ ผู้ที่มีรูปร่างหน้าตาดีย่อมจะได้รับการชื่นชมจากผู้อื่นเสมอ แต่ปัจจัยตัวนี้ไม่สำคัญเท่ากับปัจจัยอื่น ๆ เช่น สถานะตำแหน่ง, แหล่งกำเนิด, การยึดมั่นในศาสนา ฯลฯ

สำหรับแนวคิดตะวันตก ผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องมีรูปร่างที่สวยงาม เพราะตะวันตกสนใจเรื่องสติปัญญา, ความรู้ความสามารถมากกว่า

ความสวยงามในแต่ละสังคมก็อาจจะมีลักษณะที่เหมือนกันหรือต่างกันก็ได้ เช่น วรรณกรรมนิทานอีสานเน้นเรื่องใบหน้าที่สวยงาม แต่ในทัศนะของ Plato แล้ว ไม่เน้นค่านี้นี้ แต่ไปเน้นที่ความงามทางปัญญา, ความแข็งแรง, และความละเอียดอ่อน ลึกซึ้งในจิตใจ เป็นต้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิเคราะห์เปรียบเทียบความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจ

การวิเคราะห์ในส่วนนี้จะกล่าวถึงปัจจัยหลัก, ปัจจัยรอง, ปัจจัยประกอบ, ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมากที่สุดและก่อให้เกิดอำนาจน้อยที่สุด

คำว่าปัจจัยหลัก หมายถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจซึ่งผู้ที่มีอำนาจทุกฝ่ายจะต้องมีสิ่งนี้ เป็นปัจจัยร่วมที่ก่อให้เกิดอำนาจแต่ละชนิด

ปัจจัยรอง หมายถึง ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจซึ่งผู้ที่มีอำนาจส่วนใหญ่จะมีสิ่งนี้ แต่ไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจทุกฝ่ายจะมี คือ จะมีเฉพาะผู้ที่มีอำนาจส่วนใหญ่เท่านั้น

ปัจจัยประกอบ หมายถึง ปัจจัยประกอบที่ก่อให้เกิดอำนาจที่ผู้ที่มีอำนาจแต่ละชนิดจะมีหรือไม่มีก็ได้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับปัจจัยทุกชนิดของผู้ที่มีอำนาจทุก ๆ สิ่ง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมากที่สุด คือ เป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดที่สำคัญที่สุดที่กำหนดให้ผู้ที่มีอำนาจสามารถมีอำนาจมากกว่าผู้อื่น

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจน้อยที่สุด คือ เป็นปัจจัยที่ผู้ที่มีอำนาจส่วนใหญ่ไม่มี และไม่มีความสำคัญอะไรในการแสดงออกของอำนาจ

1. ปัจจัยที่เป็นหลักที่ก่อให้เกิดอำนาจ

บุคคลและสรรพสิ่งที่มีอำนาจทุกชนิดจะต้องมีปัจจัยร่วมกันอย่างหนึ่ง คือ การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ดังนั้น ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ จึงเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดอำนาจ ไม่ว่าจะผู้ที่มีอำนาจมากหรืออำนาจน้อย ไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ใ้ปกครอง ไม่ว่าจะเป็นผู้มีอำนาจหรือสิ่งอื่น ๆ ทุกฝ่ายที่มีอำนาจจะต้องมีปัจจัยด้านนี้ทั้งสิ้น ดังนั้นลักษณะร่วมกันของผู้ที่มีอำนาจก็คือ การมีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ นั้นเอง นี่แสดงว่าตามแนวความคิดในวรรณกรรมนิทานอีสานเชื่อว่า โดยทั่วไปของผู้ที่มีอำนาจแล้วผู้ที่มีอำนาจก็คือผู้ที่มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาหรือผู้ที่มีความรู้ในวิชาการทางไสยศาสตร์ ในทางตรงข้าม ผู้ที่ไม่มีอำนาจคือผู้ที่ไม่มีความรู้ในศาสตร์เหล่านี้ เช่น ประชาชนธรรมดาไม่มีความรู้ในศาสตร์เหล่านี้จึงเป็นผู้ที่ไม่มีอำนาจ

ผู้วิเศษ, ผู้มีอิทธิฤทธิ์, ผู้ที่สามารถแสดงอภินิหารย์ได้ ล้วนแล้วจะต้องมีปัจจัยตัวนี้ทั้งสิ้น จึงเป็นผู้ที่มีอำนาจ บุคคลเหล่านี้สามารถแสดงออกซึ่งความสามารถพิเศษต่าง ๆ

ดังนั้น ความเชื่อพื้นฐานของชาวอีสานเกี่ยวกับอำนาจ คือ ความเชื่อในเวทมนต์คาถา ความเชื่อในตำนานลึกลับ ความเชื่อในไสยศาสตร์ นั้นเอง

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเป็นสังคมโบราณ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่ำ
มาก ประชาชนทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยการกสิกรรม และต้องพึ่งพาธรรมชาติมาก ประ
ชาชนยังไม่เข้าใจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ไม่สามารถตอบคำถามเกี่ยวกับปรากฏ
การณ์ต่าง ๆ ได้ จึงใช้จินตนาการของตนไปตอบคำถามต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ และปลูก
ฝังเป็นความเชื่อติดต่อกันมา

ส่วนในตะวันตกนั้น นักคิดทางรัฐศาสตร์ไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้

ปัจจุบันนี้ในภาคอีสานความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์หรือปัจจัยในค่านเวทมนต์คาถา
ต่าง ๆ นั้นยังไม่ได้หมดไปอย่างสิ้นเชิง แต่ไต่ค่อย ๆ เสื่อมสลายไปเป็นลำดับ เนื่อง
จากอิทธิพลของความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นั่นเอง

2. ปัจจัยที่เป็นรองที่ก่อให้เกิดอำนาจ

สถานะ และตำแหน่งสูงในรัฐเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นรองหรือเป็นปัจจัยที่มีความสำ
คัญอันดับที่ 2 รองจากปัจจัยด้านความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ นั่นคือ ผู้
ที่มีอำนาจโดยส่วนใหญ่แล้วจะต้องมีปัจจัยตัวนี้ ถึงแม้จะไม่ใช่มุขคนก็ตาม แต่ก็มีจำนวน
มากที่สุด ปัจจัยตัวนี้จึงมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยอื่นทุกชนิด นอกจากการมีความรู้ใน
ศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ เท่านั้น

การที่ปัจจัยตัวนี้มีความสำคัญขึ้นมาเพราะว่าเป็นความเชื่อในสังคมที่ว่าผู้ที่มีอำ
นาจมากจะต้องเป็นผู้ที่มีสถานะตำแหน่งที่สูงในสังคม ยิ่งมีสถานะสูงเท่าใดก็จะมีอำนาจ
มากเท่านั้น ถ้ามีตำแหน่งต่ำก็จะมีอำนาจน้อย ถ้าไม่มีตำแหน่งอะไรเลยก็ไม่มีอำนาจ
ดังนั้น ผู้ที่มีอำนาจโดยส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูงในรัฐ คือ เป็นผู้ปกครองในรัฐ
ทั้งสิ้น ซึ่งก็คือ พระมหากษัตริย์นั่นเอง

สำหรับแนวคิดตะวันตกในระยะแรกก็มีความเชื่อในอำนาจของผู้ปกครองที่เป็น
พระมหากษัตริย์เช่นกัน ระบอบกษัตริย์จึงเป็นระบอบที่ใช้โดยทั่วไปในแทบทุก ๆ สังคม
เนื่องจากสังคมยังมีขนาดเล็ก การใช้ชีวิตยังไม่ซับซ้อน ชนชั้นกลางยังมีน้อย ความ
เชื่อในสังคมจึงให้ความสำคัญกับผู้นำที่มีลักษณะพิเศษกว่าคนอื่น ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาไป
แนวคิดกระจายอำนาจไปสู่กลุ่มอื่น ๆ ในสังคมจึงเกิดขึ้น

แนวคิดอีสานในปัจจุบันนี้ก็ยังมีสืบต่อจากแนวคิดดั้งเดิมอย่างมาก โดยเฉพาะความ
เชื่อมั่นในสถาบันพระมหากษัตริย์ ประชาชนยังเคารพยกย่องและผูกพันสถาบันนี้มาก
อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมพัฒนาไปชนชั้นกลางมีมากขึ้น แนวคิดประชาธิปไตยแพร่เข้ามา

ความเชื่อในอำนาจของประชาชนก็ปรากฏขึ้นกลายเป็นความคิด 2 กระแสในสังคม คือ กระแสดั้งเดิม คือ เชื่อมั่นในผู้ปกครองที่มีอำนาจเด็ดขาดที่เป็นผู้ที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากผู้อื่นทั่วไป และกระแสใหม่ที่เป็นกระแสประชาธิปไตย

สำหรับปัจจัยทางการเมืองของวิเศษประจำตัวก็เป็นปัจจัยที่เป็นรองเท่านั้น จากการเมืองสถานะตำแหน่งภายในรัฐ ปัจจัยตัวนี้อยู่ในกลุ่มความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจลึกลับทางไสยศาสตร์เช่นเดียวกับปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ

3. ปัจจัยประกอบอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจ

นอกจากปัจจัยเรื่องความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ และปัจจัยในด้านสถานะตำแหน่งแล้ว ยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกมาก เช่น รูปร่างลักษณะที่สวยงาม กำลังร่างกายที่แข็งแรง การมีกองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โต ฯลฯ แต่ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีความสำคัญเป็นรองทั้งสิ้น เป็นปัจจัยประกอบของผู้มีอำนาจเท่านั้น สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะเป็นความเชื่อในสังคมที่ว่าผู้มีอำนาจและมีอำนาจค่อนข้างมากก็คือผู้ปกครองที่มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถา มีของวิเศษประจำตัว ปัจจัยด้านสถานะตำแหน่งและปัจจัยด้านไสยศาสตร์นี้เป็น 2 ปัจจัยที่สำคัญกว่าปัจจัยอื่น ๆ ในภาพรวม เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้ที่มีอำนาจทุกคนล้วนจะต้องมีปัจจัยหลายอย่างจึงจะทำให้ตนเกิดอำนาจขึ้นมา และจะมีปัจจัยสำคัญบางอย่างเป็นหลัก บางอย่างเป็นรอง บางอย่างเป็นปัจจัยประกอบที่ไม่สำคัญเท่าใดนัก การเปรียบเทียบกัน จะมีบางปัจจัยเป็นปัจจัยร่วมที่ผู้มีอำนาจทุกคนจะต้องมีและจะมีปัจจัยบางอย่างที่ผู้มีอำนาจส่วนใหญ่จะต้องมี นอกจากนั้นเป็นปัจจัยประกอบคือผู้มีอำนาจบางคนมี--บางคนไม่มี ขึ้นกับลักษณะของผู้มีอำนาจแต่ละชนิด

สำหรับแนวคิดตะวันตกก็มีลักษณะทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน คือ ผู้มีอำนาจแต่ละคนจะต้องมีปัจจัยหลายชนิดประกอบขึ้นมา จะมีปัจจัยหลัก, ปัจจัยรอง, ปัจจัยประกอบอื่น ๆ เช่นกัน แต่ที่แตกต่างกันบ้างคือตัวปัจจัย เช่น ตะวันตกอาจให้ความสำคัญในด้านสถานะตำแหน่งเหมือนกัน แต่อาจจะสนใจด้านความรู้ เชิงปรัชญาหรือศิลปะการปกครองมากกว่า เป็นต้น

4. ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้บุคคลและสรรพสิ่งมีอำนาจมากกว่าผู้อื่น

แหล่งกำเนิดจากสวรรค์ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้บุคคลและสรรพสิ่งมีอำนาจมากกว่าผู้อื่น ผู้ที่มีอำนาจมากที่สุดล้วนจะต้องเป็นผู้ที่อยู่บนสวรรค์หรือมาจากสวรรค์ทั้งสิ้น สวรรค์เป็นต้นตอของผู้ที่มีอำนาจซึ่งจะเชื่อมโยงกับปัจจัยแห่งอำนาจอื่น ๆ คือ ผู้ปกครองที่มีความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ มักจะต้องมาจากหรืออยู่บนสวรรค์ทั้งสิ้น สวรรค์เป็นดินแดนอุดมคติของประชาชนและผู้มีอำนาจทุกคน ทุกคนล้วนต้องการอยู่บน—สวรรค์ทั้งสิ้น เพราะเป็นดินแดนแห่งความสุข เป็นดินแดนของผู้มีอำนาจ เป็นดินแดนที่ปราศจากความทุกข์

ความเชื่อเรื่องสวรรค์นี้เป็นอิทธิพลแนวความคิดของพุทธศาสนา ซึ่งสอนว่าคนที่ทำความดีในชาตินี้จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ พุทธศาสนามองว่าโลกมนุษย์เป็นดินแดนแห่งความทุกข์ คนในโลกจะเต็มไปด้วยกิเลส มีความโลภ ความโกรธ ความหลงมากมาย โลกมนุษย์หรือโลกอื่นล้วนไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด มีแต่สวรรค์เท่านั้นที่เป็นแหล่งที่สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้น ผู้อยู่ในโลกอื่นต้องหมั่นสร้างความดี โดยเฉพาะการยึดมั่น เคารพศรัทธาใน—ศาสนาจึงจะมีโอกาสไปเกิดบนสวรรค์ในชาติต่อไป

แนวคิดเช่นนี้คล้ายกับแนวคิดยุโรปในยุคกลางที่มีอิทธิพลของคริสต์ศาสนาเข้ามาครอบงำ ผู้ปกครองต่าง ๆ มีเป้าหมายในการปกครองเพื่อศาสนาทั้งสิ้น ศาสนากลายเป็นความเชื่อพื้นฐานที่สำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนล้วนทำความดีตามหลักศาสนา เพื่อจะไปอยู่บนสวรรค์ทั้งสิ้น

ส่วนแนวคิดในยุโรปยุคต้น เช่น Plato หรือยุคใหม่ เช่น Machiavelli ไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยตัวนี้ กลับเน้นในการศึกษาเรื่องปรัชญาและเรื่องศิลปะในการปกครองมากกว่า เพราะเป็นแนวคิดที่ไม่ได้รับอิทธิพลจากศาสนา การวิเคราะห์ปัญหาจึงเริ่มจากการพิจารณาในเหตุผล, ตรรกวิทยาและสภาพความเป็นจริงของมนุษย์มากกว่า

ปัจจุบันนี้แนวคิดอิสานเกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านแหล่งกำเนิดจากสวรรค์ยังไม่หมดไป เพราะเป็นความเชื่อที่ปลูกฝังมานาน ประชาชนยังมองว่าผู้มีอำนาจเป็นผู้ที่สร้างความดีในชาติปางก่อน เมื่อมาเกิดในชาตินี้จึงมีอำนาจมาก มีความสุขสบายมาก ส่วนคนที่ลำบากและไม่มีอำนาจเพราะชาติก่อนทำความดีไว้น้อยจึงมีผลติดตามาถึงชาตินี้

5. ปัจจัยที่ไม่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดอำนาจ

กำลังร่างกายที่แข็งแรงเป็นปัจจัยที่ไม่สำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดอำนาจ เพราะการมีกำลังร่างกายที่แข็งแรงโดยธรรมชาตินั้น เป็นคุณสมบัติเฉพาะบางอย่างของผู้ที่มีอำนาจเท่านั้น โดยส่วนใหญ่ลักษณะร่วมกันที่มีปัจจัยก่อให้เกิดอำนาจมักให้ความสำคัญกับปัจจัยอื่น ๆ มากกว่า ผู้ที่มีร่างกายที่แข็งแรงแม้จะมีอำนาจก็น้อยเสมอ เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีอำนาจอื่น นี่สะท้อนความเชื่อในค่านูปร่างกายภาพว่าความแข็งแรงย่อมสู่ความมั่งคั่งไม่ได้ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เชื่อว่าผู้มีบุญคือผู้มีรูปร่างงดงาม ส่วนผู้มีบุญไม่จำเป็นจะต้องมีร่างกายแข็งแรงก็ได้

สำหรับความเชื่อตะวันตกมีลักษณะเหมือนกันคือ นักคิดทางรัฐศาสตร์ไม่ให้ความสำคัญกับปัจจัยนี้ ถึงแม้ Plato จะให้ความสำคัญกับวิธีการอบรมผู้ปกครองว่าต้องมีรูปร่างที่แข็งแรง แต่เป้าหมายสูงสุดที่ความรู้ทางปรัชญามากกว่า ส่วน Machiavelli ก็เน้นเรื่องศิลปะการปกครองสามารถแก้ไขปัญหาได้มากกว่าการมีร่างกายที่แข็งแรง

ปัจจุบันนี้แนวคิดอิสานก็ให้ความสำคัญกับปัจจัยค่านี้น้อย เพราะสภาพสังคมสมัยซับซ้อน การแก้ปัญหาด้วยปัญญาและเทคโนโลยีจึงมีประโยชน์กว่า สามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้มากกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพรวมของแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจที่ได้จากการศึกษา เรื่อง

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจ

จากการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ทั้ง 10 ชนิดที่กล่าวไปแล้วนั้น ได้สะท้อนให้เห็นแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสาน คือ

1. ผู้ที่มีอำนาจจะต้องมีปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดอำนาจขึ้นมา ปัจจัยเหล่านี้มีหลายชนิดที่เป็นตัวการส่งเสริมอำนาจ อย่างไรก็ตาม ก็จะมีปัจจัยบางอย่างเป็นปัจจัยหลัก บางอย่างเป็นปัจจัยรอง บางอย่างเป็นปัจจัยประกอบทั้งที่กล่าวไปแล้ว แนวคิดเช่นนี้ก็เหมือนกับตะวันตกที่เชื่อว่า ผู้ที่มีอำนาจมากจะต้องอาศัยปัจจัยหลาย ๆ อย่างประกอบกัน สาเหตุที่เหมือนกันเช่นนี้ เพราะว่าเป็นความเชื่อของมนุษย์ทุกสังคมที่เชื่อว่า คนหนึ่งย่อมมีอำนาจจำกัด จำเป็นจะต้องมีการเพิ่มอำนาจเช่น โดยการขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น และการหาปัจจัยภายนอกอื่น ๆ มาเสริมเพิ่มเติมด้วย

ปัจจุบันนี้ความเชื่อที่ว่าผู้ที่มีอำนาจมาก่อนย่อมมีปัจจัยหลายอย่างประกอบกันก็ยังเป็นที่ยึดถือกันอยู่

2. ในจักรวาลนี้มีผู้ที่มีอำนาจหลายชนิด มนุษย์เป็นเพียงผู้ที่มีอำนาจอย่างหนึ่งในจักรวาลเท่านั้น ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจของผู้ที่มีอำนาจแต่ละชนิดนั้นมีทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ปัจจัยบางอย่างผู้ที่มีอำนาจมีทุกฝ่าย แต่บางอย่างก็มีเพียงเฉพาะผู้ที่มีอำนาจ—บางชนิดเท่านั้น ขึ้นกับลักษณะของผู้ที่มีอำนาจแต่ละชนิด สำหรับแนวคิดตะวันตกนั้น นักคิดทางรัฐศาสตร์โดยทั่วไปให้ความสำคัญและเน้นในการศึกษา เรื่องของมนุษย์เท่านั้น สาเหตุของความแตกต่างเช่นนี้ เพราะแนวคิดของอีสานนั้นมักใช้จินตนาการของตนไปวิเคราะห์ปัญหา ไปกำหนดลักษณะของสิ่งที่มีอำนาจต่าง ๆ จินตนาการบางอย่างจึงกำหนดให้ปัจจัยบางสิ่งบางอย่างเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจแก่ผู้ที่มีอำนาจทุกชนิด แต่บางอย่างก็อาจจะมี—เฉพาะของผู้ที่มีอำนาจแต่ละอย่าง ส่วนการสร้างทฤษฎีทางการเมืองของตะวันตก แม้บางยุคบางสมัยจะมีจินตนาการปะปนอยู่บ้าง แต่พื้นฐานที่สำคัญคือ นักคิดมักเริ่มจากสังคมที่เป็นจริงของมนุษย์เท่านั้น เช่น Plato การเขียนทฤษฎีการเมืองของเขา ก็เริ่มจากการสังเกตสภาพความเป็นไปต่าง ๆ ภายในรัฐแล้วค่อยก่อรูปแนวความคิดรัฐในอุดมคติขึ้นมา

Machiavelli ก็เริ่มจากการศึกษาสภาพการเมืองขณะนั้นแล้วค่อยก่อรูปความคิดศิลปะการปกครองขึ้นมา

ปัจจุบันนี้สังคมพัฒนาไปมาก วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญขึ้นมาก บัจฉัยที่มีลักษณะทางไสยศาสตร์จึงลดความสำคัญลงไป คนในสังคมเริ่มหันมาสู่เรื่องที่เกิดขึ้นจริงที่เห็นได้ พิสูจน์ได้มากขึ้น

3. อำนาจจะอยู่ที่ผู้ปกครอง หรือผู้ใต้ปกครอง หรือมีอยู่ทั้ง 2 ฝ่าย ขึ้นกับลักษณะของผู้มีอำนาจแต่ละชนิด สิ่งที่มีอำนาจบางชนิดอยู่ที่ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง บางชนิดก็อยู่เฉพาะผู้ปกครองเท่านั้น เหตุผลเช่นเดียวกับข้อที่ 2 ที่กล่าวไปแล้ว คือ เป็นจินตนาการที่กำหนดลักษณะเฉพาะของสิ่งที่มีอำนาจบางอย่าง

4. ผู้ปกครองจะมีอำนาจมากกว่าผู้ใต้ปกครองเสมอ เพราะผู้ปกครองจะมีบัจฉัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมากกว่าผู้ใต้ปกครอง ความเชื่อ เช่นนี้สะท้อนถึงคุณสมบัติพิเศษของผู้มีอำนาจปกครองว่าจะต้องมีลักษณะที่แตกต่างจากผู้อื่นโดยทั่วไป จึงสามารถได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำหรือผู้ปกครองในรัฐ นี่แสดงว่า คุณภาพและปริมาณของอำนาจนั้นที่สำคัญอยู่ที่ผู้ปกครองเป็นสำคัญ แนวคิดตะวันตกในระยะแรกก็มักจะมี ความเชื่อ เช่นนี้—เหมือนกัน คือเชื่อเรื่องความสามารถและคุณลักษณะพิเศษของชนชั้นนำว่าเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครอง เหมาะสมที่จะมีและใช้อำนาจในการปกครอง สาเหตุที่สำคัญของความเหมือนกัน เช่นนี้ส่วนหนึ่ง เพราะสังคมขณะนั้นชนชั้นกลางยังมีปริมาณน้อย ผู้ที่เป็นผู้นำก็มักจะมีการสืบสกุลต่อ ๆ กันมา กลายเป็นความเคยชินเป็นประเพณีแห่งการยอมรับอำนาจในสังคม

ปัจจุบันนี้เนื่องจากชนชั้นกลางมีมากขึ้น ก็มีการเรียกร้องเสรีภาพและการปกครองตนเองขึ้นมา ชนชั้นกลางพยายามดึงอำนาจจากชนชั้นสูงมาสู่ชนชั้นตนตามอิทธิพลแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย

5. เมื่อกล่าวเฉพาะมนุษย์แล้ว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองแสดงออกคือ อำนาจสูงสุด เกิดขาด อยู่ที่ผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์เท่านั้น ประชาชนไม่ได้มีอำนาจอะไรเลย เพราะประชาชนไม่มีบัจฉัยใด ๆ ที่จะส่งเสริมให้ตนเองมีอำนาจขึ้นมาเลย บัจฉัยที่ก่อให้เกิดอำนาจล้วนอยู่ในมือของผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์ทั้งสิ้น เมื่อผู้ปกครองมีบัจฉัยเหล่านี้ก็นำบัจฉัยเหล่านี้มาใช้เพื่อสร้างอำนาจ รักษาอำนาจและขยายอำนาจของตน รวมทั้งใช้อำนาจปกครองประชาชนในรัฐของตนด้วย ประชาชนจึงอยู่ในสภาพที่เป็นผู้ที่จะต้องเชื่อฟังและทำตาม จะชักชวนผู้ปกครองไม่ได้ ความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองและประชาชนจึงไม่มี ไม่มีการต่อสู้กลาง

อำนาจผู้ปกครอง เพราะประชาชนไม่มีปัจจัยอะไรที่จะทำให้เกิดอำนาจไปต่อสู้อะไรเลย จึงยอมอยู่ที่อำนาจผู้ปกครองเสมอ นอกจากนั้นประชาชนก็เชื่อว่าผู้ปกครองเป็นผู้ที่ดีแล้ว เหมาะสมแล้วที่จะปกครอง เพราะมีคุณสมบัติต่าง ๆ มากกว่าตน จึงยอมรับความชอบธรรม ในการปกครองมาก

ส่วนแนวคิดตะวันตกสมัยโบราณทั้ง Plato และ Machiavelli ก็เชื่อมั่นการปกครองของชนชั้นสูงเช่นเดียวกัน เพราะเชื่อในลักษณะพิเศษของผู้นำว่าควรที่จะเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติมากกว่าผู้อื่น ต่อมาเมื่อสังคมพัฒนาไป ชนชั้นกลางมีบทบาทมากขึ้นเกิดกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นอำนาจจึงได้กระจายไปสู่ชนชั้นและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

ปัจจุบันนี้อิทธิพลแนวคิดประชาธิปไตยมากขึ้น จึงเกิดความเชื่อ 2 กระแสคือ อำนาจอยู่ที่ชนชั้นสูงและอยู่ที่ประชาชนควบคู่กันไป

6. ผู้ปกครองในรัฐของมนุษย์จะมีลักษณะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในตัวเอง เพราะมีต้นกำเนิดจากสวรรค์ ผู้ปกครองมีสภาพเป็นเทพองค์หนึ่งมาเกิดในเมืองมนุษย์ ไม่ใช่บุคคลธรรมดา ดังนั้น ผู้ปกครองและชนชั้นสูงจึงต้องมีอำนาจมากเสมอ นี่คือนิทธิพลของความคิดพุทธศาสนา และแนวคิดดั้งเดิมก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามาคือ เชื่อในเรื่องลึกลับ ไสยศาสตร์ปะปนกันกับแนวคิดเรื่องนรก-สวรรค์ของพุทธศาสนา สภาพเช่นนี้ทำให้ผู้ใดปกครองต่างยอมรับอำนาจของผู้ปกครองมาก เพราะประชาชนก็เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์และอิทธิพลแนวคิดของพุทธศาสนาอยู่แล้ว สำหรับตะวันตก นักคิดไม่เห็นในการศึกษาเรื่องนี้

ปัจจุบันนี้แนวคิดเช่นนี้ก็ไม่ได้หมดไป โดยเฉพาะความเชื่อในสถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นต้น โดยเชื่อว่าเป็นสถาบันสูงสุดในประเทศ และทุกคนต่างยอมรับสถาบันนี้มาก

7. โดยทั่วไป ผู้ปกครองที่มีอำนาจทุกคนล้วนแต่มีอำนาจจำกัดทั้งสิ้น แม้ว่าจะมีอำนาจเพียงใดก็ตาม แต่ก็มีปริมาณจำกัดอยู่ ดังนั้น ผู้ปกครองจึงมักจะต้องมีการเพิ่มอำนาจให้แก่ตนเองเสมอ วิธีการเพิ่มอำนาจที่สำคัญคือการอาศัยปัจจัยภายนอกมาช่วยด้วย เช่น การหาพรรคพวกและพันธมิตรกับรัฐอื่น ๆ ผู้ปกครองจะต้องอาศัยกองทัพที่เข้มแข็งของตนมาช่วยเหลือตนนอกเหนือความสามารถพิเศษของตน จึงจะทำให้มีอำนาจกว้างขวางเข้มแข็ง เป็นที่ยอมรับและเกรงกลัวจากผู้อื่นได้

แนวคิดเช่นนี้ก็เหมือนตะวันตก คือ เป็นเรื่องของการหาแนวร่วมนั่นเอง
 Plato แม้ให้ความสำคัญกับความรู้ของผู้ปกครอง แต่ก็เห็นว่าในแต่ละรัฐนั้นลำพังมี
 แต่ผู้ปกครองเท่านั้นย่อมไปไม่รอด จำเป็นต้องมีกองทัพที่เข้มแข็งด้วย โดยเฉพาะ
 Machiavelli เห็นความสำคัญแก่เรื่องนี้มาก เขากล่าวถึงศิลปะในการปกครองว่า
 มีความจำเป็นมากที่จะต้องมีกองทัพที่ใหญ่โต เข้มแข็ง มีความจำเป็นมากที่จะใช้ยุทธวิธี
 ในการหาแนวร่วมเพื่อประโยชน์ของตน เป็นการเพิ่มอำนาจแก่ผู้ปกครองและรัฐ แนว
 คิดที่เหมือนกันเช่นนี้เพราะว่าเป็นธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ในสังคมต่างล้วนยอมรับและ—
 เข้าใจความจำกัฏของตนเองว่าการมีอำนาจของตนเพียงตนเดี่ยวนั้นไม่เพียงพอที่จะเอา
 ชนะฝ่ายตรงข้ามที่มีปริมาณและคุณภาพมากกว่าตนเองได้ จำเป็นจะต้องมีการช่วยเหลือ
 ที่หาอาศัยกันเมื่อยามยากลำบาก โดยเฉพาะเมื่อถูกรุกรานจากรัฐอื่น ๆ ในโลกตะวัน
 ตกยุคใหม่ก็มีลักษณะสืบทอดมาจากโบราณ คือยังยึดมั่นในการเพิ่มอำนาจแก่รัฐบาล โดย
 อาศัยปัจจัยต่าง ๆ มาเพิ่ม เช่น การรวมกลุ่มการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

๘. ความเชื่อในไสยศาสตร์ เช่น เรื่องเวทมนต์คาถา, สิ่งศักดิ์สิทธิ์, ของวิ
 เศษ อำนาจลึกลับที่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ได้ นับเป็นพื้นฐานความ
 เชื่อเรื่องอำนาจที่สำคัญ ผู้ที่มีความรู้และมีสิ่งของเหล่านี้ประจำตัว ล้วนสามารถที่จะ
 แสดงบทบาทเรื่องอำนาจได้ทั้งสิ้น ผู้ที่ไม่มีความรู้หรือของวิเศษเหล่านี้ประจำตัวจะไม่มี
 อำนาจ เช่น ประชาชนธรรมดา โดยทั่วไปไม่มีสิ่งเหล่านี้จึงไม่สามารถที่จะมีอำนาจขึ้น-
 มาได้ ส่วนแนวคิดตะวันตก นักคิดไม่เน้นในการศึกษาเรื่องนี้

ปัจจุบันนี้ความเชื่อด้านไสยศาสตร์ก็ยังคงปรากฏทั่วไป เพราะเป็นแนวคิดที่ได้
 รับการปลูกฝังมานาน

๙. ผู้ที่จะมีอำนาจมากแล้วจะต้องเป็นฝ่ายเคร่งครัดในศาสนาทั้งสิ้น ผู้ที่มีอำ
 นำน้อยจะไม่เคร่งครัดในศาสนา หรือไม่สนใจในหลักศาสนา ผู้ที่มีอำนาจมากจะต้อง
 เป็นผู้พิทักษ์รักษา ปกป้อง เชิดชูศาสนา จะต้องเป็นผู้นำในการทำเพื่อศาสนา ส่วนแนว
 คิดตะวันตกต่างออกไป คือไม่เน้นในปัจจัยด้านนี้มากนัก แต่ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของ
 ผู้ปกครองด้านความรู้ความสามารถมากกว่า สาเหตุที่ต่างกันเพราะอิทธิพลพุทธศาสนาเป็น
 สิ่งสำคัญต่อแนวคิดอิสลามมาก วรรณกรรมนิทานอิสลามโดยเนื้อแท้ก็คือวรรณกรรมพุทธ—
 ศาสนา การแต่งวรรณกรรมก็เพื่อสั่งสอนคนในสังคมให้ยึดมั่นในศาสนานั้นเอง ฝ่ายธรรมะ
 คือ ผู้ที่จะมีอำนาจมาก ฝ่ายอธรรม คือผู้ที่มีอำนาจน้อย ส่วนในตะวันตกไม่ได้รับเอา—

ศาสนามาเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างทฤษฎีทางการเมือง จึงไม่สนใจในปัจจัยตัวนี้ เว้น
สมัยกลางที่อิทธิพลศาสนาครอบงำ

10. ความรุนแรงในการใช้อำนาจเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นจาก
ปัจจัยในด้านการมีกองทัพที่เข้มแข็งใหญ่โต นี่แสดงออกถึงการขัดแย้งระหว่างรัฐต่าง ๆ
ว่ามีอยู่เสมอ แต่ละรัฐก็เกรงว่าอีกรัฐหนึ่งจะมารุกรานต่อตน ดังนั้น การสะสมอาวุธ,
ขยายกองทัพ จึงต้องทำอย่างสม่ำเสมอ การแก้ปัญหาคือความรุนแรงนี้ถึงแม้จะขัดกับ
แนวคิดพุทธศาสนา แต่ในสภาพสังคมที่เป็นจริงก็ไม่เคยยุติความรุนแรงได้เลย สำหรับ
แนวคิดตะวันตกก็มีความคิดเห็นเหมือนกันทั้ง Plato และ Machiavelli ก็ให้
ความสำคัญกับปัจจัยตัวนี้ โดยเฉพาะ Machiavelli ใฝ่ยกย่องการใช้ความรุนแรง
และมีความเชื่อมั่นในเรื่องความรุนแรงมากกว่าเป็นวิธีการที่ได้ผลที่สุดเกี่ยวกับการสร้าง
อำนาจของผู้ปกครอง เช่น ในด้านการสร้างกองทัพที่ใหญ่โตและเข้มแข็ง เป็นต้น ปัจจุบัน
นี้แนวคิดตะวันตกและสังคมไทยก็มีลักษณะเหมือนกันคือ เชื่อมั่นในการแก้ปัญหาคือความ
รุนแรง โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการสะสมกำลัง
อาวุธ และการแข่งขันการสร้างอาวุธสมัยใหม่ เป็นต้น แนวคิดเกี่ยวกับการใช้ความ
รุนแรงในการแก้ปัญหาคือความขัดแย้งต่าง ๆ นี้ ปัจจุบันก็ยังมีการถกเถียงอภิปรายกันมาก
ว่าทำไมมนุษย์จึงต้องใช้ความรุนแรงมาแก้ปัญหาคือต่าง ๆ และสันติสุขจะเกิดได้อย่างไร
เป็นต้น คำตอบก็มีมากมาย เช่น มองว่าเป็นสัญชาตญาณประจำตัวของมนุษย์ในการที่จะ
ใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหา, เป็นการแสดงออกถึงความก้าวร้าวทางจิตใจของมนุษย์ เป็น
วิธีทางเดียวที่สามารถแก้ปัญหาคือต่าง ๆ ให้เด็ดขาดไปได้ เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะมีการ--
พยายามหาทางเผยแพร่แนวคิดคือสันติวิธีมาเป็นเวลายาวนาน แต่ความรุนแรงก็ยัง
ถึงมือผู้ตลอดประวัติศาสตร์มวลมนุษยชาติ ถึงกับมีการกล่าวว่า อนาคตอารยธรรมของ--
มนุษย์จะถูกทำลายไปด้วยมือของมนุษย์ในการใช้ความรุนแรงนั่นเอง ความรุนแรงยังเป็น
ความเชื่อในการแก้ปัญหาคือของมนุษย์เสมอมา

11. ในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและประชาชนในรัฐนั้นจะเห็นได้ว่า ประชาชนยอมรับอำนาจของผู้ปกครองด้วยความสมัครใจ ไม่มีการคิดที่จะต่อต้านโต้แย้ง เพราะประชาชนเชื่อว่าผู้ปกครองในระบอบกษัตริย์นั้นมีความเหมาะสมในการปกครองอยู่แล้ว ก็อยู่แล้ว ดังนั้น ก็ไม่รู้ว่าจะไปต่อต้านอำนาจทำไม จึงไม่คิดที่จะต่อต้านผู้ปกครองเลย ความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อผู้ปกครองที่สำคัญคือ เชื่อว่าผู้ปกครองมีลักษณะเป็น สักดิ์สิทธิ์ในตัว ดังนั้น ประชาชนจะเคารพเพราะถ้าไม่เคารพแล้วความเป็น สักดิ์สิทธิ์นั้นจะทำให้ตนเองเดือดร้อนได้ และการปกครองในระบอบกษัตริย์เป็นระบอบที่ ปกครองมาช้านาน ประชาชนคุ้นเคยกับระบอบนี้มากจนกลายเป็นการปลูกฝัง ความ คิดที่ว่าระบอบนี้ดีแล้ว เมื่อประชาชนเปรียบเทียบกับผู้ปกครองกับตนเองแล้วชัดเจนว่า ผู้ ปกครองมีพร้อมทุกอย่าง มีปัจจัยต่าง ๆ ในการปกครองครบถ้วน แต่ประชาชนไม่มีปัจจัย ใดๆ ที่เหมาะสมเลย ประชาชนไม่ได้ถูกกดขี่ หรือถูกบีบบังคับให้ยอมรับอำนาจของผู้ปก- ครอง แต่ประชาชนยอมรับอำนาจนี้ด้วยความสมัครใจ

สำหรับแนวคิดตะวันตกนั้นในสมัยโบราณก็เหมือนกับแนวคิดอิสลาม คือ เชื่อมั่นใน ชนชั้นนำโดยไม่สนใจการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ทั้ง Plato Machiavelli ก็เชื่อมั่นชนชั้นนำ เพราะมองว่าประชาชนทั่วไปไม่มีคุณสมบัติอย่าง ที่ผู้ ปกครองมี จึงไม่เหมาะสมที่จะมีส่วนร่วมในการปกครอง แนวคิดตะวันตกเริ่มสนใจบทบาททางการเมืองของประชาชน ช่วงที่เกิดกลุ่มสัญญาประชาคมขึ้นมา เช่น Locke, Rousseau เป็นต้น เนื่องจากชนชั้นกลางขยายตัวมากขึ้นจึงเรียกร้องสิทธิในการปก ครองตนเองจากชนชั้นสูงมาสู่ชนชั้นกลาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สรุป

ความคิดเกี่ยวกับอำนาจในวรรณกรรมนิทานอีสานนั้นกล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจไว้หลายอย่าง เช่น

1. แหล่งกำเนิดจากสวรรค์ - ผู้ที่มีอำนาจมาก ส่วนมากจะอยู่บนสวรรค์ หรือมาจากสวรรค์ สวรรค์เป็นแหล่งที่มีแต่ความสันติสุข รื่นรมย์ สุกสุขสบาย ไม่มีความเดือดร้อนอะไรทั้งสิ้น และเป็นที่อยู่ของผู้ที่มีอำนาจคอยปกครองดูแลจักรวาล สวรรค์เป็นดินแดนอุดมคติที่สัตว์โลกและสิ่งมีชีวิตต่างๆ ต้องการไปอยู่ที่นั่น
2. สถานะตำแหน่งในรัฐ - ผู้ปกครองที่เป็นพระมหากษัตริย์จะมีอำนาจมากกว่าทุกคนในรัฐ ข้าราชการและทหารเป็นเครื่องมือของรัฐ และผู้ปกครอง สำหรับประชาชนอยู่ในสถานะต่ำสุดและไม่มีอำนาจอะไรเลย สถานะตำแหน่งเป็นตัวการกำหนดอำนาจที่สำคัญ ผู้ที่มีสถานะต่ำก็จะมีอำนาจลดหลั่นกันไป
3. ความรู้ในศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ - ผู้ที่มีอำนาจทุกคนไม่ว่าจะเป็นชนิโคใดก็ตาม และไม่ว่าจะเป็นผู้ปกครองหรือผู้ใต้ปกครอง ถ้ามีความรู้ใน-- ศาสตร์ด้านนี้ก็จะทำให้มีอำนาจขึ้นมา นี่เป็นความเชื่อในไสยศาสตร์ซึ่งเชื่อเรื่องอำนาจลึกลับ ผู้ที่ไม่มีความรู้ความนี้ล้วนไม่สามารถที่จะมีอำนาจได้
4. ทรหดทนและพันมิตร - ผู้ที่มีอำนาจมากล้วนจะต้องอาศัยปัจจัยภายนอกมาช่วยเหลือคนด้วย เพราะถ้าพึ่งตนเองอำนาจจะมีขอบเขตจำกัดเสมอ ดังนั้น วิธีหนึ่งในการเพิ่มอำนาจแก่ตนเองทั้งปริมาณและคุณภาพ ก็คือการหาสมิทรพรรคพวกไว้ให้มาก ๆ เพื่อคอยช่วยเหลือคนในยามที่ตนต้องการรักษาและขยายอำนาจ

5. กองทัพอากาศและ
เข้มแข็ง
6. ธรรมะของพุทธศาสนา
7. รูปร่างที่สวยงาม
8. ขอบวิเศษประจำตัว
9. กำลังร่างกายที่แข็งแรง
10. ความเจริญรุ่งเรืองของ
ผู้ปกครองและรัฐ
- การมีกองทัพอากาศและเข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญ คือ เป็นเครื่องมือของผู้ปกครองและรัฐในการรักษาและขยายอำนาจ เป็นเครื่องมือในการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาค้าง ๆ โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างรัฐ
- ผู้ที่มีอำนาจมากจะต้องเป็นฝ่ายธรรมะ คือ ต้องเป็นผู้ที่เคร่งครัดในศาสนา ปกป้องเชิดชูและเป็นผู้นำในการทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อศาสนา ผู้มีอำนาจน้อยล้วนอยู่ตรงข้ามกับศาสนาทั้งสิ้น
- รูปร่างที่สวยงามเป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อให้เกิดอำนาจ นี้เป็นลักษณะทางกายภาพที่สำคัญที่จะก่อให้เกิดอำนาจและการยอมรับในสังคม ประชาชนธรรมดา รูปร่างไม่สวยงามจึงไม่มีอำนาจ
- ปัจจัยนี้เป็นปัจจัยที่สะท้อนความเชื่อทางไสยศาสตร์ ผู้ที่มีอำนาจจะต้องมีสิ่งเหล่านี้ประจำตัวเสมอและจะอาศัยสิ่งเหล่านี้ไปเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ ใช้เป็นสิ่งที่สนองตอบความต้องการของคน และเป็นที่ยังหลงใหลของผู้มีอำนาจ
- ปัจจัยนี้สำคัญเพราะผู้ที่มีอำนาจจะใช้กำลังร่างกายอันแข็งแรงของตนเป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับผู้ที่มีอำนาจอื่น ๆ ผู้ที่มีร่างกายแข็งแรงย่อมได้เปรียบกว่าผู้ที่อ่อนแอกว่า
- ผู้ปกครองและรัฐที่มีอำนาจจะต้องเป็นรัฐใหญ่ มีประชาชนมากมาย มีอาณาเขตกว้างขวาง มีปราสาทราชวังที่ใหญ่โตและงดงาม มีการค้าขายที่คึกคัก ฯลฯ เสมอ สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงประสิทธิภาพในการปกครองและศักยภาพของผู้ปกครองและรัฐในการรักษาและขยายอำนาจของตน

ในระหว่างปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะมีปัจจัยหนึ่งที่เป็นหลัก คือ การมีความรู้ใน ศาสตร์เกี่ยวกับเวทมนต์คาถาต่าง ๆ ปัจจัยตัวนี้ผู้มีอำนาจทุกชนิดจะต้องมีเสมอ นี่สะท้อน ให้เห็นถึงพื้นฐานความเชื่อที่สำคัญในเรื่องอำนาจ คือ เรื่องไสยศาสตร์ ซึ่งปรากฏออกมา ในเรื่องอำนาจลึกลับ, สิ่งศักดิ์สิทธิ์, อิทธิปาฏิหาริย์ สำหรับปัจจัยที่เป็นรองซึ่งผู้มีอำนาจ ส่วนใหญ่ต้องมี คือ การมีสถานะภาพเป็นผู้ปกครองหรือเป็นกษัตริย์ในรัฐ สถานะภาพเช่นนี้ จะทำให้มีอำนาจตามไปด้วยเสมอ ในโครงสร้างสังคมนั้นตำแหน่งในสังคมเป็นสิ่งที่สำคัญ- มาก ผู้ที่มีตำแหน่งสูงก็จะมีอำนาจมาก ผู้ที่มีตำแหน่งต่ำก็จะมีอำนาจน้อยลดหลั่นกันไป สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีอำนาจสูงที่สุดคือ แล่งกำเนิดจากสวรรค์ นั่นคือผู้ที่มีต้นกำเนิด จากสวรรค์หรืออยู่บนสวรรค์จะมีอำนาจมากกว่าบุคคลและสรรพสิ่งอื่น ๆ ในจักรวาล เนื่องจาก จากสวรรค์เป็นดินแดนอุดมคติ สมบูรณ์ที่สุด และเป็นที่อยู่ของผู้มีอำนาจ สำหรับปัจจัยที่มีอำ- นาจน้อยที่สุดคือร่างกายที่แข็งแรง เพราะสิ่งนี้เป็นลักษณะพิเศษของผู้ปกครองบางชนิดเท่า นั้น ส่วนผู้มีอำนาจอื่น ๆ ในจักรวาลไม่มีปัจจัยตัวนี้ และปัจจัยตัวนี้ก็ไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับ ผู้มีอำนาจอื่น ๆ ที่จะแสดงอำนาจคือมีปัจจัยอื่น ๆ ก็เพียงพอที่จะแสดงอำนาจแล้ว

ตามความเชื่อของวรรณกรรมนิทานอีสานเชื่อว่า ในจักรวาลนี้ประกอบด้วยรัฐ และผู้มีอำนาจต่าง ๆ มากมาย รัฐของมนุษย์เป็นผู้มีอำนาจชนิดหนึ่งในจักรวาลเท่านั้น ในจักรวาลยังปรากฏผู้มีอำนาจอื่น ๆ อีก เช่น ยักษ์, สัตว์, ผี, พระอินทร์, พระรสี เป็น ต้น ผู้มีอำนาจแต่ละชนิดก็ล้วนจะมีปัจจัยทั้งที่เหมือนกันและที่แตกต่างกัน รัฐที่มีอำนาจบาง ชนิดผู้ปกครองและผู้ใ้ปกครองต่างมีอำนาจด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าผู้ปกครองจะมีอำนาจมาก กว่าก็ตาม แต่บางรัฐอำนาจจะมีเฉพาะผู้ปกครองเท่านั้น เช่น มนุษย์ สำหรับรัฐของมนุษย์ แล้ว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ปกครองและผู้ใ้ปกครอง เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่-- เสมอภาคเพราะผู้ปกครองเท่านั้นที่มีอำนาจ อย่างไรก็ตาม ประชาชนก็ยอมรับอำนาจของ ผู้ปกครองมาก เพราะมีความเชื่อมั่นว่าผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสามารถเหมาะสมที่จะปก- ครอง เพราะมีคุณสมบัติแตกต่างจากตนเองมาก

ความรุนแรงในอำนาจเป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะแก้ ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ รัฐต่าง ๆ จึงต้องมีการเตรียมกองทัพอยู่เสมอ มีการหาพรรคพวก และพันธมิตรคอยช่วยเหลือ

ระบบความเชื่อในสังคมเป็นตัวการกำหนดคุณสมบัติของอำนาจและลักษณะของอำ- นาจในสังคมนั้น ๆ ในสังคมอีสานความเชื่อที่สำคัญคือแนวความคิดของพุทธศาสนาและความ

เชื่อกันไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมก่อนที่พุทธศาสนาจะเข้ามาเผยแพร่ นอกจากนั้น ยังเป็นความเชื่อเกี่ยวกับสภาพ การเป็นอยู่ของรัฐด้วย เช่น ในรัฐจะต้องมีผู้ปกครอง มีผู้ใต้ปกครอง มีกองทหาร มีพรรคพวกและพันธมิตร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นแนวคิดของฮินดู ซึ่งนิยมแบ่งการปกครองในรัฐเป็นส่วน ๆ คือ ในโครงสร้างสังคมจะมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุด ส่วนตำแหน่งในโครงสร้างอื่น ๆ ก็มีอำนาจลดหลั่นกันมา

ในสังคมตะวันตก ความเชื่อเรื่องอำนาจโดยเฉพาะเรื่องปัจจัยที่ก่อให้เกิดอำนาจมีทั้งที่เหมือนกันและที่แตกต่างกันจากสังคมอีสาน เช่น แนวความคิดของ Plato, Machiavelli และกลุ่มสัญญาประชาคม เช่น Locke, Rousseau เป็นต้น อย่างไรก็ตามแนวคิดอีสานมีลักษณะคล้ายกันกับแนวคิดของยุโรปกลางมาก คือ อิทธิพลของศาสนาเข้ามาเป็นหลักในความคิดและการปกครอง ในยุคยุโรปกลางพระและศาสนามีอิทธิพลครอบงำพระมหากษัตริย์และประชาชนมาก ศาสนจักรมีฐานะสูงกว่าอาณาจักร ความคิดคือการทำเพื่อศาสนา, เพื่อพระเจ้า จุดมุ่งหมายสูงสุดคือการได้ใกล้ชิดพระเจ้าและได้ไปอยู่บนสวรรค์ แต่โดยทั่วไปแล้วสังคมตะวันตกก็ขึ้นกับความเชื่อในแต่ละยุคสมัยเป็นสำคัญ เช่น ยุคโบราณ ซึ่งมี St. Augustine เป็นตัวแทน ก็เสนอทฤษฎีการปกครองบางอย่างที่คล้ายอีสาน เช่น เชื่อว่าอำนาจเป็นของชนชั้นสูงในการปกครอง ประชาชนไม่ควรมีส่วนร่วมในการปกครองเพราะไม่มีคุณสมบัติดังที่ผู้ปกครองมี เช่น เชื่อสายตระกูลและความรู้ในปรัชญา เชื่อสายกษัตริย์เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองและให้มีการสืบราชสมบัติกันต่อมาเรื่อย ๆ นอกจากนั้นในรัฐก็จำเป็นที่จะต้องมียกกองทหารที่เข้มแข็งในการปกป้องรัฐของตน เป็นต้น ส่วนที่แตกต่างกันเช่นความเชื่อในไสยศาสตร์และศาสนา ซึ่งตะวันตก ไม่สนใจในสิ่งเหล่านี้ หลังยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการในยุโรป Machiavelli เป็นนักคิดที่สนับสนุนสงครามและการใช้ความรุนแรงมาก โดยเชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะทำให้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะการรักษาอำนาจและขยายอำนาจของผู้ปกครองเขาเสนอแนวคิดชัดเจนที่พยายามแยกศาสนาจากการปกครอง แนวคิดของเขาจึงปฏิเสธอิทธิพลของศาสนาอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องนรก-สวรรค์-มนุษยธรรมในความเชื่อของศาสนา สำหรับแนวคิดตะวันตก เมื่อสังคมพัฒนาขึ้นมาก ชนชั้นกลางเกิดขึ้นมากทั้งปริมาณและคุณภาพ แนวคิดนี้จึงเกิดกลุ่มสัญญาประชาคม เช่น Locke, Rousseau ขึ้นมา ซึ่งเสนอให้อำนาจอยู่ที่ประชาชนและต่อต้านอำนาจของชนชั้นสูงในการปกครอง

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าความแตกต่างของแต่ละยุคสมัย ย่อมมีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกันออกไป และเป็นตัวกำหนดคุณสมบัติและลักษณะของอำนาจในสังคมและยุคสมัยนั้น ๆ

ปัจจุบันนี้แนวคิดอีสานได้เปลี่ยนไปจากเดิมบ้าง เนื่องจากอิทธิพลความคิดระบอบประชาธิปไตยที่แพร่เข้ามา และอิทธิพลความคิดด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งขยายตัวอย่างรวดเร็ว ประชาชนเริ่มมองสิ่งที่เห็นได้พิสูจน์ได้มากยิ่งขึ้น แนวคิดที่เสนอให้อำนาจอยู่ที่ประชาชนก็มีสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม แนวคิดดั้งเดิมก็ไม่ได้หายไปหมด เช่น ความเชื่อในด้านไสยศาสตร์และอิทธิพลของพุทธศาสนา ดังนั้น ในสังคมปัจจุบันจึงเกิดแนวคิด 2 กระแส คือ แนวคิดดั้งเดิมและแนวคิดใหม่ปะปนกันไป ส่วนทางตะวันตกระบอบประชาธิปไตยเจริญรุ่งเรืองมาก วิทยาศาสตร์, เทคโนโลยีเจริญมาก ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจจึงเป็นแบบใหม่ค่อนข้างสมบูรณ์ คือ เชื่อมันในอำนาจของประชาชนและมีแนวความคิดวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานความเชื่อมันที่สำคัญ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย